

TAMPEREEN YLIOPISTO

Varpu Kiviranta

80 KILOMETRIÄ EREMITAASIIN –
The St. Petersburg Timesin uutiset Sosnovyi Borin ydinvoimalasta 1996–98 ja 2004–06

Tiedotusopin pro gradu –tutkielma
Huhtikuu 2009

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

KIVIRANTA, VARPU: 80 KILOMETRIÄ EREMITAASIIN – The St. Petersburg Timesin uutiset Sosnovyi Borin ydinvoimalasta 1996–98 ja 2004–06

Pro gradu –tutkielma, 76 s.
Tiedotusoppi

Huhtikuu 2009

Pro gradu –tutkielmassa käsittelen kuinka Pietarissa ilmestynyt englannintaitoisille suunnattu lehti The St. Petersburg Times kirjoittaa läheisestä Sosnovyi Borin ydinvoimalasta eli LAESista, kuinka se huomioi ydinvoimalasta uutisoidessaan kansainvälisyyden ja nationalismin, ympäristön ja talouden. Tutkimuksen aineisto sisältää 48 uutista ja seitsemän pääkirjoitusta vuosilta 1996–98 ja 2004–06.

Pohjaan työni Norman Faircloughin ajatuksille kriittisestä diskurssianalyysistä, jolloin kieltä tarkastellaan vallan käytön välineenä. Hyödynnän tutkielmassani myös uutisgenren tutkimusta. Tutkimus on laadullinen ja sen päämääränä on selvittää diskurssikäytännön ja sosiokulttuurisen käytännön suhdetta uutiseen.

Tutkielmani lähtökohta on selvittää voiko kyseinen lehti toimia transnationaalisti, valtiolliset rajat ylittävästi, laajaa yleisöä koskevan aiheen kuten ydinvoiman uutisoinnissa. Tuloksissani päädyn huomioon, että nopeasti muuttunut venäläinen yhteiskunta ja journalismille suodut mahdollisuudet rajoittavat uutisoinnin edelleen kovin kansalliseksi, vaikka tutkimuskohteeni on monikansalliselle yleisölle kirjoittava lehti. 90-luvulla lehden uutisissa on tilaa vielä toimittajan omille kannanotoille. 2000-luvulla lehden vaikea taloudellinen tilanne pakottaa käyttämään uutistoimistomateriaalia. Lähteiden merkitys ydinvoimauutisten syntyyn on suuri. 90-luvun uutisissa ydinkatastrofin pelko on hyvin läsnä ja työntekijöiden ongelmat, kuten palkkojen maksamattomuus, tuodaan esille. 2000-luvulla päällimmäisenä uutisissa ovat venäläisten energiamarkkinoiden kehittyminen, teknologiausko ja ydinvoiman taloudelliset mahdollisuudet. Tämä kielii myös toimittajien ja PR-henkilöstön ammatillistumisesta.

ASIASANAT: Ympäristöjournalismi, talousjournalismi, lehdistö, ydinenergia

Sisällys

1 Johdatus ydinasioihin	1
2 Uutisen rajat	4
2.1 Uutiskriteerit	4
2.1.1 Uutisen uskottavuus	5
2.1.2 Kertojan suhde esiintyjiin ja näiden diskursseihin.....	6
2.1.3 Valinnoista jutuksi	7
2.2 Ympäristöjournalismi.....	7
2.3 Tutkimuksen metodi	11
3 Yhteiskunta ja sen tiedotusvälineet	16
3.1 Venäläisen lehdistön lyhyt historia	17
3.1.1 Tiedotusvälineet Neuvostoliitossa	18
3.1.2 Perestroika ja glasnost.....	19
3.1.3 Neuvostoliiton hajottua	20
3.2 Venäläisen journalismin viimeaikainen kehitys	21
3.3 The St. Petersburg Times	23
3.3.1 The St. Petersburg Times – talouslehtikö?	24
3.3.2 Aineiston esittely	26
4 The St. Petersburg Timesin uutiset Sosnovyi Borin ydinvoimalasta	28
4.1 1996–98 Haritonovin sota.....	29
4.1.1 Turvallisuus ja työntekijät ennen kaikkea?.....	30
4.1.2 Tietojen salaaminen vai paniikin välttäminen?.....	33
4.1.3 Laki ja lupaus	36
4.1.4 Kansainvälisyys nostaa päätään	39
4.2 2004–06 Venäläisen energian markkinat ja EU-maiden omatunto	41
4.2.1. Suomea johdetaan harhaan, ympäristöjärjestö länsimaiden asialla	42
4.2.2 Länsimaiden dilemma, onko edullista energiaa olemassa?	44
4.2.3 Sähköä teille, rahaa meille	46
4.2.4 Tšernobyl mielessä, mutta usko teknologiaan vahva.....	48
4.3 Kaksinaamainen länsi ja vahvistuva Venäjä.....	53
5 Loppua kohden.....	57
5.1 Toimittajien mielenkiinnon kohteet ja ammatillistuminen	57
5.2 Vakiolähteiden merkitys	59
5.3 Omistajan vaihdos.....	60
5.4 Yhteiskunnalliset muutokset Venäjällä.....	61
Viitteet	66
Lähteet.....	70

Tutkimusaineiston artikkelit.....75

1 Johdatus ydinasioihin

Aloitän lainaamalla Origon pakinaa *Viimeisen kerran* (Helsingin Sanomat 27.3.1992):

Puhelin soi valvomossa.

-Halloo. Sosnovyi Borin ydinvoimala.

-Säteilyturvakeskuksesta Suomesta päivää.

-Anteeksi?

-Säteilyturvakeskuksesta Suomesta päivää.

-Aah. Päivää päivää. Mitä sinne teille päin kuuluu?

-Kiitos. Hyvää vain. ETY-kokous menossa ja silleen. Ulkoministereitä parveilee niin ettei tahdo liikkumaan päästä.

-Sillä tavalla. Mitenkäs muuten?

-Kevät edistyy. Päivät on pidempiä. Lokkilinnut on tulleet. Ja mustarastaitakin.

-Joo, siellä vähän laulua kuuluu taustalla. Niin, oliko sinulla jotakin asiaakin?

-Eipä oikeastaan sen kummempaa. Siellä teillä kuulemma on joitakin päästöjä?

-Odotas kun haen vähän teetä. -Joo. Ei tässä mitään merkillistä. Vähän jodia pääsi ilmaan. Sitä nyt ihmiset ostaa apteekeista muutenkin.

-Joitakin partikkeleitakin on päässyt?

-Niitä nyt aina pääsee. No problems.

-Mitä ihmeen kolinaa sieltä kuuluu?

-Odotas kun katson. -Ai jaa. Uraanipolttoainesauvat siellä vähän sinkoilevat pitkin hallia.

-Ja jotakin sihinääkin sieltä kuuluu.

-Joo. Se on ihan luonnollista näissä olosuhteissa. Grafiitti niiden sauvojen ympärillä on ruvennut kiehumaan.

-Annas nyt vähän tarkempi selostus.

-Reaktorisydän taitaa juuri ruveta sulamaan. Paska juttu. Se on menoa sitten sille sydämelle. Mistä saadaan uusia ja millä rahalla? Katsos pojat ei vielä oikein osaa käyttää näitä, meillä on karmea työvoimapula, nämäkin nykyiset on Pietarin teknisen oppilaitoksen puutyön linjalta.

-Sieltä kuuluu vähän niin kuin räjähdyksiä?

-Niinpä. Minä luulen että meidän pitää nyt lopettaa tämä puhelu. Vissiin posahtaa ilmaan koko putiikki. Minun täytyy nyt lähteä juoksemaan. Polttoainesauvoja tulee seinästä sisään, yksi murskasi samovaarinkin ihan liiskaksi. Kuule mä voin soittaa sulle takaisin, lähin puhelinkiska on tossa viiden kilsan päässä että mitä siihen nyt kuluu kun mä juoksen sinne.

- Kiitos. Se sopii. Odotan soittoaasi.

Pakina ironisoi hyvin suomalaisten huolta neuvostoydinvoimaloiden kohtalosta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, jolloin myös englanninkielinen *The St. Petersburg Times* perustettiin. Pakinassa tulee esille moni teema, josta lehti alkuvuosinaan kirjoitti kantaaottavasti: 80 kilometrin päässä Pietarista Sosnovyi Borin kaupungissa Suomenlahden eteläpuolella sijaitsevan voimalan ja Säteilyturvakeskuksen suhteet, voimalan tiedottamisratkaisut ja suhtautuminen tavallisten ihmisten tietoihin ydinvoimasta, ja tietysti voimalan taloudelliset ongelmat. Vastakkain asettuvat raha ja vastuu ympäristöstä. Sittenmin arvot ovat koventuneet niin Venäjällä kuin lehdessäkin ja raha alkoi näytellä yhä suurempaa osaa. Samaan aikaan nationalismi on noussut ja länsimaiden tekopyhä kritiikki on alettu Venäjällä nähdä yrityksenä hidastaa Venäjän talouskasvua.

Kiinnostukseni tehdä pro gradu –tutkielmani *The St. Petersburg Timesin* Sosnovyi Borin ydinvoimalaa käsittelevistä uutisista heräsi huomiostani suomalaisen median tavasta esittää Venäjä suurten ympäristöongelmien maana. Mietin tehdäänkö Venäjällä uutisia ympäristöstä ja kuinka ympäristökysymykset nousevat siellä esille tiedotusvälineissä. Päädyin tutkimaan *The St. Petersburg Times* –lehteä ja sen uutisointia Sosnovyi Borin ydinvoimalasta. Lehden lukijakunta on erityinen verrattuna muihin Venäjällä ilmestyviin lehtiin: ulkomaalaiset ja esimerkiksi liike-elämässä toimivat venäläiset ovat lehden kohdeyleisö.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä (Eskola ja Suoranta, 1998, 61). Tätä ohjetta noudattaen rajasin aineistoni. Haluan tutkia ulkomaalaisille ja venäläiselle talouseliitille suunnattua lehteä. Aineistoa on riittävästi, kun uudet tapaukset eivät tuota enää tutkimusongelman kannalta uutta tietoa (Eskola ja Suoranta, 1998, 62).

Työn päämenetelmä on kriittinen diskurssianalyysi. Kun tutkin aineiston diskursseja tutkin valtasuhteita, jotka ilmenevät lehtiteksteissä (Fairclough, 1997, 23). Ideologia on Faircloughin mukaan merkitys, joka on vallan palveluksessa. Diskurssit ovat väittämiä, jotka käyvät tekstistä ilmi epäsuorasti ja esiintyvät yleensä sen alkuoletuksissa, eli itsestäänselvyyksinä, ja vaikuttavat näin eriarvoisten valta- ja hallintasuhteiden ylläpitämiseen ja muotoutumiseen. (Fairclough, 1997, 25.) Tutkimuksessani vertailen *The St. Petersburg Timesin* uutisia Sosnovyi Borin ydinvoimalasta vuosilta 1996–1998 ja 2004–2006. Noina vuosina voimalasta kirjoitettiin lehdessä runsaasti artikkeleita. Kyseisien vuosien uutisia tutkimalla pystyn myös vertailemaan, kuinka uutisointi on

muuttunut 90-luvulta 2000-luvun puoliväliin tultaessa. Käyn tutkimuksessani läpi *The St. Petersburg Timesin* juttujen sanavalinnat saadakseni selville jotakin tärkeää yhteiskunnasta, josta se kirjoittaa ja sen muutoksesta 90-luvulta 2000-luvulle tultaessa.

Miksi sitten tutkia pienen yleisön lehteä? *The St. Petersburg Times* voisi olla transnationaali, valtiolliset rajat ylittävä, media, joka kirjoittaisi kansainväliselle, vaikkakin pienelle yleisölle, laajalle vaikuttavista asioista kuten esimerkiksi ydinvoimasta. Pystyykö se tähän vai jääkö se tyypilliseksi ilmaisjakelulehdeksi mainosrahoitteisen välineen ongelmiseen?

Asuin itse Pietarissa syksyllä 2008. Oma kokemukseni ulkomaalaisena Pietarissa laittaa esimerkiksi tuolloin ilmestyneet *The St. Petersburg Timesin* numerot osaksi uutta Venäjää; arvot ovat kovat, rahan tekeminen on tärkeää ja parissa kuukaudessa kaikki ehtii muuttua. Pietarin euroremonttien sykkeessä, kun yläkerran asuntoa remontoidaan, jokainen kadunkulma tuntuu olevan tietyömaana ja historiallisten rakennusten julkisivut pressujen alla, valtavasti kasvavan liikenteen melussa, on helppo unohtaa maailma kaupungin ulkopuolella, esimerkiksi alle sadan kilometrin päässä yhdessä yhä käynnissä olevista neuvostodinosaureksista.

Tutkielman toisessa luvussa käyn läpi uutiskriteereitä, ympäristöjournalismia ja tutkimukseni metodologia. Kolmannessa luvussa perehdyn tutkimuskohteeseeni *The St. Petersburg Timesiin* ja yhteiskuntaan, jossa se toimii sekä hiukan venäläisen lehdistön historiaan. Neljännessä luvussa esittelen tutkimustulokseni. Päätän tutkielman viidenteen lukuun ja pohdintaan siitä, mitkä syyt ovat vaikuttaneet lehden uutisoinnissa tapahtuneisiin muutoksiin.

2 Uutisen rajat

Uutisgenre asettaa muodon uutisjournalismille. Tässä luvussa käyn lävitse uutiskriteerejä ja avaan tutkimukseni lähtökohtaa, Norman Faircloughin näkemystä kriittisestä diskurssianalyysistä, jonka mukaan teksti syntyy ja luetaan diskurssikäytännön puitteissa. Tutkielmani edetessä pohdin mitä diskurssianalyysi on, ja mitä sillä voi tavoittaa aineistosta. Viimeisessä luvussa käyn läpi näitä ajatuksia verraten niitä *The St. Petersburg Timesin* toimittajan ajatuksiin asiasta.

2.1 Uutiskriteerit

Uutiset ovat kerrontaa, joka merkityksellistää maailmaa omalla tavallaan tai tuottaa siitä omanlaisiaan versioita (Pietilä, 1995, 5). Tätä ne eivät tee sattumanvaraisesti, vaan uutisten syntyyn vaikuttavat mediarutiinit. Möra jakaa ne määrittelyrutiineihin, keruurutiineihin ja esitysrutiineihin (Möra, 1996, 106). Uutistoimistot varmistavat uutisvirran, tietotoimistojen päivälisat luovat raamit ja ennakoitavuutta. Näin uutiseksi muodostuu se, mistä riittävän moni viestin kertoo (Möra, 1996, 107). Pietilän mukaan (Pietilä, 1995, 34) raaka-aine muovautuu toimituksessa koodauksen, toimituksen oman kieliopin, kautta journalistiseksi tuotokseksi, josta vastaanottajakunta oman kielioppinsa kautta dekodaa oman tulkintansa.

Galtung ja Ruge ovat tutkineet uutiskriteereitä, joiden perusteella asia nostetaan otsikoihin. Asian toistuvuus tai sen suuruus ylittää yleensä uutiskynnyksen. Uutiseksi päätymistä helpottaa tapahtumien yksiselitteisyys ja tietysti merkityksellisyys, joka yleensä tarkoittaa asian kulttuurista läheisyyttä lukijoille. Juttuja syntyy ennustettavista asioista, tästä he antavat esimerkin: jos media on päättänyt, että esimerkiksi mielenosoitus on väkivaltainen, se myös esitetään niin.

Odottamattomat tapahtumat ovat uutisia, mutta myös jatkuvuus ja tapahtumien seuraaminen pitävät asian esillä tiedotusvälineissä. Mikään ei kuitenkaan ole kovin yksiselitteistä: merkitystä uutisten aiheisiin on myös tarjonnan sopusoinnolla, sillä, mitä muuta kyseisenä päivänä on tarjolla uutiseksi. (Hartley, 1982, 76–79.)

Uutisoinnissa korostuvat eliittimaat ja eliittihenkilöt. Aiheet, jotka ovat henkilöitävissä, kehittyvät helpommin uutisiksi kuin ne, joille ei ole tarjolla kasvoja. Kielteisyyden arvoa ei voi aliarvioida, se on yleensä myös odottamatonta, yksiselitteistä ja nopeasti tapahtuvaa tai ennustettavaa. (Hartley, 1982, 76–79.)

Yrjö Ahmavaara (Ahmavaara, 1975, 118) esittää uutiselle kolme kriteeriä. Ensimmäinen näistä on *ulkoinen kriteeri*, jolla hän tarkoittaa sitä, missä määrin uutistapahtumat vaikuttavat informaation saajien elämään riippumatta siitä, onko informaation saaja itse vaikutuksesta tietoinen vai ei. Toiseksi hän määrittää *sisäisen kriteerin*, jolla hän viittaa vastaanottajan itsensä uutiselle antamaan arvoon. Viimeisenä tulee vielä *yleinen kriteeri*: uutinen on sitä tärkeämpi, mitä suurempaa vastaanottajajoukkoa se koskee.

Seija Ridellin jaon mukaan uutisia voi tarkastella kolmesta näkökulmasta:

Tiedon ja tiedonvälityksen näkökulma. Tällöin huomio kiinnittyy siihen, millainen on journalismin sisällön suhde todellisuuteen. Miten journalismi toteuttaa julkilausuttuja tavoitteitaan, objektiivisuutta, tasapuolisuutta ja olennaisuutta.

Merkitysnäkökulma. Uutinen kielellisenä tuotteena. Millaisia rakenteita ja esitystapoja käytetään? Tällöin on kyse journalismista puhuntoina ja diskursseina. Tutkimuskohteena ovat merkityksen muodostumisen prosessi ja journalismin esitystavat, sen kielen rakenteelliset vaikutukset ja ideologia.

Vuorovaikutuksen määrän ja laadun tarkastelu. Kuinka joukkoviestimet sidostavat yleisöjään ja eri yhteiskunnallisia tahoja keskenään? Millaisia yhteisöjä yleisö ja viestimet muodostavat? (Ridell, 1993, 9-21.)

2.1.1 Uutisen uskottavuus

Tuchmanin (1978) mukaan toimittaja rakentaa jutulle uskottavuutta monin tavoin. Jos uutisessa esitetään ristiriitaisia tai toisistaan poikkeavia näkökantoja, se antaa tasapuolisuuden vaikutelman. Toimittaja valitsee jutun sisältöä tukevia faktoja, ja luo näin vaikutelman, että tosiasiat puhuvat puolestaan. Lainausmerkkien käyttö luo ensikäden tiedon tunnetta ja uskottavuutta. Merkityksensä uskottavuudelle on myös uutisen sisällön esittämisellä tutussa järjestyksessä ja uutisten erottamisella lehden muusta aineistosta.

Uutisdiskurssilla on useita vakiintuneita tapoja suostutella lukijaansa uskomaan itseensä (van Dijk, 1988, 84–85). Tapahtumien faktoja voi korostaa esimerkiksi kuvailemalla niitä ja käyttämällä silminnäkijöitä. Luotettaviksi mielletyt lähteet, kuten viranomaiset, ammattilaiset ja muut arvostetut henkilöt, luovat uskottavuutta kuten myös tarkkojen merkitysten, esimerkiksi lukumäärien, kertominen. Uskottavuuden kannalta tärkeää on myös rakentaa vahvat suhteet faktojen välille. Näin toimittaja tekee mainitsemalla aiemmat tapahtumat ja kenties pohtimalla tulevia. Hänen on kuitenkin tehtävä uudestakin asiasta tuttua ja käytettävä tunnettuja tapoja esittää asia. Hän

suostuttelee lukijaa uskomaan antamalla tietoa, jossa on myös asenteellinen ja tunteellinen ulottuvuus.

2.1.2 Kertojan suhde esiintyjiin ja näiden diskursseihin

Genette (1980) erottaa kirjallisuustieteessä fokalisaation ja äänen. Fokalisatio tarkoittaa sitä, keiden 'näkeminä' asiat tekstissä esitetään. Ääni viittaa siihen, kuka tekstin 'lausuu julki' eli mikä on jutun näkökulma. Ääni pysyy uutisessa yleensä samana, fokalisaatio saattaa sen sijaan vaihdella. Esimerkiksi toimittajan diskurssissa ääni ja fokalisaatio ovat kertojan, muiden diskursseissa ääni on edelleen kertojan, mutta fokalisaatio muiden. (Pietilä, 1995, 46.)

Informaatiopalojen valinnalla ja järjestelyllä muodostetaan dialogista draamaa, jossa esitysjärjestys panee jonkun altavastajan asemaan. Toiset pääsevät esiin, toiset eivät, eräät esille päässeistä nousevat pääosiin, muiden jäädessä sivuun. (Pietilä, 1995, 73.) Kertoja voi ilmaista suhdettaan esiintyjiin ja heidän diskursseihinsa sidosdiskurssin kaikkien osien yhteydessä (Pietilä, 1995, 74). Pietilän mielestä uutisen tapahtumapuolen painottaminen on omiaan häivyttämään näkyvistä, että uutinen on toimittajien rakentama esitys, jonka välittömänä aineksena eivät ole niinkään tapahtumat kuin erilaiset 'vieraat puheet' eli haastatteluvastauksista ja lausunnoista aina moninaisiin selvityksiin ja asiakirjoihin asti ulottuvat esitykset (Pietilä, 1995, 82).

Toimituksen puhe uutisessa on metakieltä, joka muiden puhetta kehystäessään ja sitä yhteen sitoessaan samalla kommentoi sitä ja antaa sille merkityksiä (Pietilä, 1995, 82). Toisaalta muiden puheen ns. autenttinen esittäminen oikeuttaa ja autentisoi toimituksen puhetta. Näin syntyy puheiden toisiaan tukeva "perspektiivien vastaavuus" (Connell 1980, 148), ellei sitten ole niin, että toimituksen puhe horjuttaakin ulkopuolisten puhetta tai etteivät ulkopuoliset astukaan puheissaan toimituksen puheen asettamiin kehyksiin (Pietilä, 1995, 82).

Voidaan olettaa, etteivät esiintyjien diskurssit uutisproosassa eroa tyyllillisesti sanottavammin toisistaan (Pietilä, 1995, 85). Ensinnäkin yhteiskunnassa on kehittynyt tietynlainen tapa tuottaa esityksiä julkisuuteen: lausunnot ja selvitykset laaditaan kaikki samantapaista "arvovaltaista ja virallista julkistyyliä käyttäen" (Fowler 1991, 23). Toiseksi nämä esitykset muokataan toimituksessa journalistiselle diskurssille ominaiseen tyyliin, jolloin niiden välillä mahdollisesti olevat vähäiset tyylierot hioutunevat pois (Pietilä, 1995, 85).

Uutinen on viime kädessä monenmoisten arvosidonnaisten valinta-, muokkaus-, järjestely- ja kerronnallistamisoperaatioiden tulosta (Pietilä, 1995, 96). Uutinen on genre, ”jossa journalististen tekstien tuottajat, tekstit ja yleisöt jäsentyvät saman kokonaisuuden osiksi niitä yhdistävien konventioiden, puhuttelujen ja odotusten kautta” (Ridell, 1992, 145).

2.1.3 Valinnoista jutuksi

Esiintyjien diskurssien vastaanotto tai välitys on jaettavissa kolmenlaisiin tapauksiin: *suoraan tai epäsuoraan esitykseen*, jossa puheaktien puheluonne sekä kertojan ja esiintyjän diskurssien raja säilyvät selvinä, *esitystä epämääräistäviin transformaatioihin*, joissa niin puheaktien puheluonne kuin kertojan ja esiintyjän diskurssien rajakin käyvät epäselviksi ja *radikaaleihin transformaatioihin*, joissa puheaktien puheluonne häviää tyystin eli jotka kertoja on sulauttanut täydellisesti osaksi omaa diskurssiaan. (Pietilä, 1995, 88.)

Fiske (1987, 283) jakaa sisäänkoodausoperaatiot paradigmaattiseksi ”valinnaksi ja luokitteluksi” ja syntagmaattiseksi ”yhdistelyksi ja kerronnallistamiseksi”. Käytännössä paradigmaattinen ja syntagmaattinen puoli kietoutuvat toisiinsa. Paradigmaattisista valinnoista valmis uutisjuttu ei kerro mitään, siinä on jäljellä vain valintojen tulos. Valintatyön vetäminen näkyvistä on tehokas todellisuusvaikutelman tuottaja: sen ansiosta uutinen on näkyvillämme vaihtoehdottomana, ainoana mahdollisena, maailmaa sellaisenaan heijastavana, vaikka se tosiasiassa merkityksellistää sitä valintojen tuottamasta näkökulmasta. (Pietilä, 1995, 101.)

Uutistyössä tehdään valintoja aiheen, lähteiden ja esitettävän aineksen valinnasta aina aineksen järjestely- ja esitystapavalintoihin saakka. Usein tapana on valita uskottavuutta korostavaa ainesta, esimerkiksi lähteiksi tahoja, joilla on auktoriteettia: valtaapitäviä, viranomaisia ja asiantuntijoita. Auktoriteettilähteet tukevat uutisten uskottavuutta ja todellisuusvaikutelmaa, toisaalta lähteiden esiintyminen uutisissa pitää niiden auktoriteettiasemaa yllä (Pietilä, 1995, 101).

2.2 Ympäristöjournalismi

Rachel Carsonin teosta *Hiljainen kevät* (1962) pidetään keskeisenä ympäristöongelmat esille tuoneena teoksena. Ympäristötietoisuuden ja –huolen katsotaan heränneen länsimaissa 1960-luvulla ja saavuttaneen jonkinlaisen huippunsa 1970, ja sitten taas hiipuneen. Uudestaan aihe on noussut pinnalle 1980-luvun puolivälistä alkaen. (Hansen, 1991, 444.)

Rooman klubin raportti (1972) loi perustan modernille ympäristöajattelulle. Gro Harlem Brundtlandin johtaman YK:n ympäristön ja kehityksen maailmankomission julkaisema *Our Common Future* –raportti (1987) teki kestävästä kehityksestä tutun käsitteen suurelle yleisölle.

Tutkimus ympäristöaiheista mediassa on seurannut samoja polkuja kuin media- ja viestintätutkimus yleensä koskien mitä tahansa sosiaalista ongelmaa tai aihetta. Samat heikkoudet pätevät siis median ympäristöaiheiden tutkimuksessa kuin viestinnän tutkimuksessa muutenkin. Tärkein näistä on se, että viestintäprosessi nähdään lineaarisena. Ympäristöaiheiden käsittelyssä tämä on harvoin paras näkökulma. (Hansen, 1991, 443.)

Se, mikä asia nostetaan esille julkisuudessa, riippuu kulttuurisista arvotuksista.

Ympäristöuutisoinnin kohdalla tämä tarkoittaa usein sitä, että julkisuudessa huomiota voi saada aihe, jota esimerkiksi tutkijat ja ympäristöaktivistit eivät pidä yhtä vakavana ongelmana ja uhkana kuin jotakin toista aihetta, joka ei saa vastaavaa huomiota julkisuudessa. (Hansen, 1991, 444.)

Ympäristö on ollut ja on jossain määrin edelleen vaikea teema uutisoida. Tiedotusvälineiden agendalle ei pääse ellei ole osa vakiintunutta verkostoa, josta uutisia saa. Myös toimitusten asenteet ympäristöuutisointia kohtaan, kuten pelko teollisuuden ja liike-elämän mainosrahojen menettämisestä ympäristöongelmista uutisoinnin myötä, hidastivat ympäristöuutisoinnin kehitystä. Lisäksi ympäristö on vaikea teema hektiseen uutisrytmiin. Pitkien tapahtumaketjujen sovittaminen kiihkeätahtiseen uutistyyliin ei ole helppoa. (Hansen, 1991, 448.)

Aiheena ympäristö jakautuu ainakin kahdenlaisiin uutisiin: onnettomuudet ja katastrofit, jotka saavat yllättävyydellään, suuruudellaan ja näkyvyydellään tilaa tiedotusvälineissä ja toisaalta hitaat tapahtumaketjut, jotka eivät anna merkkiä itsestään, ellei esimerkiksi asiantuntija huomauta niistä esimerkiksi esittämällä tutkimuksen aiheesta. (Hansen, 1991, 449.)

Hansen (1990) vertaili tanskalaisen ja brittiläisen television ympäristöaiheiden käsittelyä. Hän havaitsi, että ympäristöjärjestöt olivat ympäristöä käsittelevissä jutuissa ensisijaisina määrittelijöinä kovin harvinaisia: vain kuudessa prosentissa jutuista ne olivat ensisijaisia määrittelijöitä, kun taas viranomaiset ja hallinto olivat molemmat ensisijaisina määrittelijöinä reilussa viidenneksessä jutuista ja tutkijat lähes joka viidennessä jutussa. (Hansen, 1991, 450.) Järjestöt ovat keskeisiä lähteitä tuomaan aiheita esille, mutta medialla on tapana kääntyä viranomaisten ja tutkijoiden

puoleen saamaan varmistus järjestöjen väitteille: tämä selittää ainakin osin järjestöjen alhaista määrää ensisijaisina määrittelijöinä (Hansen, 1991, 451).

Ympäristöongelmat julkisuudessa kertovat poliittisista ja taloudellisista suhdanteista, yhteiskunnan kulttuuri-ilmapiiirin muutoksista ja ympäristöongelmia koskevan tiedon ja tietoisuuden muutoksista (Väliaverronen, 1996, 10). Tiede, journalismi ja politiikka liittyvät toisiinsa ympäristöongelman määrittelyssä (Väliaverronen, 1996, 11). Bruno Latour määrittelee ympäristöongelmat hybrideiksi, sekoitukseksi luontoa, politiikkaa ja kulttuuria. Niillä on fysikaalinen ja biologinen, mutta myös sosiaalinen todellisuus (Latour, 1993).

Anthony Downs jaottelee viisi vaihetta, huomiosyklin osaa, ympäristöongelmien käsittelyssä julkisuudessa. Ensimmäisessä vaiheessa ongelma on asiantuntijoiden tiedossa, mutta se on vähän esillä mediassa. Toisessa vaiheessa ongelmasta tulee yleisesti havaittava, esimerkiksi onnettomuuden kautta tai kansalaisliikkeen tai asiantuntijoiden huomion vuoksi. Julkisuus kasvaa jyrkästi ja kansalaiset huolestuvat. Kolmannessa vaiheessa yleisö ymmärtää mitä ongelman ratkaiseminen todellisuudessa vaatii. Neljännessä vaiheessa yleisö ahdistuu ja alkaa torjua aiheesta saamaansa informaatiota. He myös kyllästyvät uutisiin aiheesta ja ärsyyntyvät niistä. Jokin toinen aihe alkaa korvata aihetta julkisuudessa. Viidennessä vaiheessa huomiosykli on jo ohi, mutta se on jättänyt jälkensä yleisön ja julkisuuden toimijoiden mieliin. (Downs, 1972.)

Riskisosiologien mukaan riskit eivät ole puhtaasti luonnontieteellisiä tai matemaattisia, vaan sosiaalisia konstruktioita, joilla on eettinen, sosiaalinen, poliittinen, taloudellinen ja tieteellinen ulottuvuus. Nämä ulottuvuudet ja erilaiset arvostukset vaikuttavat riskien uudelleenmäärittelyyn ja ”symboliseen taisteluun” kohteista. Myös ympäristöongelmat ovat tällaisia, ne eivät ole vain tieteellisiä vaan yhteiskunnallisia, taloudellisia ja poliittisia. (Väliaverronen, 1994, 52–53.)

Ympäristöongelmien nimeäminen kytkee ongelman julkilausutusti tiettyihin merkitysyhteyksiin. Nimeämisellä voi olla konkreettisia poliittisia seurauksia. Hall (1992) kutsuu tätä politiikan semanttista aspektia merkitsemisen politiikaksi. Nimeämisellä on jopa raadollinen journalismin ekonomian puoli: käyttökelpoinen nimi mahtuu sanomalehden otsikolle varattuun tilaan.

Ympäristön tilassa tapahtuvat haitalliset muutokset eivät itsessään ole yhteiskunnallisia ongelmia, vaan ne on ensin tulkittava ja määriteltävä ongelmiksi ja tuotava yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksenteon piiriin (Väliaverronen, 1996, 38).

Kepplinger (1989) näkee ympäristöjournalismin tuottaman kuvan heijastavan enemmän toimittajien asenteita kuin todellisuudessa tapahtuneita muutoksia. Yleisön on luotettava medioiden riskeistä tuottamaan ”keinotekoiseen horisonttiin” (Väliaverronen, 1994, 51).

Yearley (1993) erottaa ympäristöongelmia käsiteltäessä toimija-näkökulman ja rakenteellisen näkökulman. Ensimmäisen mukaan etenkin ympäristöryhmät, -järjestöt ja uudet yhteiskunnalliset liikkeet ovat nostaneet ympäristökysymykset julkisuuden agendalle. Rakenteellinen selitystapa sen sijaan korostaa taloudellisyhteiskunnallisia muutoksia, jotka ovat tehneet ihmiset herkemmiksi ympäristökysymysten haasteille. Tällöin uusi keskiluokka ja postmateriaaliset arvot korostuvat. (Väliaverronen, 1994, 58.) Venäjän ongelma tässä suhteessa on ympäristöjärjestöjen toiminnan rajoittaminen ja keskiluokan pienuus ja epäpoliittisuus, suorastaan yhteiskunnallinen apatia ja negatiivinen suhtautuminen ympäristöjärjestöihin.

Eräs ympäristöjulkisuuden erityispiirre on se, että tieteen rooli on merkittävämpi kuin yleensä yhteiskunnallisten ongelmien käsittelyssä. Tosin tieteen rooli ympäristöongelmien määrittelyssä on usein kiistanalainen. Taloudelliset ja poliittiset intressit ja eettiset ristiriidat ovat edesauttaneet politiikan tieteellistymistä ja tieteen politisoitumista. (Väliaverronen, 1994, 47.)

Social problems –perinteen tulkintojen mukaisesti ympäristöjulkisuus ei ’heijasta’ ensisijaisesti ympäristön objektiivista tilaa, jota tiede mittaa, vaan sosiaalisessa todellisuudessa tapahtuvia kehityskulkuja. Ympäristöongelmat eivät ole julkisuudessa siis vain siksi, että ne ovat olemassa, vaan siksi, että niihin pyritään myös vaikuttamaan. Samaan aikaan tuossa julkisuudessa, journalismissa, luodaan sosiaalista todellisuutta: mahdollisuuksia tai esteitä ympäristöongelmiin vaikuttamiselle. (Väliaverronen, 1994, 59.)

Väliaverronen erottelee ympäristöongelmien kolme eri tasoa: elinympäristön ja sen muutokset, yhteiskunnallisen tason, jolloin ihmisen oma toiminta vaikuttaa ympäristöntilaan ja kulttuurisen tai diskursiivisen tason eli tavat puhua ympäristöstä. Myös ympäristöä käsittelevät tieteet ovat jakautuneet samalla tavalla: tutkimus on eriytynyt luonnontieteisiin, yhteiskuntatieteisiin ja kulttuurintutkimukseen. (Väliaverronen, 1994, 68.)

Millainen sitten on hyvä ympäristöuutinen? Eräs määritelmä on 30 vuoden takaa, mutta edelleen ajankohtainen: Onnistunut ympäristöuutinen on ekologiselta sisällöltään johdonmukainen, se

tunnistaa kriisien maailmanlaajuisen luonteen ja rakentaa yleisön omatuntoa ja arvoja. Se on myös sitoutunut henkilökohtaiseen ja julkiseen toimintaan ja siinä on laaja näkökulma ihmisen ja maan suhteen muutokseen. (Schoenfeld & Meier & Griffin, 1979.)

Riskin käsite viittaa tulevaisuuteen. Näin tuodaan esille mahdolliset seuraukset ja uhkat luonnolle ja ihmisille. (Väliaverronen, 1994, 82.) Kiinnostavaa oman aineistoni kannalta on se, että sana riski tulee teksteissä esille äärimmäisen harvoin. Luhmann erottelee riskin ja vaaran. Vaaraksi hän mieltää minkä tahansa vahingon, kun taas riskiksi hän määrittelee vaaran, jonka mahdolliseen tapahtumiseen ihmiset itse vaikuttavat. Tähän liittyy tietoisuus siitä, ettei täydellinen turvallisuus ole mahdollinen. Päätöksentekijät ja päätösten kohteet erottaa toisistaan se tosiasia, että päätöksentekijät ottavat riskejä ja päätösten kohteet kohtaavat vaaroja, joihin he itse eivät voi vaikuttaa. (Luhmann, 1993, 328.) Käytännössä on kuitenkin vaikea määritellä mikä on tietoista riskinottoa ja mikä ei, etenkin jos myös päätösten tekemättä jättäminen katsotaan riskin ottamiseksi.

2.3 Tutkimuksen metodi

Pohjaan työni Norman Faircloughin ajatuksille kriittisestä diskurssianalyysistä. Kriittinen diskurssianalyysi tarkastelee kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana ja etenkin näiden kahden ominaisuuden välistä jännitettä (Fairclough, 1997, 76).

Faircloughin mukaan tämä kriittisyys tarkoittaa pyrkimystä ottaa huomioon se, että sosiaaliset käytännöt ja erityisesti kielenkäyttötavat ovat sidoksissa syy- ja seuraussuhteisiin, joita emme tavallisesti juuri huomaa. Hän painottaa, että etenkin kieli on vallankäytölle elintärkeä. (Fairclough, 1997, 75). Tiedotusvälineiden tekstit toimivat ideologisesti etenkin jos niissä esiintyvät representaatiot uusintavat yhteiskunnassa vallitsevia hallinta- ja riistosuhteita (Fairclough, 1997, 63).

Pietilä määrittelee diskurssin erityiseksi ja pysyväksi tavaksi käyttää kieltä ja symboleja – tavaksi, joka tarjoaa merkityksiä ja määrittelee yhteyksiä auttaen meitä saamaan mieltä arkipäivän kokemuksiimme (Pietilä, 1995, 7). Joukkotiedotusvälineillä on kyky vaikuttaa tietoon, uskomuksiin, arvoihin, sosiaalisiin suhteisiin ja identiteetteihin. Ne kykenevät tekemään asioista merkityksellisiä sen avulla, miten ne esittävät asiat. Fairclough pitää tiedotusvälineiden vaikutusvallan luonnetta nimenomaan kielellisenä ja diskursiivisena. (Fairclough, 1997, 10.)

Representoinnissa valitaan aina se, mitä kuvaukseen sisällytetään ja mitä jätetään pois, mikä asetetaan ensisijaiseksi ja mikä toissijaiseksi (Fairclough, 1997, 13). Fairclough kiinnittää median tuotteissa huomionsa kolmeen seikkaan: siihen miten maailma representoidaan, millaisia identiteettejä on annettu niille, jotka esiintyvät ohjelmassa tai tarinassa ja mitä suhteita on rakennettu osallistujien välille. Hän huomauttaa, että millä tahansa tekstillä on monta samanaikaista tehtävää; teksti representoi maailmaa, rakentaa identiteettejä ja muodostaa suhteita. (Fairclough, 1997, 14.)

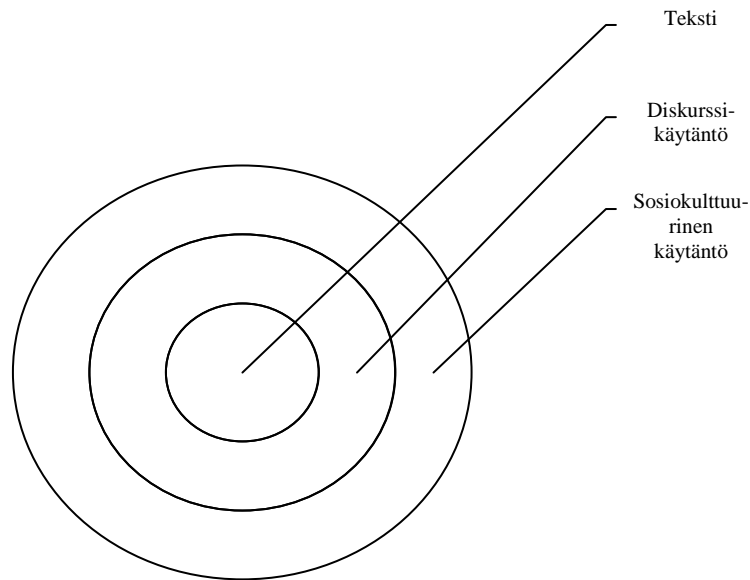
Fairclough käsittää ideologian merkitykseksi, joka on vallan palveluksessa. Tällöin ideologiat ovat väittämiä, jotka käyvät tekstistä ilmi epäsuorasti ja esiintyvät yleensä sen alkuoletuksissa ja näin myötävaikuttavat eriarvoisten valta- ja hallintasuhteiden ylläpitämiseen ja muotoutumiseen.

(Fairclough, 1997, 25.) Faircloughin ohjeita seurattaessa metodologiseksi periaatteeksi käy se, että kysyy jokaisen tekstin kohdalla toimiiko se ideologisesti ja jos, niin miten?

Mikä on esitetyn vaihtoehdon yhteiskunnallinen alkuperä, mistä se tulee ja kuka sen esittää, kenen tekemä representaatio se on? Mikä voisi motivoida tällaisen valinnan? Mitä valinnasta seuraa, miten se vaikuttaa asianosaisten pyrkimyksiin? (Fairclough, 1997, 26.)

Tekstit on siis luettava silmällä pitäen diskurssikäytäntöjä, jotka vaikuttavat niiden tuotantoon ja kulutukseen. Diskurssit syntyvät yhteiskunnassa, tietyn sosiokulttuurisen käytännön ympäröimänä. Asian voi hahmottaa Faircloughin mukaan kuvion 1 mukaisesti.

kuvio 1 Norman Faircloughin (1997) mukaan tekstiä on tarkasteltava suhteessa diskurssikäytäntöön ja sosiokulttuuriseen käytäntöön.

Diskurssikäytäntö, diskurssityyppi ja diskurssijärjestys

Diskurssianalyysiä tehtäessä kiinnitetään huomio teksteihin, diskurssikäytäntöihin ja sosiokulttuurisiin käytäntöihin (Fairclough, 1997, 28). *Diskurssikäytännöllä* Fairclough tarkoittaa niitä tapoja, joilla tiedotustyöläiset tuottavat tekstejä, ja joilla yleisöt ottavat tekstit vastaan sekä tiedotusvälineiden tekstien yhteiskunnallista jakautumista. Hän näkee diskurssikäytännön kontekstin muodostuvan useista sosiokulttuurisen käytännön tasoista. Hän jaottelee ne tilannekohtaisiin, institutionaalisiin ja yhteiskunnallisiin. Tämä tarkoittaa käytännössä sosiaalisia tilanteita, institutionaalisia viitekehyksiä ja laajempaa yhteiskunnallista yhteyttä. Tällöin diskurssianalyysi on yritys jäljittää tekstien, diskurssikäytäntöjen ja sosiokulttuuristen käytäntöjen välisiä systemaattisia yhteyksiä. (Fairclough, 1997, 28–29.)

Diskurssityypit ovat genrejen ja diskurssien muodostelmia, joita voidaan käyttää normatiivisesti toistaen tai luovasti sekoittaen. Kriittisen diskurssianalyysin kaksi perspektiiviä – viestintätilanne ja diskurssijärjestys – leikkaavat tässä toisensa: Kuinka viestintätilanne perustuu diskurssijärjestykseen ja mikä vaikutus sillä on diskurssijärjestykseen eli uusintaako se olemassa olevia rajoja ja suhteita vai muotoileeko se niitä uudella tavalla (Fairclough, 1997, 82).

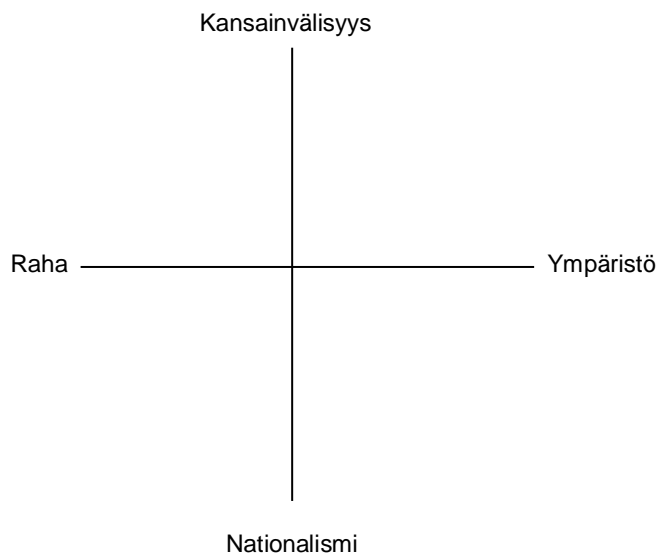
Fairclough nimittää *diskurssijärjestykseksi* verkostoja, joita kriittisessä diskurssianalyysissä yhteisön diskursiiviset käytännöt eli tavanomaiset kielenkäyttötavat muodostavat.

Yhteiskunnallisen instituution tai sosiaalisen osa-alueen diskurssijärjestys rakentuu kaikista niistä diskurssityypeistä, joita siinä käytetään (Fairclough, 1997, 77). Diskurssijärjestyksen rakennusosiksi Fairclough määrittelee kaksi keskeistä diskurssityyppien kategoriaa: *genret* ja *diskurssit*. Tällöin diskurssi on se kieli, jolla tietty sosiaalinen käytäntö representoidaan tietystä näkökulmasta. Genre sen sijaan on kielenkäyttöä, joka yhdistetään tiettyyn käytäntöön ja joka rakentaa jotain tiettyä sosiaalista käytännettä kuten esimerkiksi haastattelua. (Fairclough, 1997, 77–78). Diskurssianalyysissä olisi kiinnitettävä huomiota yhteiskunnallisten instituutioiden tai alueiden ja näiden diskurssijärjestysten välisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen (Fairclough, 1997, 87).

Tutkin transnationaalien talouteen painottuvan lehden ympäristöuutisointia tutkimalla *The St. Petersburg Timesin* uutisia Sosnovyi Borin ydinvoimalasta. Vertailen lehden diskurssien muutosta 90-luvun uutisista 2000-luvun uutisointiin. *The St. Petersburg Times* on kiintoisa tutkimuskohde; se on englanninkielinen lehti, joka ilmestyy Pietarissa ja kuuluu Independent Media –yhtiön kautta suomalaiseseen mediakonserniin.

Paula Saukko (1994, 41) on huomauttanut, ettei ole olemassa globaalia demokraattista päätöksentekoa asioissa, jotka koskettavat kaikkia, kuten ydinvoima ja aseet. Internetistä huolimatta ei myöskään ole globaalia mediaa, jossa näiden kaltaisista aiheista voitaisiin keskustella. Media on edelleen hyvin kansallinen instituutio (Saukko, 1994, 29). Koen, ettei internetin lähes 20 vuoden kehitys ole kuitenkaan muuttanut asiaa kovinkaan paljoa.

Polttopiste, teoreettinen kehikko, josta lähdän liikkeelle, muodostuu tilanteesta, jossa Venäjän kansalliset edut ovat vastakkain länsimaiden energiariippuvuuden ja joulukuussa 1997 allekirjoitetun Kioton ilmastopimuksen kanssa. Tutkimuksessani pohdin sitä, kuinka venäläinen, vaikkakin kansainväliselle yleisölle suunnattu lehti, tasapainoilee julkaisuissaan erilaisten diskurssijärjestysten välillä: Venäjän kansallisissa intresseissä on myydä energiaa länsimaihin, jolloin esimerkiksi huoli ympäristöstä nähdään lännen haluna hillitä Venäjän kehitystä. Samaan aikaan länsi on tekopyhä taho, joka toisaalta puhuu Kioton sopimuksen puolesta, mutta yrittää hylätä fossiilisia polttoaineita tukeutumalla venäläiseen ydinenergiaan. Tutkin sitä, mihin uutisointi sijoittuu eri vuosikymmenillä nelikentällä, jonka esitän kuviossa 2.

kuvio 2 *Tarkastelen uutisten sijoittumista nationalismin, kansainvälisyyden, rahan ja ympäristön nelikentälle.*

Faircloughin mukaan genre on siis tietynlaista kielenkäyttöä tietyssä tilanteessa. Tämä heijastuu esimerkiksi uutisten tekemisen vakiintuneisiin tapoihin ja uutisgenreen. Hyödynnän Faircloughin ajatuksia omassa tutkimuksessani selvittäessäni kuinka lähteet esitetään jutuissa, kuinka ydinvoimaa merkityksellistetään ja hallintasuhteita uusinnetaan ja kuinka nämä ovat suhteessa aikansa yhteiskuntaan ja sosiokulttuuriseen käytäntöön.

3 Yhteiskunta ja sen tiedotusvälineet

Tässä luvussa käsittelen tutkimuskohdettani *The St. Petersburg Timesia* ja sen paikkaa yhteiskunnassaan. Kirjoitan myös talousjournalismista osana valtion ja lehdistön kehitystä. Faircloughin mukaan diskurssikäytäntö syntyy sosiokulttuurisessa käytännössä. Tässä luvussa tutkailen sosiokulttuurisen käytännön muutosta Venäjällä ja seuraavissa luvuissa hahmotan kuinka nämä muutokset ovat vaikuttaneet mediaan.

1970-luvulta lähtien tapahtuneet suuret ympäristöonnettomuudet kuten Seveso, Amoco Cadiz, Love Canal, Harrisburg, Bhopal ja Tšernobyl toivat ympäristöongelmat yleiseen keskusteluun ja tietoisuuteen. Väliverronen (1996, 46) määrittelee tärkeimmäksi yksittäiseksi tapahtumaksi Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden. Aika sen jälkeen on monessa suhteessa toisenlainen kuin sitä ennen. Samaan aikaan ihmisten tiedontarve on kasvanut. Pienen esimerkin antavat Skön ja Torkkola (1997, 89): Heidän tutkimuksensa mukaan ympäristöasioita käsitellään Karjalan teleradioyhtiön yleisön mielestä Karjalan viestimissä liian vähän. He huomauttavat myös, että mitä koulutetumpi henkilö on, sitä tärkeämpänä hän pitää ympäristöasioiden käsittelyä (mt., 90).

Venäjä tuotti neljänneksi eniten sähköä maailmassa Yhdysvaltojen, Kiinan ja Japanin jälkeen vielä vuosituhannen vaihteessa, vaikka tuotanto väheni 90-luvun aikana viidenneksen. Maakaasun, hiilen ja vesivoiman jälkeen ydinvoima on tärkein sähköntuotannon energialähde Venäjällä. (Tykkyläinen, 2006, 169.) Vuonna 2004 ydinsähkön osuus Venäjän koko sähköntuotannosta oli 16 prosenttia. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Suomessa vastaava luku oli 27 prosenttia eli lähes länsieurooppalaista keskitasoa. (Tykkyläinen, 2006, 170.) Ydinvoima on lähinnä Euroopan puoleisen Venäjän energialähde; luoteisella sähköntuotantoalueella, johon kuuluvat muun muassa Pietari, Karjala ja Kuola, sähköstä tuotettiin 41 prosenttia ydinvoimalla vuonna 1999. (Tykkyläinen, 2006, 170–171.) Vuosina 1971–79 käyttöönotetut ensimmäisen sukupolven reaktorit, eli esimerkiksi juuri Sosnovyi Borin ykkös- ja kakkosreaktorit, rakennettiin ennen turvallisuusmääräysten tuomaa ohjeistusta (Tykkyläinen, 2006, 171).

Venäjän hallinto jakautuu presidentin alaisiin ministeriöihin ja pääministerin alaisiin ministeriöihin. Pääministerin alaisuudessa toimii teollisuus- ja energiaministeriö, jonka alaisuudessa ovat Venäjän federaation ydinvalvontalaitos, ydinenergiavirasto ja energiavirasto. (Susiluoto, 2007, 197–198.)

Venäjän ympäristöhallinto eriytettiin omaksi hallinnonalakseen 1988, jolloin perustettiin valtiollinen ympäristökomitea. Ensimmäinen laki ympäristön suojelusta tuli voimaan 1991. Vuonna 1992 Venäjän federaatioon perustettiin ympäristö- ja luonnonvaraministeriö. Se kuitenkin alennettiin komitean tasolle 1996, ja presidentti Putin lakkautti sen toukokuussa 2000. (Karjalainen, 2006, 369.) Uudistettuun luonnonvaraministeriöön perustettiin ympäristön ja ekologisen turvallisuuden osasto. Lokakuussa 2001 osasto lakkautettiin ja sen rippeistä muodostettiin varaministerin alainen Valtion ympäristönsuojelupalvelu. (Karjalainen, 2006, 369.) Petersonin ja Bielken (2001) mukaan ympäristökomitea oli ”Potjomkinin kulissi”, jolla Venäjä halusi näyttää olevansa kehittynyt ja moderni (Karjalainen, 2006, 370).

On epäilty, että ympäristökomitea olisi lakkautettu ja ympäristöasiat siirretty uuteen superministeriöön, luonnonvaraministeriöön, jotta teollisuuden sääntelyä vähennettäisiin ja maahan houkuteltaisiin uusia investointeja. Näin presidentin ukaasin takana olisi ollut Venäjän yritysmaailma, lähinnä energia-alan intressit. Huolestumista on herättänyt se, kuinka ympäristöasioiden käy ministeriössä, jonka toimintaa on rahoitettu luonnonvarojen kaivannaisluvilla, ja jonka johdossa ovat raaka-ainevarojen laajempaa hyödyntämistä kannattavat geologit. (Karjalainen, 2006, 369.)

Jatkan käymällä lyhyesti läpi venäläisen median historiaa ja kehitystä. Venäläisten tiedotusvälineiden omintakeinen historia vaikuttaa niiden toimintaan edelleen.

3.1 Venäläisen lehdistön lyhyt historia

Venäläisen median kehitys vallankumoukseen saakka oli pitkälti samankaltaista kuin Länsi-Euroopassa (Pietiläinen, 2002, 101). Ennen suuria uudistuksia tsaarin hallinto hallitsi lehdistöä täysin, se oli pääjulkaisija ja informaation lähde. Pietari Suuri perusti Venäjän ensimmäisen sanomalehden 1703 julkaistakseen tietoja Pohjan sodasta Ruotsia vastaan. Pietarin tytär Elisabet saattoi tsarittarena kieltää julkaisemasta mitään tietoja kuninkaallisesta perheestä ilman heidän lupaansa. (McReynolds, 1991, 18–19.)

Katariina Suuren aikana venäläinen journalismi loisti (McReynolds, 1991, 19). Eliitillä oli yhteyksiä länteen, ja tasavaltalaiset ajatukset saivat tilaa Venäjälläkin. Tsaaritar salli joitakin yksityisiä kirjapainoja mutta ehti ennen kuolemaansa säätää asetukset sensuurista. (McReynolds, 1991, 22.)

Taloutta käsittelevän lehdistön ensiaskeleet Venäjällä voidaan ajoittaa 1800-luvun puoliväliin. Silloin useat teollisuudenalat olivat jo kehittyneet, mikä synnytti myös tarpeen niitä palveleville julkaisuille. Markkinoille ilmestyi esimerkiksi öljyalan, kaivostehtaiden ja rautatiealan sanoma- ja aikakauslehtiä. (Koikkalainen, 2009, 56, Jeremenkon, 2006, mukaan.)

1880-luvulla tekniikan kehitys mahdollisti päivälehtien nopean ja halvan tuotannon. Syntyi uusi journalismi, joka näki lukijan kuluttajana. Muuttuneiden käytäntöjen myötä lukijoilla oli entistä enemmän syytä lukea lehteä. Kulutuskeskeisyys teki lehdistä sensaatiohakuksia. (McReynolds, 1991, 97.) Länsimaissa köyhä kansa luki ns. pennilehtiä, Venäjällä oli vastaavasti kopeekkalehtiä. Ennen vuotta 1905 sensuuri, tekniikan kehittymättömyys ja taloudelliset esteet olivat käytännössä estäneet halpojen lehtien synnyn Venäjälle. (McReynolds, 1991, 228.) 1908 perustettiin Pietarissa *Gazeta kopeika*, Kopeekkalehti. Se lupasi laajeneville lukijajoukoille maailman kopeekalla joka päivä. Sen levikki oli jo seuraavana vuonna huimat 250 000 kappaletta. Siitä tuli imperiumin suosituin lehti. (McReynolds, 1991, 225.)

Ensimmäisen maailmansodan aikoihin venäläinen journalismi muistutti suurissa määrin länsimaista journalismia. Sillä oli sama rooli maan modernisoitumisessa kuin lehdistöllä lännessä, se tarjosi tietoa ja tulkintoja sekä tilaa mainostajille. Venäläinen lehdistö toimi kuitenkin erilaisessa ympäristössä kuin läntinen journalismi. Tsaarin imperiumin taloudellisesta rakenteesta, maatalousvaltaisuudesta ja valtion kapitalismista seurasi se, että talous kehittyi Venäjällä eri tavalla kuin lännessä. (McReynolds, 1991, 284.)

3.1.1 Tiedotusvälineet Neuvostoliitossa

Vallankumouksella ja sisällissodan kärsimyksillä oli vaikutuksensa myös tiedotusvälineisiin. Vuonna 1921 kaikki painovälineet siirtyivät valtion omistukseen. Neuvostomedia pyrki organisoimaan poliittista toimintaa ja kouluttamaan ihmisiä poliittiseen työhön. Neuvostoliitossa tiettyjä lehtiä tehtiin tietyille lukijoille, kuten agitaattoreille, jotta heillä olisi informaatiota, jota ei ollut tarkoitettu muille kansalaisille. Esimerkiksi *Argumenty i fakty* tarjosi nimensä mukaisesti agitaattoreille argumentteja ja faktoja. Neuvostoliitossa lehdistö oli tarkasti jaoteltu kohderyhmittäin myös esimerkiksi alueellisiin lehtiin.

Lehtiä alettiin suunnata varta vasten työläisille. Perustettiin muun muassa *Krestjanskaja gazeta* ja *Rabotsaja gazeta*, mutta niiden kieli oli vaikeaa tavallisten ihmisten ymmärrettäväksi, vaikka ne oli perustettu juuri vähän koulutettujen luettaviksi (Pietiläinen, 2002, 102).

Neuvostomedian erityispiirteenä on nähty esimerkiksi työläiskirjeenvaihtajat. Tiedotusvälineiden demokratisoitumiseksi nähtiin se, että niihin kirjoittivat muutkin kuin journalistit. Todellisuudessa moni ”työläiskirjeenvaihtaja” oli puolueen aktiivi, eikä välttämättä minkään tehtaan tai kolhoosin työläinen. Kirjeenvaihtajien tekstejä myös editoitiin toimituksissa huomattavasti.

Toinen erityispiirre, jota ei läntisissä tiedotusvälineissä esiintynyt ainakaan niin laajasti kuin Neuvostoliitossa, oli virallisten tekstien, kuten puheiden ja lakien julkaiseminen lehdissä. Lehdissä ei yleensä ottaen ollut kovin paljon sivuja. Siksi etenkin pienille nelisivuisille lehdille jonkin virallisen tekstin julkaiseminen saattoi tarkoittaa kyseisen päivän kaiken muun uutisannin hylkäämistä, sillä esimerkiksi lakitekstit veivät helposti kaikki neljä sivua.

Kolmas neuvostomedian erityispiirre oli yleisönosaston suuri merkitys. Lukijat lähettivät toimituksiin valtavia määriä kirjeitä ja niiden käsittely vaati paljon toimituksellista työvoimaa. Esimerkiksi Pravdan toimituksessa työskenteli 60-luvulla 45 toimittajaa kirjeosastolla. (Pietiläinen, 2002, 105.)

Ennen perestroikaa Leningradissa ilmestyi kolme päivittäistä lehteä: *Leningradskaja pravda*, *Smena* ja *Na straže rodini*. Ensimmäinen oli kommunistisen puolueen lehti, toinen Komsomolin eli kommunistisen nuorisjärjestön lehti ja kolmas Leningradin sotilasalueen lehti. Lisäksi oli useita sanoma- ja aikakauslehtiä, jotka ilmestyivät kerran tai kaksi viikossa.

Virallisen lehdistön lisäksi kaupungissa toimi, kuten muuallakin Venäjällä, aktiivinen *samizdat* eli vaihtoehtoinen itsenäinen lehdistö, jonka julkaisut kulkivat kädestä käteen. (Krekola, 2000, 74.)

3.1.2 Perestroika ja glasnost

*Nezavisimaja gazeta*n entinen päätoimittaja Vitali Tretjakov jakaa Venäjän sananvapauden kehityksen seitsemään vaiheeseen vuodesta 1985 alkaen:

Epätäydellinen muutos (1985–1986)

Glasnost (1987–1990)

Sananvapaus niille, jotka haluavat sitä käyttää (1990–elokuu 1991)

Sananvapaus kaikille (elokuu 1991– syys–lokakuu 1993)

Sananvapaus kaikille, joilla on rahaa (syys–lokakuu 1993–kesä 1996)

Sananvapaus oligopolien käsissä (1997–2000)

Sananvapaus ja valtion ylivalta tiedotusvälineissä (Kevästä 2000 alkaen)

(Pietiläinen, 2006, 95.)

Hopkins (1970, 20) muistuttaa, ettei kansan lehdistönä pidettyjen neuvostotiedotusvälineiden ollut mahdollista palvella kahta herraa, olla sekä kansan ääni että puolueen äänitorvi.

Muutosta oli ilmassa jo ennen perestroikaa ja glasnostia, yhteiskunnan avautumista ja asioista julkisuudessa avoimesti keskustelemista. Esimerkiksi Puolan Solidaarisuus-liike antoi merkkejä tulevast (Pietiläinen, 2002, 119). Tosin itäisen Keski-Euroopan kehitys myös tiedotusvälineiden osalta oli Neuvostoliiton hajoamisenkin jälkeen nopeampaa ja länteen suuntautuvampaa kuin Venäjän. Osaksi syynä tähän on se, että länsimaiset mediajätit ovat saaneet jalansijaa paremmin Itä-Euroopassa kuin Venäjällä (Hagström, 2000, 237).

Virstanpylväs venäläisen median kehityksessä oli jo Neuvostoliiton aikana tehty uusi medialaki, joka astui voimaan 1990 (Pietiläinen, 2002, 122). Laki kielsi sensuurin ja antoi oikeuden kenelle tahansa perustaa tiedotusvälineen, kunhan vain rekisteröi sen ja maksoi rekisteröitymismaksun. Lehtiä, radio- ja televisiokanavia perustettiin hurjaa 400 rekisteröitymisen vuositaitia. Tosin moni näistä ei ollut kovin pitkäikäinen.

Moni venäläinen toimittaja pitää vuosia 1989–1992 venäläisen lehdistön kultakautena. Tuolloin vapautui pääsy monille lähteille, jotka ennen olivat suljettuja. Mutta samaan aikaan yhteiskunta oli suuressa muutoksessa ja hämmennyksessä, ja uutisointia vaivasi myös pinnallisuus (Pietiläinen, 2002, 122). Lehtien talous oli edelleen valtion turvaama, mutta valtio ei enää kyennyt kontrolloimaan tiedotusvälineitä. Vuonna 1992 taloudelliset uudistukset aiheuttivat kasvavia kuluja myös tiedotusvälineille ja käytännössä lehdiltä loppuivat rahat (Pietiläinen, 2002, 123). Valtionomaisuus jaettiin uudelleen ja yksityistäminen käynnistyi 1992, samaan aikaan myös esimerkiksi energian hinta nousi. (Koikkalainen, 2009, 67.)

3.1.3 Neuvostoliiton hajottua

Venäjän medialaki tuli voimaan 1992 ja se perustuu suurelta osin 1990 voimaan tulleeseen Neuvostoliiton aikaiseen lakiin tiedotusvälineistä, jonka nojalla sensuuri poistettiin (Hagström, 2000, 207). Neuvostoliiton jälkeinen aika voidaan venäläisen median kannalta jakaa kolmeen eri aikakauteen: ensimmäinen vaihe kesti vuoteen 1995 saakka, toinen oli presidentti Jeltsinin toinen kausi vuosina 1996–2000 ja kolmantena pidetään Putinin presidenttiyttä (Pietiläinen, 2002, 127).

Median muutokset Venäjällä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ovat olleet nopeita. Neuvostoliiton hajottua uutisgenre levisi nopeasti Venäjälle. 1995–2000 toimittajien monologit ja ulkopuolisten

kirjoittajien kommentoimattomat aineistot ovat harvinaistuneet sanomalehtien sivuilla ja uutisparadigman mukaiset tekstit ovat yleistyneet. (Pietiläinen, 2006, 103.)

Vuosien 1991–95 median roolia kuvataan neljänneksi valtiomahdiksi ja tuolloista mediaa luonnehditaan itsenäiseksi. 1990-luvulla alueellinen lehdistö nousi, sillä keskitetty neuvostojärjestelmä romahti myös lehdistön osalta (Pietiläinen, 2002, 145). Venäjällä itsenäinen media tarkoittaa tiedotusvälineen valtion vastaisuutta, se saattaa siis olla riippuvainen esimerkiksi oligarkeista eikä itsenäinen länsimaisessa mielessä. Esimerkiksi oppositiomateriaalia julkaisevat julkaisut ovat usein oligarkien tukemia.

90-luvun loppupuoli hahmotetaan spektaakkelin yhteiskunnaksi ja media poliittiseksi välineeksi. Moni on huolestunut 2000-luvun median roolista instrumentaalisenä vallan välineenä.

Venäjä on yhtä aikaa neuvostojärjestelmän perillinen, osa Euroopan alikehittyntä periferiaa ja universaalia modernisoituvaa ja globalisoituvaa kehitystä (Pietiläinen, 2002, 17). Tämä näkyy tietenkin myös maan tiedotusvälineissä.

3.2 Venäläisen journalismin viimeaikainen kehitys

Lehdistön vapaus on kasvanut, mutta samaan aikaan yleisön luottamus lehdistöön on vähentynyt: Kun vielä 1990 70 prosenttia venäläisistä luotti lehdistöön, vuonna 1996 enää 40 prosenttia ja vuonna 2000 vain 13 prosenttia kansalaisista määritteli luottavansa lehdistöön (Pietiläinen, 2002, 128). Selittäviä syitä luottamuksen katoamiselle on lehdistön muuttuminen entistä sensaatiohakisemmaksi, lehtiin ilmestynyt piilomainonta ja läntiset rahoittajat, jotka yleisö mieltää korruptioksi (Pietiläinen, 2002, 128). Käytännössä vapaus näkyy median sisältöjen keventymisenä. Tiedotusvälineissä on aiempaa vähemmän esimerkiksi taloutta ja ulkomaan uutisia ja entistä enemmän ihmisiä kiinnostavia kevyitä juttuja, kuten rikoksia ja onnettomuuksia, mutta myös paikallisia uutisia.

Televisio on ohittanut sanomalehdet luotetuimpana medianä. Etenkin valtion kanavaan luotetaan enemmän kuin muihin tiedotusvälineisiin ja kansalliseen mediaan enemmän kuin paikalliseen. Vanhat ja köyhät ihmiset luottavat mediaan enemmän kuin rikkaat tai nuoret. Luottamuksesta on tulossa ongelma kuitenkin kaikissa yleisöryhmissä. Tämä johtaa noidankehään, jossa ihmiset eivät seuraa tiedotusvälineitä, koska eivät luota niihin, eivätkä luota niihin, sillä eivät seuraa niitä.

Presidentti Putin vastasi syytöksiin lehdistön oikeuksien kaventamisesta puolustautumalla, että hänellä on asiasta eri tietoa: hänen mukaansa Venäjällä julkaistaan 53 000 julkaisua ja määrän kasvu jatkuu. Mickiewicz (2008, 27) arvioi, että noista 53 000:sta viidellä on huomattava levikki. Näistä suurin osa on hallinnolle myötämielisten, kuten suurten yritysten omistuksessa. *Rossiskaja gazeta* (Levikki 374 000) on valtion hallinnon lehti, *Izvestija* (209 000) kuuluu Gazprom-Medialle eli käytännössä valtiolle, *Komsomolskaja pravda* (686 000) on nykyään viihteellinen iltapäivälehtityyppinen julkaisu, *Argumenty i fakty* (2,9 miljoonaa) on suosituin mutta nykyään myös viihteellinen lehti, *Moskovski komsomolets* (800 000) on myös valtion kontrollissa. (Mickiewicz, 2008, 27).

Rivien välistä lukemisen perinne oli Neuvostoliitossa vahva. Lännessä ihmiset sen sijaan ovat oppineet luottamaan ja uskomaan uutisiin. Siitä, onko nyky-Venäjällä tarvetta oman tulkinnan taidolle, voi olla montaa mieltä: tilanne on omituinen, jos venäläiset jatkavat rivien välistä lukemista, vaikkei siellä olisi mitään luettavaa (Pietiläinen, 2002, 158), mutta esimerkiksi Ivan Zasurski on toista mieltä, hän katsoo, että omistajat käyttävät mediaa suoraan omien intressiensä mukaisesti ja lukijan on taas opeteltava lukemaan rivien välistä (Hagström, 2000, 213).

Venäläistoimittajat voidaan jakaa kolmeen sukupolveen sen mukaan koska he ovat aloittaneet työssään. Neuvostosukupolvi on aloittanut ennen vuotta 1990, siirtymäkauden sukupolvi 1991–99 ja uusi sukupolvi 2000-luvulla (Pasti, 2007, 125). Kuilu sukupolvien välillä on suuri ja heidän tapansa tehdä työtä on kovin erilainen. Myös suhde työhön on muuttunut. Neuvostotoimittajille tärkeintä oli suhde puolueeseen, sillä toimittajan oli oltava ideologisesti oikeaoppinen. Toimittajaksi päästäkseen oli erityisen tärkeää tuntea oikeat ihmiset, jotka auttoivat matkan varrella. (Sosnovskaya, 2000, 159.)

Nykytoimittajat yhdistävät työssään usein journalismin, PR-työn ja mainonnan (Sosnovskaya, 2000, 173). Tällaiset toimittajat pitävät länsimaalaista uutisointia lähinnä tylsänä ja ajattelevat, että puhtaat faktat sopivat parhaiten talouslehtiin (Sosnovskaya, 2000, 178). Vahvaa kirjallista tyyliä pidetäänkin pääkriteerinä venäläiselle journalistille (Sosnovskaya, 2000, 179). Tilanne on tämä etenkin Pietarissa, jossa tehdään eroa Moskovaan ja sen suurta yleisöä kosiskelemaan mediaan. Pietarin koulukunta suuntaa tekstinsä intelligentsijalle. Tekstit eivät ole niin konkreettisia kuin Moskovian koulukunnan, lauseet ovat pitkiä ja tyyli kaiken kaikkiaan on kirjallisempi kuin Moskovassa, jossa olisi toimittajallekin tarjolla parempi palkka kuin Pietarissa. (Sosnovskaya, 2000, 180). Toimittajaidentiteetti on heikentynyt neuvostoajoista nykypäivään tultaessa

(Sosnovskaya, 2000, 191). Mahdollisia kehityssuuntia venäläiselle journalismille on ainakin kolme: asianajojournalismi, lähelle länsimaista journalismia sijoittuva kansalaisyhteiskuntaa luova journalismi ja viihdejournalismi (Pietiläinen, 2002, 461).

3.3 The St. Petersburg Times

The St. Petersburg Times ilmestyy kahdesti viikossa, tiistaisin ja perjantaisin. Lehti korostaa luotettavuuttaan, riippumattomuuttaan ja itsenäisyyttään.

”Toimittajamme eivät ota rahaa lähteiltä, yhtiöiltä tai poliitikoilta. Lehdessä ei ole piilomainontaa, vain faktoja, itsenäistä ja informoivaa tietoa”, lehti kertoo kotisivuillaan (*The St. Petersburg Times*).

Lehti uutisoi paikallisista, kansallisista ja kansainvälisistä aiheista. Tiistaisin se on keskittynyt talouteen ja perjantaisin vapaa-aikaan. Lehden levikki on 20 000. Lukijoitaan lehti kuvailee monikulttuuriseksi joukoksi nuoria ja hyvin koulutettuja talouden ammattilaisia. Noin 40 prosenttia heistä työskentelee ulkomaalaisessa yrityksessä. Venäläisiä lukijoista on lähes 60 prosenttia. Perinteisesti oma kokemus ja suhteet ovat olleet tärkeitä tiedonlähteitä Venäjällä (Pietiläinen, 2002, 39–40). Tässä valossa *The St. Petersburg Timesia* lukevat venäläiset näyttäytyvät suhteita luovina liike-elämän edustajina.

Hagström huomauttaa (2000, 200), että yksi suurimpia ongelmia tutkittaessa venäläistä mediaa on yhtenäisen tiedon saaminen: hänen mukaansa venäläinen media itsessään ei ole avoin, vaan salaa omistajasuhteensa ja muut taloudelliset olosuhteensa. Tähän ns. liikesalaisuuksien joukkoon kuuluvat Hagströmin mukaan myös lehtien todelliset levikit.

Lehti on tilattavissa, mutta se on myös helposti saatavilla ilmaisjakelulehtenä ympäri kaupunkia. Verkossa sitä on ollut mahdollista lukea jo pitkään: se perustettiin huhtikuussa 1993 ja loppuvuodesta 1994 sitä oli jo mahdollista lukea internetissä, yhdeksäntenä lehtenä maailmassa. Lehteä julkaisee Neva Media, joka on osa Independent Mediaa. Sanoma Magazines osti Independent Median tammikuussa 2005. Vuonna 1992 perustettu Independent Media muodostuu pääasiassa kuudesta Venäjällä ja Ukrainassa toimivasta yhtiöstä (Lehtinen, 2005). Maan toiseksi suurimmalla öljy-yhtiöllä Jukosilla oli Independent Median osakkeita (Ekecrantz, 2000, 23). 2000-luvun alussa, ennen yhtiön myymistä Sanomalle, Independent Media nähtiin yhtenä harvoista tuottavista mediayrityksistä Venäjällä (Hagström, 2000, 237). On kuitenkin esitetty arvioita, että Sanoman tulo Venäjälle toi tullessaan alalle positiivisia vaikutuksia, kuten uutta teknologiaa (Mironenko, 2005, 34).

Independent Media julkaisee Venäjällä tytär- ja osakkuusyhtiöidensä kautta 31 kuluttaja- ja yritysaikekauslehteä sekä kolmea sanomalehteä Venäjällä ja Ukrainassa. Aikakausslehtien joukossa ovat muun muassa venäläiset *Cosmopolitan* ja *Men's Health*. Sanomalehdet ovat *The Moscow Times*, *The St. Petersburg Times* ja *Vedomosti* (Lehtinen, 2005).

Venäjällä Independent Median toiminta on pääosin organisoitu neljään yritykseen, jotka ovat Fashion Press, United Press, Business News Media ja Neva Media. Independent Media on Venäjän johtava aikakausslehtikustantaja. (Salmi, 2005.)

Yhtiön myymistä Sanomalle on pidetty varasuunnitelmana. Venäläismiljardööri Vladimir Potaninin hallitsema kustannusyhtiö Prof-Media ja Independent Media aikoivat yhdistyä, mutta suunnitelmat kariutuivat. Venäläisslehdet ovat arvioineet näin käyneen poliittisten syiden takia: venäläiset eivät halunneet hollantilaisia venäläisslehtien johtoon. Independent Pressin perustivat vuonna 1992 kaksi Moskovassa asuvaa hollantilaista, Derk Sauer ja Annemarie van Gaal yhdessä hollantilaisen Dutch Novamedia Groupin kanssa (Rantanen ja Rainisto, 2005).

Potaninin johtama Oneksim-pankki, sittemmin organisaatio nimeltä Interros, oli yksi 90-luvun puolivälin vahvimista pankeista. Potanin oli varapääministeri 1992–1993, tuolloin hänestä tuli myös pankin johtaja. Potaninin katsotaan edustaneen seitsemää suurinta oligarkkia, kun hänet valittiin Jeltsinin uudelleen valinnan jälkeen vuonna 1996 ensimmäiseksi varapääministeriksi. Oligarkit olivat yhdistäneet voimansa, jotta Jeltsin valittaisiin jatkamaan presidenttinä. Kun Potanin jätti hallituksen vuonna 1997, pankkinsa alkoi sijoittaa laajalti mediaan. Tämän seurauksena se kontrolloi muun muassa *Izvestijaa* ja *Komsomolskaja pravdan* mediataloa. (Hagström, 2000, 224–225.)

3.3.1 The St. Petersburg Times – talouslehtikö?

Venäläisiä on kuvattu lukevaksi kansaksi. Nykysuuntaus kuitenkin on, että ihmiset katsovat televisiota, eivätkä niinkään lue lehtiä. Aikakausslehdillä menee Venäjällä hyvin ja ne ovat onnistuneet kartuttamaan levikkejään. Sen sijaan sanomalehdet ovat ongelmissa kuten muissakin maissa: vanhat lukijat lukevat lehtiä tottumuksesta, mutta uusia lukijoita on vaikea saada. Talouslehdet ovat kuitenkin Venäjällä menestyjien joukossa. Niiden lukumäärä kasvoi nopeasti 1990-luvun alussa (Rantanen, 2000, 259). Tosin moni talouslehdistä on aikakausslehti. Arrese kutsuu Yhdysvaltoja bisnesaikakausslehtien paratiisiksi (Arrese, 2001, 118). Sitä oli myös 90-luvun Venäjä.

The St. Petersburg Times on alueellinen lehti, vaikka se tarjoaa myös kansallisia ja kansainvälisiä uutisia esimerkiksi venäjää taitamattomille ulkomaalaisille lukijoilleen. Vastaavasti englanninkielisen lehden lukeminen tuo lisäarvoa venäläiselle lukijalleen verrattuna siihen, jos hän lukisi vain venäjänkielisiä talouslehtiä kuten *Delovoi Peterburgia*.

Mikkonen määrittelee talousjournalismin ”prosessiksi, joka median välityksellä tuottaa faktapohjaisia sanomia elinkeinoelämästä, kansantaloudesta ja maailman taloudesta suhteellisen laajan yleisön tiedontarvetta tyydyttämään” (Mikkonen, 1998, 8).

60-luku oli talousjournalismin kannalta merkittävää aikaa, tuolloin perustettiin muun muassa kansainvälisiä yhteistyöelimiä. 40-luvulla perustetut Maailman pankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto edesauttoivat jälleenrakennusta ja maailman kauppaa, ja tarve talousuutisoinnille kasvoi. (Majapuro, 1998, 12.)

70-luvulla taloustoimittajat ammatillistuivat ja ammattikunta kasvoi (Majapuro, 1998, 15–16). 70-luvulle ajoittuivat myös ensimmäinen öljykriisi vuonna 1973 ja Bretton Woodsin järjestelmän lopettaminen 1971. Richard Nixonin hallitus purki tuolloin dollarin ja kullan välisen suhteen ja vaihtokurssijärjestelmä loppui siihen. Globaalit talouspolitiikan muutokset vaikuttivat kapitalistiseen toimintaympäristöön epävarmuutena, joka näkyi myös 80-luvun talousjournalismissa. 80-luvulla talousjournalismi eriytyi, erikoislehdet alkoivat keskittyä yritystalouteen, päivälehdissä kirjoitettiin myös julkisesta taloudesta. Taloustoimittajien koulutustaso nousi edelleen. (Majapuro, 1998, 17–18.) 90-luvulla taloustoimittajat kiinnostuivat myös yritysten ympäristövaikutuksista ja talousrikollisuudesta (Majapuro, 1998, 21).

Pietarin yliopiston professori Dmitri Gavra (Gavra, 2008) jakaa taluslehdet kolmeen luokkaan niiden yleisön mukaan: On lehtiä, jotka on suunnattu kaikkein erikoistuneimmalle yleisölle, talouden ammattilaisille. Toinen ryhmä on ensimmäistä laajempi yleisö, talouden alalla jollain tavoin toimivat ihmiset. Tämä ryhmä sisältää esimerkiksi valtion hallinnossa työskentelevät ja myös joitakin kuluttajasegmenttejä. Kolmas ryhmä on laajin, siihen kuulumme me kaikki. Talous koskettaa jollakin tavalla jokapäiväistä elämää, ja jokainen meistä vaikuttaa markkinoiden kehitykseen.

Gavran jaon perusteella *The St. Petersburg Times* sijoittuu toiseen ryhmään. Se ei ole puhtaasti talouslehti, vaan uutisoi paikallisista, kansallisista ja kansainvälisistä asioista, mutta sen lukijakunta

on painottunut talouden alalla toimiviin ihmisiin. Se kuuluu samaan joukkoon kuin esimerkiksi *Kommersant* ja *Newsweek*: se on sosio-ekonominen väline.

Toisaalta lehdellä on läheinen suhde *Vedomostiin*, joka on puhtaasti talouslehti, yhteistyössä *The Wall Street Journalin* ja *The Financial Timesin* kanssa. Ne kuuluvat samaan konserniin ja *The St. Petersburg Times* julkaisee käännöksiä *Vedomostin* artikkeleista. Niiden toimitukset sijaitsevat Pietarissa samassa talossa iisakin kirkon kupeessa, mutta eri kerroksissa.

90-luvun loppu Venäjällä oli talouslehtien kulta-aikaa. Tämä selittää jonkin verran myös *The St. Petersburg Timesin* painottumista talouteen. Vielä huhtikuussa 1997 (28.4.1997) lehti näyttäytyi pääkirjoituksessaan lähinnä ulkomaalaisten medianäkökulmasta: kirjoitus ruoti sitä, mitkä asiat kuuluvat Pietarin kuvernöörille, ja eikö Sosnovyi Borin ydinvoimalan tilanne ole jo riittävän huolestuttava, jotta kuvernööri siihen puuttuisi. Lehti esitti itsensä kirjoituksessa ulkomaalaisena, joka uskaltaa esittää venäläisille viranomaisille vaikeita kysymyksiä, toisin kuin *paikalliset* tiedotusvälineet, vaikka kyse oli venäläisistä toimittajista, jotka näitä vaikeita kysymyksiä *The St. Petersburg Timesin* nimissä kysyivät. Pääkirjoitus oli huolestunut siitä, että *ulkomaalaisten* kysymykset eivät kantaudu kuvernöörin korviin, sillä tämän tiedottaja ei suostu puhumaan vaikeista asioista kuten LAESista, Sosnovyi Borin ydinvoimalasta. Lehti oli siis huolestunut vain omasta pienestä yleisöstään, ei pietarilaisista laajemmin, eikä edes nähnyt mahdolliseksi, että paikalliset lukisivat englanninkielistä lehteä. Tähän tuli muutos pian.

3.3.2 Aineiston esittely

Hain tutkimusaineistoni Integrum-tietokannasta hakusanoilla *Leningrad Nuclear Power Plant*, *Leningrad Nuclear Power Station*, *Leningrad Atomic Power Station*, *Leningrad Atomic Energy Station*, *Leningradskaya plant*, *Leningrad plant*, *Sosnovy Bor* ja *LAES*. Juttuja, joissa voimala mainittiin, löytyi *The St. Petersburg Timesista* vuosilta 1994–2008 105 kappaletta. Tarkemman lukemisen jälkeen aineistoksi muovautui 70 jutun joukko, joissa Sosnovyi Borin ydinvoimalasta kirjoitetaan enemmän kuin esimerkiksi lauseen verran. Pääkirjoituksia näistä on seitsemän. Pääkirjoitukset jakautuvat vuosille 1996–1999 siten, että vuonna 1997 niitä on kolme, 1996 kaksi ja 1998 ja 1999 molempina yksi. Voimalasta kirjoitetut 63 uutista painottuvat vuosiin 1996–1998 ja 2004–2006. Keskityn näiden vuosien 48 uutiseen ja vertailemalla niiden diskursseja selvitän muutoksia kirjoitusten tavassa esittää ympäristö ja talous sekä kansainvälisyys ja nationalismi.

Faircloughin mielestä analyysin yhden pääkohdan tulee olla se, kuinka mittavat muutokset yhteiskunnassa ja kulttuurissa näkyvät tiedotusvälineiden muuttuvissa diskursiivisissa käytännöissä (Fairclough, 1997, 50). Venäjällä muutokset ovat olleet Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen suuria ja tämä näkyy myös aineistossani. Seuraavassa luvussa käyn läpi tutkimustulokseni ja paneudun tarkemmin siihen, kuinka *The St. Petersburg Timesin* diskursiiviset käytännöt ovat muuttuneet 90-luvulta 2000-luvun puoliväliin tultaessa. Kokosin aineistosta Excel-tilukon, johon merkitsin jokaisesta uutisesta seuraavat seikat: Kuka uutisessa puhuu? Missä järjestyksessä ääneen pääsevät tahot puhuvat? Onko tekstissä kielikuvia? Kuinka diskurssi realisoituu uutisessa? Kuka jutun on kirjoittanut?

Vuosina 2006 ja 2005 korostuvat nimettömät tekstit kuten esimerkiksi uutistoimistoista tulleet jutut. Näiden lisäksi toimituksen kaksi omaa toimittajaa on perehtynyt ydinvoimalauutisointiin. Vuonna 2004 aineiston kaikki uutiset ovat saman kirjoittajan tekemiä. 1998 yksi toimittaja näkyy keskittyneen aiheeseen, mutta hän ei ole kuitenkaan ainoa kirjoittaja. 1997 aiheesta on paljon kirjoituksia ja kirjoittajia on useita. Jollain tapaa tilanne näyttää olleen paras vuonna 1996; tuolloin aiheesta on kirjoitettu paljon, ja tekstit jakautuvat lähes kokonaan kahden toimittajan tekemiksi. Vaikuttaa siltä, että he molemmat ovat pystyneet kasvamaan aiheessa jonkinlaisiksi asiantuntijoiksi, mutta aihe on jakautunut kahden ihmisen harteille.

4 The St. Petersburg Timesin uutiset Sosnovyi Borin ydinvoimalasta

Tässä luvussa käyn läpi tutkimustuloksiani. Tutkin pro gradu –tutkielmassani *The St. Petersburg Times* –lehden erityisyyttä transnationaalina tiedotusvälineenä sen Sosnovyi Borin ydinvoimalasta julkaisemien uutisten kautta. Etsin vastausta seuraavaan kysymykseen: kuinka mahdollisesti transnationaali lehti uutisoi ydinvoimalasta? Mihin kohtaan kansainvälisesti monin tavoin vaikuttava ja mahdollisesti vaikuttava toimija kuten ydinvoimala sijoittuu nelikentässä, jonka muodostavat raha ja vastuu ympäristöstä sekä kansainvälisyys ja nationalismi? Käyn ensin jutut läpi tekstin tasolla niiden diskursseja pohtien. Viidennessä luvussa pohdin syitä diskurssien eroihin eri vuosikymmenillä pureutuen niiden yhteiskunnallisiin ja sosiokulttuurisiin taustoihin.

Uutisen lajityyppi ja sen luomat etukäteisroolit muokkaavat osallistujien käsityksiä omista mahdollisuuksistaan näkyä tiedotusvälineissä. Uutisgenreä muotoilee helposti ns. infojournalismi. Tämä näkyy myös *The St. Petersburg Timesin* Sosnovyi Bor –uutisoinnissa. Lehdistötilaisuuksissa käymisestä seuraa helposti yksinäisiä juttuja, joissa lähteet saavat äänen ennalta määritellyissä rooleissaan. Faktualisointi yksinkertaistaa tapahtumat uutisiksi. Jos jonkinlainen konflikti on rakennettavissa mielellään kahden selkeän osapuolen välille, on monimutkaisista prosesseista uutisointi helpompaa, sillä asiaa on mahdollista yksinkertaistaa. Aineistoani tutkiessa on otettava huomioon uutisen lajityypin ulottuvuudet ja tapa kirjoittaa lehtiuutisia. Toisaalta on huomioitava aihepiirin sisällölliset tasot esimerkiksi se, millä tavoin eri lähteet pääsevät puhumaan asiasta.

Pietarilaislehti kirjoittamassa Sosnovyi Borin ydinvoimalasta on esimerkki keskus-periferia –jaosta. Pietarista on matkaa Sosnovyi Boriin 80 kilometriä. Ydinvoimala sijaitsee muutaman kilometrin päässä Sosnovyi Borin kaupungista ja vajaan sadan metrin päässä Suomenlahdesta. Moskovasta katsoen Pietari on kaukana. Tila on sosiaalinen konstruktio, se rakentuu sosiaalisista suhteista ja materiaalisista yhteiskunnallisista käytänteistä (Massey, 2008, 40). Moskovaa ja Pietaria ajatellaan usein Venäjän kahtena pääkaupunkina, joista Pietari on eurooppalaisempi ja kulttuurisesti painottuneempi, kun taas Moskovaa pidetään venäläisempänä ja rahakeskeisempänä kuin Pietaria. Yhteiskunta konstruoidaan tilallisesti, ja tuo järjestäminen vaikuttaa siihen, miten yhteiskunta toimii (Massey, 2008, 40). 90-luvulla kirjoitetussa pääkirjoituksessa lehti vielä kyseenalaisti, mikä tilanne olisi, jos Sosnovyi Borin ydinvoimala sijaitisi 80 kilometrin päässä Moskovon Kremlistä eikä Pietarin Talvipalatsista (9.12.1996).

Suorat käännökset teksteistä ovat omiani ja sisennetty.

4.1 1996–98 Haritonovin sota

Vuosien 1996–97 suureen juttujen määrään Sosnovyi Borin ydinvoimalasta vaikuttivat palkkasaatavien takia lakkoilevat työntekijät, voimala velkojan ja velallisen roolissa ja ydinjätettä pursuavat varastotilat sekä voimalan turvallisuus yleensä ottaen. Nämä aiheet pääsivät myös pääkirjoituksiin.

Ongelmat ovat niin suuria, että lehden pääkirjoituksessa (9.12.1996) vaaditaan voimalan sulkemista, sillä voimalan toiminnasta ja turvallisuudesta huolehtivat syömälakon heikentämät työntekijät. Päällimmäisenä jutuissa on Tšernobyl-diskurssi, kutsun näin sitä, kun lehti on huolissaan voimalan turvallisuudesta, sillä sen reaktorit ovat samaa surullisen kuuluisaa RBMK-1000 –tyyppiä kuin Tšernobylissä. Reaktorin hidasteaineena toimii tavanomaisen veden sijasta grafiitti eli hiili, joka voi vakavassa onnettomuudessa syttyä palamaan. Toisin kuin vesihidasteisissa reaktoreissa grafiittihidasteisissa voi myös tuottaa ydinpommien raaka-ainetta plutoniumia. Näitä tietoja lehti ei kuitenkaan anna lukijalleen missään jutussa, eikä avaa reaktorin taustoja sen tarkemmin, vaan kenties olettaa lukijan jo tietävän asiasta tai näkee sen tiedon riittävän, että reaktorit ovat samaa tyyppiä kuin Tšernobylissä oli, ja jättää asian siihen, eikä esimerkiksi kerro kuinka nämä reaktorit käytännössä eroavat esimerkiksi länsimaissa käytössä olevista reaktoreista. RBMK-reaktoreita pidetään huomattavasti erilaisina kuin läntisiä PWR- ja BWR-reaktoreita. (Luke, 1987, 365.)

Pääkirjoituksessa Ruotsi esitetään turvapaikkana, jonne ehkä kaikkien ydinvoimalan läheisyydestä olisi parasta lähteä, kuten Ruotsissa vieraileva Pietarin kuvernööri tekee. Pääkirjoituksessa Pietaria kutsutaan nimellä ”major European capital”. Näin luodaan vastakkainasettelua Pietarin ja Moskovon välille. Vastaavanlaista kieltä käytettiin pääkirjoituksessa edellisessä kuussa (18.11.1996): Tuolloin pääkirjoitus puuttui hanakasti siihen, että päätökset ydinvoimalasta tehdään kaukana asukkaista. Päätävissä elimissä ei ole ympäristöväkeä, mutta sen sijaan FSB:n edustaja on. KGB:n, Neuvostoliiton valtiollisen turvallisuuspoliisin seuraaja, FSB, Venäjän federaation turvallisuuspalvelu, on tunnettu ympäristönsuojelijoiden toimiin puuttuja. Tässä pääkirjoituksessa lehti vaatii sekä oblastin, läänin, että Pietarin kuvernööriä pitämään huolen, että päätökset LAESista tehdään alueella, eikä FSB:n Lubjankan päämajassa Moskovassa, tai Bonnissa tai Washingtonissa. Kirjoituksen lopuksi lehti lupaa lukijoilleen pitää aiheen esillä, sillä se näkee sen kaupungin tärkeimmäksi ja vähiten puhutuksi uhaksi.

4.1.1 Turvallisuus ja työntekijät ennen kaikkea?

Aloitin uutisanalyysin jutulla Smolenskin ydinvoimalan työntekijöiden marssista Moskovon Valkoiseen taloon vaatimaan oikeuksiaan (21.7.1997), sillä siinä on muutamia kiintoisia sitaatteja saatteeksi siitä, kuinka nämä venäläisen ydinvoimalan työntekijät näkevät ydinvoiman.

”Toinen Tšernobyl voisi tapahtua. Olemme jo olleet lähellä sitä”, sanoi Maxim Katajev, Smolenskin aseman insinööri, viitaten vuoden 1986 katastrofaaliseen räjähdykseen Tšernobylin ydinvoimalassa Ukrainassa.¹

”Ydinenergia ei ole ala, jolla leikkiä ja hallituksen olisi ymmärrettävä tämä”, Interfax lainasi (LAESin ammattiyhdistyksen tiedottaja Mihail) Vivsjanin sanoneen.²

”Rahat ovat olemassa mutta niitä ei jaeta, joten päätimme marssia Valkoiseen talon”, (Vjatšeslav) Vorobjev (Smolenskin ammattiyhdistyksestä) sanoi. ”Ydinvoimala on hyvin vaarallinen paikka. Sen pitäisi olla etusijalla.”³

21.7.1997

Marraskuussa 1996 suhteellisen leikkisän otsikon *Nuke Plant's Hiccup Hint of Dangers* (4.11.1996) alla tuodaan esille voimalan ongelmia. Sosnovyi borilaisen ympäristöjärjestö Green Worldin Oleg Bodrov kertoo olevansa eniten huolissaan alipalkatuista ja ylityöllistetyistä työntekijöistä. Green Worldin aktivistien sanomaksi mainitaan, että voimalan työntekijät rikkovat turvallisuusmääräyksiä, tappelevat, riitelevät keskenään ja jopa juovat töissä.

Stressaantuneiden ihmisten joukko tulee tappelemaan rahoista, koska he ymmärtävät, ettei käteistä ole riittävästi kaikille.⁴

4.11.1996

Palkkapäivän oloja kuvailee voimalan työntekijä Sergei Haritonov, joka kirjoittaa artikkeleita Green Worldin julkaisuihin. Käytännössä juttuun on todennäköisesti haastateltu Haritonovia ja Bodrovia, joihin viitataan myös termillä ”Green Worldin aktivistit”.

Samassa kuussa (18.11.1996) lehti jatkaa kirjoittamalla voimalan ydinjätevarastosta, joka on täynnä jätettä ja itse rakennus on rapistuneessa kunnossa. Rakennuksen kuvaillaan sijaitsevan ”kivenheiton” päässä Suomenlahdesta. Ympäristöväki pelkää rakennuksen romahtavan jo nyt, mutta voimalan suunnitelmissa on tiivistää ja säilöä rakennukseen vielä puolet nykyistä enemmän

käytettyjä polttoainesauvoja. Toimittaja kuvailee paikan sijaitsevan 80 kilometrin päässä Pietarin Eremitaasista.

Ympäristönsuojelijoiden (*environmentalists*) mukaan vesi rakennuksen jäähdytysaltaissa on radioaktiivista ja näin ei pitäisi olla: joku polttoainesauvoista on siis huonosti sinetöity ja vuotaa. Toimittaja lieventää kuvausta mainitsemalla, että radioaktiivisuus on vielä heikkoa ja turvallisen juomaveden rajoissa. Mutta myös itse jäähdytysaltaat vuotavat. Voimalan patenttiosaston johtaja näkee varaston sisällön kaksinkertaistamisen vastustajien pelot ”emotionaalisina ja ammatillisesti taitamattomina.” Aiemmin mainittu Sergei Haritonov työskentelee kyseisessä rakennuksessa.

Juttuun on liitetty kainalojuttu otsikolla *Greens: Nuke Plant In Campaign of Lies*. Green Worldin jäsenet väittävät, että LAES on lahjonut venäläistä ydinvoimavalvontaviranomaista Gosatomnadzoria vuosina 1992 ja 1993. Gosatomnadzorin Artur Petrov puolustautuu vetoamalla suomalaisiin: Säteilyturvakeskus on hyväksynyt LAESin tilanteen. Samaa sanoo STUKin Heikki Reponen, hän on ”melko tyytyväinen varastotilan olosuhteisiin”. Haritonov toteaa, että Reposelle on näytetty vain tiettyjä osia tilasta, ei pahimpia paikkoja. Hän kutsuu tilannetta Potjomkin-kyläksi viitaten Katariina Suureen, jolle näytettiin maalaiskylien kunnostettuja julkisivuja ihmisten nähdessä todellisuudessa nälkää.

Voimala on toki halukas tiedottamaan omista toimistaan olojen parantamiseksi. Esimerkki tällaisesta tapauksesta on kesältä 1998. Informatiivisella otsikolla *LAES' Reactor No. 4 Shut Down for Repair* (7.7.1998) alkavassa jutussa todetaan voimalan lähteiden suulla kyseessä olevan rutiinitarkastus. Mielenkiintoista kyllä, toimittaja on nähnyt aiheelliseksi hakea ympäristöjärjestö Green Worldilta varmistus, ettei pysäytys johdu rikkoutumisesta vaan todellakin suunnitellusta korjauksesta. Voimalasta kerrotaan, että korjaus kestää kaksi vuotta. Toimittaja siteeraa uutistoimisto Interfaxin tietoja ja kertoo, että kustannuksiksi arvioidaan 300 miljoonaa dollaria.

Reaktorin tyyppi mainitaan jutussa ja kerrataan vielä voimalan ”onnettomuuksien historia”. Lopuksi toimittaja mainitsee irrallisena yksittäisenä lauseena, että ”Suomi on riippuvainen LAESin tuottamasta sähköstä”, jutun mukaan 40–50 prosenttia suomalaisten sähköstä tulee Venäjältä. Etenkin vuonna 1998 jutut noudattavat samaa kaavaa: ensin varsinainen uutisen kärki, uusi asia, sitten kerrataan onnettomuudet vuosien varrelta ja lopuksi mainitaan ulkomaiset sähkönostajat. Suoraan ei joka jutussa ulkomaalaisten vastuuta penätä, mutta tässäkin jutussa se on rivien välistä luettavissa.

Voimalassa on neljä reaktoria, joista kaksi on pystyttävä pitämään käynnissä, jotta sähköä riittää Pietarin lämmittämiseen ja valaisemiseen. Voimalan tiedottaja varoittaa (15.9.1998), että asukkailla on kenties edessä pimeä ja kylmä talvi. Voimalalla ei ole varaa ydinpolttoaineeseen ruplan devalvaation jälkeen, eikä se ole saanut rahoja asiakkailtaan, sillä on 1,1 miljardin ruplan velat perittävänä. Tiedottaja kuitenkin arvioi työntekijöiden saavan palkkansa ”lähes ajallaan”.

”Meille on maksettu jo heinäkuulta, ja meille maksetaan elokuulta lokakuun viidentenä”, Randel sanoi. ”Olemme tottuneet siihen, että meille maksetaan vähän myöhässä. Se ei ole iso seikka.”⁵

15.9.1998

Hän vakuuttaa myös, etteivät taloudelliset ongelmat vaikuta voimalan turvallisuuteen. Juttu luo kuvaa työntekijöistä vapaaehtoisina, joiden vakuutetaan tekevän työnsä, vaikkei seuraavasta palkkapäivästä olisi tietoa.

Juttu on sinänsä malliesimerkki tyypillisestä jutusta voimalasta 90-luvulla: ensin käydään läpi rahan puutetta ja voimalan edustaja vakuuttaa, että kaikki on kunnossa siitä huolimatta. Sitten toimittaja kääntyy Green Worldin puoleen, joka muistuttaa, että ”tupaten täydet ydinjätevarastot ovat valtava uhka alueelle”. Vaikka voimalan johdosta luodaan jutuissa työntekijöihinsä luottava kuva, samalla näytetään, että he eivät halua huomion kiinnittävän rakennusten rappioon, jota voimalassa perustellaan rahan puutteella.

Jutun lopussa mainitaan voimalan reaktortyyppi ja vanhojen reaktorien ongelmat, mutta sitä ennen päästään jo Tšernobyliin: rapistuvaa ydinjätevarastoa, johon on varastoitu liikaa jätettä, kuvaillaan Green Worldin lehteä siteeraten ”40–60 kertaa suuremmaksi mahdolliseksi saastuttajaksi kuin Tšernobylin onnettomuus”.

Vuoden 1992 ongelmien salailu pidetään myös jutuissa esillä. Lehti kuvailee voimalan toimia sanoilla *large-scale cover-up*, suuren luokan peittely. Jutun lopussa viitataan taas ulkomaalaisiin, tosin tällä kertaa kyseessä eivät ole vastuuttomat sähkönostajat, vaan norjalaiset tiedotusvälineet, joiden kautta tietoja onnettomuudesta tihkui myös venäläisiin lehtiin.

4.1.2 Tietojen salaaminen vai paniikin välttäminen?

Maaliskuussa 1998 lehdessä uutisoidaan radioaktiivisesta vuodosta, josta ydinvoimala ei ensin ole tiedottanut, sitten se on myönnetty, ja julkaistun lehtijutun jälkeen asia kielletään. Toimittaja viittaa, ettei mikään näy muuttuneen sitten Tšernobylin onnettomuuden, josta ei tiedotettu asukkaille ajoissa.

Heti otsikossa toimittaja käyttää lainausmerkkejä: *Nuke Plant Admits to 'Minor' Radiation Leak* (30.3.1998). Voimala myöntää kyllä jotain tapahtuneen, mutta toimittaja ottaa heidän lausuntoihinsa kantaa korostamalla rivien välistä lukemista lainausmerkeillä. Jutun ensimmäisessä lauseessa mennään heti voimalan salaamiin toimiin: voimala on sulkenut kakkosreaktorinsa kahdesti kuluneen kuukauden aikana radioaktiivisten vuotojen takia eikä ole tiedottanut asiasta mitään. Tässä jutussa ympäristöväki, *environmentalists*, saa kertoa asian heti jutun kärjessä. Sekä ympäristönsuojelijat että viranomaiset vakuuttavat, että kyseessä on merkityksetön määrä säteilyä.

Varmistusta näihin arvioihin haetaan jälleen kerran Suomesta, Säteilyturvakeskuksesta. Tätä perustellaan suomalaisten monitoreilla, joita on Suomenlahdella yli 100. Suomalaiset vakuuttavat ”laitteidensa havainneen turvallisen nousun” radioaktiivisuuden määrässä. Suomalaiset kertovat myös saaneensa puhelinsoiton voimalasta. Tähän toimittaja tarttuu:

LAES soitti heti Suomen viranomaisille, mutta he eivät tunteneet samanlaista kiirettä tiedottaa maanmiehilleen.⁶

30.3.1998

Tiedotus toimii kuin Neuvostoliitossa: jutussa kerrotaan voimalan tiedottaneen tapahtuneesta pienilevikkisessä voimalan lehdessä viikon kuluttua vuodon tapahtumisesta. Jutussa käydään lyhyesti läpi reaktorien tyyppi, ja kerrotaan niin venäläisten kuin eurooppalaisten suunnitelmien muuttumisesta reaktorien sulkemisesta niiden korjaamiseen. Sitten toimittaja kirjoittaa suoraan ja kantaottavasti, vaikka kyseessä on uutinen, jonka genreen sisältyy pyrkimys objektiivisuuteen ja kantaottamattomuuteen:

Todellakin, vähän näyttää muuttuneen sitten neuvostoaajan: Tšernobyl oli maailman pahin ydinonnettomuus, mutta Venäjän hallitus kielsi sen kokonaisen viikon ajan.⁷

30.3.1998

Tiedotuksesta on huolehtinut voimalan oma lehti, *Vestnik-LAES*:

Joitakin päiviä myöhemmin Vestnik-LAES viimein ja vastahakoisesti raportoi ”pienen vuodon” tapahtuneen, mutta keskittyi sitten uutisoinnissaan kuuden miljoonan dollarin arvoisiin menetyksiin.⁸

30.3.1998

Green Worldin Oleg Bodrov kommentoi voimalan lehden tietysti haluavan ihmisten ajattelevan rahallisia menetyksiä eikä voimalan riskejä ympäristölle ja asukkaille. Toimittaja kuvailee eräiden voimalan johtohenkilöiden kieltäneen vuodon, toisten myöntäneen ja tiedottajan myöntäneen, mutta voimalan tiedottaja antaa asiasta kummallisen kuvan:

Jelena Antonenko LAESin tiedotuksesta vahvisti kakkosreaktorin jäähdytysputken rikkoutumisen mutta sanoi, että ”kaikki tapahtui ilman äärimmäisyyksiä.”

Hän sanoi kuitenkin, ettei hän tiennyt oliko vuoto radioaktiivinen.

”Se ei vain ole ollut puheenaihe”, hän sanoi.

Se harvoin on. Venäjän yhdeksässä ikääntyvässä ydinvoimalassa, joista yli puolet on RBMK-1000 –tyyppisiä, vaanivat vaarat, eivät ole yleinen aihe julkisessa keskustelussa, ja LAESin ongelmat eivät ole poikkeus, sanoi Igor Kudrik norjalaisesta ympäristöjärjestö Bellonasta.⁹

30.3.1998

Toimittaja ottaa jutussa suoraan kantaa: ”Se harvoin on (puheenaihe)”. Jutun lopussa palataan vielä vuoden 1992 onnettomuuteen ja siitä tiedottamiseen.

Haastattelussa viime vuonna Sergei Averjanov, LAESin päätiedottaja, sanoi, että hän ei nähnyt tarpeelliseksi varoittaa yleisöä vuoden 1992 vuodosta.

”Meillä on asiantuntijamme täällä ja he eivät nähneet syytä hälytykseen”, hän sanoi.

”Keskivertokadunmies ei ymmärrä mikä on vaarallista (radioaktiivisuudessa) ja mikä ei, joten miksi aiheuttaa paniikkia turhaan.”

LAESin sulkeutuneisuus on syventynyt tuon haastattelun jälkeen.¹⁰

30.3.1998

Asiantuntijoilla on valtaa vaieta. *The St. Petersburg Times* yrittäneet tuoda uusia tuulia ja kertoa ihmisille esimerkiksi juuri voimalan vaaroista. Toisaalta sen lukijat eivät ole keskivertoihmisiä kadulta, vaan kielitaitoisia korkeasti koulutettuja ihmisiä.

Bellonan Kudrik näkee syventyneen salailun kansallisena yrityksenä suojella sitä, mistä voi tulla Venäjän uusi tulonlähde – ydinreaktorit ja ydinenergian vienti.¹¹

30.3.1998

Nationalismi, energiavalta ja Venäjän uusi nousu ovat jo nähtävissä. Jutun lopetus on kriittinen, etenkin silmänsä sulkevia länsimaita kohtaan:

”Tällä tavoin Skandinavia saa energiaa ja Venäjä saa jätteen”, Kudrik sanoi. ”Se on huono kauppa, jota (Venäjä) tulee katumaan.”¹²

30.3.1998

Samaisen päivän lehdessä (30.3.1998) on aiheesta myös pääkirjoitus. Siinä lehti onnittelee Euroopan ”onnellisia” maita, etenkin Suomea ja Ruotsia siitä ”ylellisyydestä”, että niillä on mahdollisuus luopua ydinvoimasta. Lehti haluaa muistuttaa länttä ”Villistä idästä, jossa on maailman huonoiten suunnitellut ja valvotut reaktorit”. Pääkirjoitus käy läpi voimalan onnettoman historian ja huomauttaa, että esimerkiksi helsinkiläisten on kuitenkin turha yrittää ”suojautua”, sillä LAES on lähes yhtä lähellä Helsinkiä kuin Pietaria. Pääkirjoitus ottaa kantaa ja syyttää suoraan länsimaita Venäjän ahdingosta: ydinjätettä kuljetetaan lännestä itään, eikä länsi puutu esimerkiksi yrityksensä kuten Siemensin toimintaan. Pääkirjoituksen sanoma on, että lännen olisi kannettava vastuu, sillä kehittymättömältä Venäjältä sitä ei voi vaatia tai odottaa. Lopuksi pääkirjoitus herättelee aiheesta keskustelua pyytämällä vastauksia miltä tahansa Euroopan maalta mutta etenkin Suomelta, Ruotsilta tai Saksalta lehdessä julkaistavaksi. Tämän lähemmäs transnationaalien lehden toimintaa *The St. Petersburg Times* tuskin on päässyt.

Seuraavassa numerossa (30.3.1998, Badhen) on samasta aiheesta juttu, joka lisää asian monitulkintaisuutta. Ensimmäisessä jutussa kerrottiin, että kuluneen kuukauden aikana on tapahtunut kaksi vuotoa: toinen 13. maaliskuuta, josta tiedotettiin voimalan lehdessä viikon kuluttua tapahtuneesta, ja josta erinäiset tahot myönsivät, että radioaktiivista säteilyä on päässyt vuotamaan vähäinen määrä.

Otsikkoonsa kaiken tiivistävä juttu *Power Plant Radiation Leak Denied* (30.3.1998) on julkaistu, sillä sekä ”venäläiset että suomalaiset viranomaiset vahvistivat, että pieni onnettomuus on tapahtunut viime kuussa, mutta torstaina he kielsivät, että säteilyä olisi vuotanut voimalasta”. Säteilyturvakeskuksen Koponen väittää, että ”hänen sanomisiaan on *The St. Petersburg Timesin* tiistain numerossa vääristelty”.

Jutussa kuvaillaan kuinka lehti tiistaina ”käytännössä katsoen ainoana (mediana) raportoi radioaktiivisesta vuodosta”.

Jutun neljännessä kappaleessa käydään läpi Koposen sitaatit aiemmassa jutussa. Tässä jutussa hän siis kiistää puheensa ja voimala kiistää ”radioaktiivisen” vuodon. Koponen puolustelee, ettei hän ole koskaan sanonut säteilyä päässeen voimalasta.

Jutuista tulee käsitys, että eri tahot sekoittavat kaksi eri vuotoa. Tässä jutussa paljastuu, että toinen vuoto on tapahtunut 6. maaliskuuta.

Oleg Bodrovia kuvaillaan jutussa sanoilla ardent critic, kiihkeä kriitikko. Myös hänen mainitaan työskennelleen ennen voimalassa. Tšernobyl-reaktorit mainitaan tässäkin jutussa. Muutenkin tapana näkyy olevan kirjoittaa samat asiat jopa peräkkäisissä lehdissä, myös tässä jutussa kerrotaan edellisen artikkelin tapaan vuoden 1992 onnettomuudesta. Lukijan ei siis oleteta lukevan jok’ikistä lehden numeroa.

Kuten edellinenkin juttu, myös tämä päättyy huomioon sähkönostajista, ulkomaalaiset pääsevät loppukaneetiksi:

Tuolloin Bodrov sanoi, että suomalaiset sulkevat silmänsä tarkoituksella. ”Suomi on riippuvainen LAESin sähköstä 40–50 prosenttisesti ja he tarvitsevat Venäjältä ydinpolttoainetta Loviisan (suomalaiseen ydinvoima)laitokseen.”¹³
(30.3.1998, Badhen)

4.1.3 Laki ja lupaus

Lupauksia voimalan työntekijöille ei ole pidetty: he vaativat palkkojen maksua, riippumatonta tutkimusta ydinvoimalan taloudellisesta tilanteesta ja voimalan johtajan erottamista (1.7.1996). Jutun ainoa suora sitaatti on voimalan ammattiyhdistyksen johtajalta: hän kuvailee ydinvoimalan oloja kovin sanoin:

”Se, mitä voimalassa tapahtuu nyt, on orjuutta.”¹⁴
1.7.1996

Hän asettaa vastakkain voimalan rahankäytön korjaustöihin ja työntekijöistä huolehtimiseen.

”Työntekijät ovat viimeisenä prioriteettien listalla, välineistö, korjaukset ja voimalan imagon kiillottaminen tulevat ensin.”¹⁵

1.7.1996

Voimalan imagoa kiillotetaan kansainvälistä yhteisöä varten. Se on kuitenkin vaikeaa, sillä sadat työntekijät alkavat syömälakkoon (9.12.1996). Jutussa tilanne esitetään Pietarin alueen ja Leningradin oblastin asiana. Norjalaisen Bellona-ympäristöjärjestön nimissä puhuvan henkilön suuhun laitetaan lause, että Moskovan olisi puututtava tilanteeseen. Jutussa tosin mainitaan myös, että reaktorin sulkeminen vaikuttaisi myös Etelä-Suomen sähkönsaantiin. Lisäksi Pietarin kuvernöörin tiedottaja kuvailee tilannetta enemmän oblastin hallinnon kuin kuvernöörin asiaksi.

Federaation ydinvoimaloita valvova Gosatomnadzor ja LAESin johto antavat tilan muille lähteille ollessaan antamatta kommenttia asiasta. Jutun lopuksi mainitaan, etteivät syömälakot ole mitään uutta voimalassa ja lisätään, ettei ydinvoimalan ammattiyhdistysjohtajan edelliskesäisellä syömälakolla nähdä olleen vaikutuksia.

Voimalan hallinnon diskurssi on se, että se ei pysty käyttämään rahaa, koska sillä ei sitä ole, sillä se velkoo asiakkaitaan. Lehti suhtautuu tähän ymmärtäväisesti ja uutisoi voimalan vuoden alkavan verohelpotuksella (20.1.1997), jonka avulla sen on tarkoitus ratkaista turvallisuusongelmiaan. Ympäristöihmiset ovat epäuskoisia voimalaa kohtaan: ”Käyttääkö se rahat turvallisuuden parantamiseen niin kuin on tarkoitus?”

Juttujen ilmestyessä 1997 Venäjällä eletään siirtymävaihetta ja pääministerillä on tarve esittää asiat parhain päin: hänen mukaansa energiateollisuus, sisältäen myös ydinvoiman, on sopeutunut vapaille markkinoille. Ympäristöjärjestö Bellonan Tomas Nilsen kiistää tämän täysin. Nilsen jatkaa, etteivät ydinvoimalat huomioi ympäristö- ja turvallisuuskuluja määritellessään sähkönhinnan. Nilsen näkee tämän syyksi siihen, ettei voimaloilla ole rahaa ydinjätteen säilömiseen ja käsittelyyn.

Ainoa avoimesti kriittinen voimalan työntekijä Sergei Haritonov on erotettu pakkolomautusten yhteydessä (1.12.1997). Jutun otsikossa häntä kutsutaan termillä ”environmentalist”. Haritonov on itse sitä mieltä, että hänet halutaan vain hiljentää. Laillisuusdiskurssi nousee esille, sillä Haritonov on Tšernobyl-veteraani, joka on ollut siivoamassa onnettomuuden jälkiä, eli hänen olisi pitänyt lain

mukaan olla viimeinen, joka saa potkut pakkolomien yhteydessä. Erottamisen oikeutusta pohditaan myös lehden (1.12.1997) pääkirjoituksessa.

Vuoden 1998 viimeiset jutut voimalasta ovat kummastusta herättäneitä tapauksia lokakuulta (16.10.1998, 20.10.1998). Ensimmäinen on Moskovassa tehty juttu, jossa käsitellään salaperäistä dagestanilaisyritystä, joka on saanut tuomioistuimen avaamaan konkurssikäsitteilyn Venäjän federaation omistamaa LAESia vastaan.

Ulkomaalaislukija nähnee suoranaista surkuhupaisuutta lauseessa (16.10.1998):

On epäselvää, mitä valtion omistaman voimalan konkurssiin ajaminen tarkoittaisi Venäjällä.¹⁶

16.10.1998

Ensimmäisenä jutussa nimellään pääsee puhumaan ydinministeriön tiedottaja. Hän ei ole huolissaan ”reaktoreiden päätymisestä terroristeille tai roistovaltioihin vaan tapauksen toimimisesta mahdollisena ennakkotapauksena”.

Mielenkiintoista on se, että voimalan työntekijät eivät puhu itse, vaan Green World -järjestön Oleg Bodrovin suulla todetaan työntekijöiden epätietoisuus tilanteesta. On kannanotto toimittajalta, että juuri Bodrovin kautta tuodaan esille työntekijöiden huoli. Tai sitten työntekijät eivät ole halunneet julkisuuteen, edes nimettöminä.

Vasta Bodrovin jälkeen pääsee ääneen Sosnovyi Borin kaupunginjohtaja, joka huomauttaa, ettei kukaan tahdo ajatella millainen tilanne syntyisi, jos työntekijät päättäisivät esimerkiksi mennä lakkoon.

Jutussa käydään läpi vanhat tutut asiat kuten iäkkäät Tšernobyl-tyypin reaktorit, onnettomuudet ja palkanmaksuongelmat. Ministeriön tiedottaja kuvailee voimalaa ”maksamattomuuden systeemin uhriksi”. Tiedottaja kuvailee Venäjällä muodostunutta käytäntöä maksaa käteisellä vähän mutta vekseleillä paljon. Hänen mielestään tärkeintä olisi saada asiakkaat maksamaan kuluttamastaan sähköstä. Vuoden 1998 talouskriisissä tämä on ollut vaikea ja kenties mahdoton asia.

Lehden seuraavassa numerossa (20.10.1998) lyhyessä uutisessa, jonka toimittajaa ei nimeltä mainita, käydään läpi salaperäisen dagestanilaisyrityksen ja voimalan johdon tapaamista. Otsikko

Nuke Plant Creditors Meeting Postponed kertoo olennaisen: neuvotteluissa ei päästy eteenpäin, sillä kumpikaan osapuoli ei ollut toimittanut etukäteen vaadittavia dokumentteja, joten äänestykset eivät olleet tapaamisessa mahdollisia. Nähtävästi asia jäi tähän ja raukesi kaikessa hiljaisuudessa.

4.1.4 Kansainvälisyys nostaa päätään

Olipa vuosi mikä tahansa, venäläinen energia näyttäytyy lehdessä kahtalaisena: toisessa vaakakupissa painaa Länsi-Euroopan usko edulliseen energiaan, toisessa nurkan takana kolkutteleva ydinkatastrofi.

Ensimmäisiä kertoja laajan uhkan uumoilu näkyy lehdessä tammikuussa 1997. EBRD on lahjoittanut voimalalle lähes 40 miljoonaa dollaria turvallisuuden kohentamiseen (20.1.1997, Digges). Jutussa nimettömänä pysyttelevä saksalaisdiplomaatti toteaa, että ”Venäjän eurooppalaisnaapureiden oli joko oltava tekemättä mitään tai tarjottava apua ollakseen varmoja, että pahin voidaan estää”.

Euroopan tekopyhyyden esittäminen saa alkunsa viimeistään tästä jutusta: ympäristöihmiset huomauttavat, että lahjoitus vahingoittaa vuonna 1992 G7-maiden tekemää päätöstä olla rohkaisematta Venäjää jatkamaan RBMK-1000- tyyppisten reaktorien käyttöä.

Saksalaisdiplomaatti ei suostu vertaamaan LAESia ja Tšernobyliä, vaikka Bellonan Nilsen kuvaa niitä dinosauruksiksi:

(RBMK) voi räjähtää huomenna tai kymmenen vuoden sisällä – se on suunniteltu niin virheellisesti, että parannuksista huolimatta, se on vain ajan kysymys.¹⁷

20.1.1997

90-luvulla kansainvälisyys näyttäytyy vielä pitkälti Suomen ja Venäjän välisinä asioina.

Esimerkiksi STUK on tehnyt yhteistyötä LAESin kanssa heti Neuvostoliiton hajottua vuodesta 1992 alkaen. Ennen Suomen ydinenergialain muutosta vuonna 1999 ydinjätejunat kulkivat pari kertaa vuodessa Suomesta itään Pietarin läpi kohti jätteen loppukäsittelyä Uralilla.

Helmikuussa (3.2.1997) lehti uutisoi, että LAES myy ydinpolttoainetta Suomeen. Jutun aluksi kuitenkin viitataan juuri jätteisiin:

Yksi parannus Pietarissa vuonna 1997 on se, etteivät ydinjätejunat Suomesta enää köröttele kaupungin luoteisten ratapihojen halki matkallaan Uralille.¹⁸

3.2.1997

Toiveikas alku, tämä on vain yksi parannuksista tänä vuonna. Mielenkiintoinen on verbin valinta ”trundle”, ydinjätejunat ovat siis toimittajan mukaan toisaalta köröttäneet kaupungin halki, toisaalta vyöryneet.

Uutinen on kuitenkin siinä, että Pietarin läpi jatketaan uraanin kuljettamista Suomeen Loviisan ydinvoimalaan.

Ympäristönsuojelijat sanovat, että tämä paljastaa erityisen suhteen Venäjän ja Suomen ydinvoimaviranomaisten välillä, jolloin molemmat osapuolet myöntyvät välinpitämättömyyteen turvallisuusriskien suhteen.¹⁹

3.2.1997

Juttu pureutuu faktaan, ettei STUK Jukka Laaksosen johdolla näe tarvetta huolestua Sosnovyi Borin ydinvoimalasta, toisin kuin paikalliset ympäristöaktiivit Oleg Bodrov ja Sergei Haritonov. Bodrovin mukaan suomalaiset itse sulkevat silmänsä, mutta toisaalta heitä ei päästetä näkemään kaikkea tarkastuskäynneillään Sosnovyi Borissa.

Jutussa tuodaan esille Suomen omituinen asema: Bodrov arvioi sitaatissa Suomen saavan sähköstään puolet Venäjältä. Samaan aikaan STUKin Laaksonen vakuuttaa jutussa, etteivät nämä intressit vaikuta STUKin turvallisuusarvioiden objektiivisuuteen.

LAES tarvitsee kaiken kansainvälisen tuen mitä se voi saada, Bodrov sanoi. Mutta vain jos nuo organisaatiot tietävät koko kuvan – ja suomalaiset eivät ole kiinnostuneita tietämään kaikkea mitä heidän pitäisi tietää.²⁰

3.2.1997

Mutta muutkin kuin suomalaiset saavat kuulla kunniansa. 90-luvun lopulla lehdessä vielä arvostellaan suuryrityksiä niiden kaksoisstandardeista. Ympäristöväki on osoittanut mieltään Siemensin Moskovon pääkonttorilla, sillä he näkevät yhtiön ydinvoimapolitiikan Venäjällä olevan epäeettistä (31.3.1997).

”Siemensillä on kaksoisstandardit”, sanoi Vladimir Slivjak, kansainvälinen ydinvoimakampanjoija ja Socio-Ecological Unionin juristi. ”Vaikka he yrittävät

näyttäytyä ympäristöystävällisenä yrityksenä Länsi-Euroopassa, he ovat mukana likaisessa ja vaarallisessa bisneksessä rakentamassa ydinreaktoreita Venäjälle ja Itä-Eurooppaan.”²¹

31.3.1997

Tämä länsimaisten yhtiöiden dilemma, ja kaksinaamaisuus, tulee esille vielä tulevinakin vuosina.

Kaikenlaiset raportit toimivat kimmokkeina uutisille ja siten keskustelun herättäjinä. Uutinen Greenpeacen raportista venäläisistä ydinvoimaloista tuottamattomina ja vaarallisina on sellaista tekstiä, jonka tyyppistä ei lehden 2000-luvun numeroista enää löydä. Samat teemat, lyhyen aikavälin rahantulo ja tulevat sukupolvet, ovat esillä myöhemminkin, mutta 90-luvun kirjoittelussa on vielä sijaa jonkinlaisella aktivisti-journalismilla; lehti on ollut 90-luvulla selvemmin pienen ihmisen kuin yritysten puolella toisin kuin 2000-luvulla.

Greenpeacen Moskovon toimistossa raportti nähdään moraalisenä voittona (9.6.1997):

”Se ei ole ensimmäinen hyvä idea, joka hukkuu byrokraatin pöydälle”, sanoi Greenpeacen Geismatullin. ”Mutta aina voi yrittää.”²²

“(Venäjän ydinvoimateollisuus) on peto, joka taistelee omaa sukupuuttoaan vastaan, se on ohittanut hyödyllisyytensä ja raportti kuvaa, kuinka ei enää ole taloudellista eikä energiaan liittyvää syytä ylläpitää sitä”, hän sanoi.²³

9.6.1997

4.2 2004–06 Venäläisen energian markkinat ja EU-maiden omatunto

Vuoden 2004 uutisointia määrittää ympäristöjärjestöjen aktiivisuus ja esimerkiksi niiden julkaisemat raportit. Ensin vaikuttaa siltä, että esimerkiksi Sergei Haritonov ei väsy, mutta vuoden 2005 uutiset ovatkin yllättäen erilaisia kuin vuoden 2004. Jonkin verran tätä selittänee esimerkiksi se, että Haritonov haki loppuvuodesta 2005 turvapaikkaa Suomesta, sillä häntä uhkailtiin Venäjällä. Ydinvoimakriittisyys tekee juttujen kansainvälisestä diskurssista edelleen lähinnä Suomen ja Venäjän välisen asian. Lähialueet korostuvat myöhemminkin, sillä 2005 esillä on mahdollisen merikaapelin rakentaminen sähkön siirtämiseksi Sosnovyi Borin läheltä Kernovosta Kotkan liepeille Mussaloon. Näissä jutuissa sivutaan myös pohjoismaisia energiamarkkinoita, mutta esimerkiksi Baltia on lehdelle näkymätöntä aluetta.

4.2.1. Suomea johdetaan harhaan, ympäristöjärjestö länsimaiden asialla

Vuoden aluksi ympäristöjärjestö Bellona (23.1.2004), nyt Haritonov keulakuvanaan, syyttää Säteilyturvakeskusta silmien sulkemisesta LAESin ongelmilta. Kellossa on sama ääni kuin jo vuonna 1996: Sergei Haritonovin mukaan työntekijät varastavat voimalasta ja ovat humalassa töissä. Haritonov sanoo voimalan ja STUKin jakavan yhteiset intressit, mutta hän ei suostu nimeämään mitä nämä intressit ovat. Jutussa Säteilyturvakeskuksen Laaksonen sen sijaan ihmettelee miksi Haritonov ”kritisoi ja syyttää” juuri Säteilyturvakeskusta.

Ydinenergiaministeriössä Haritonovia pidetään valehtelijana. Toimittaja ei ota kantaa kuten 90-luvulla, vaan jättää lukijan itsensä pääteltäväksi ja harkittavaksi mitä mieltä hän on esimerkiksi Haritonovista ja hänen tietojensa luotettavuudesta. Ministeriön tiedottaja vetoaa voimalan avoimuuteen ja esimerkiksi tietojen saatavuuteen voimalan internetsivuilla. Käytännössä asiat tosin eivät ole sivuilla aivan niin hyvin esillä ja löydettävissä kuin hän asian esittää.

Voimalan tiedottaja näkee norjalaisen Bellonan raportin olevan länsimaisten yhtiöiden asialla ja johtavan Venäjän naapurivaltioita, erityisesti Suomea, harhaan.

Viikon kuluttua lehti uutisoi, kuinka kyseinen raportti huolestuttaa suomalaisia kansanedustajia (30.1.2004). Tšernobyl-diskurssi on esillä ja jutuissa on uudenlaista nationalistista retoriikkaa: voimala on kommentoinut

Haritonovin tekevän työtä nimeämättömille länsimaisille intresseille, jotka vastustavat Venäjän kansallista energiapolitiikkaa.²⁴

30.1.2004

Venäjän paikan hakeminen jatkuu Tšernobylin onnettomuuden vuosipäivän aikoihin (27.4.2004). Lehti kertoo Pietarin kaupungin kieltäneen ydinvoiman vastaisen mielenosoituksen. Toimittaja on ottanut jutun näkökulmaksi kysymyksen onko Venäjä Eurooppaa. Juttu alkaa toteamuksella, että kaupunginjohto teki Pietarista ainoan paikan *Euroopassa*, joka ei toivota ympäristöliikettä tervetulleeksi, sillä se kielsi rauhanomaisen mielenosoituksen ydinenergiaa vastaan. Myöhemmin jutussa Green Worldin Oleg Bodrov kertoo hakeneensa uudelleen lupaa mielenosoitukselle, sillä vieraat *Euroopasta* olivat jo saapuneet mielenosoitukseen, jota ei sitten virallisesti saanut pitää. Kansainvälistä ääntä esille jutussa tuo taas kerran suomalainen. Naiset ydinvoimaa vastaan – järjestön suomalaisedustaja sanoo sitaatissa, että ”jos Venäjä kutsuu itseään demokraattiseksi maaksi, sen ei pitäisi kieltää tällaisia tapahtumia”.

Järjestöistä lähtöisin on myös juttu otsikolla *Nuclear Textbook Provokes Debate* (18.4.2006).

Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuudesta on kulunut 20 vuotta ja *The St. Petersburg Times* reagoi aiheeseen parilla LAESia sivuavalla jutulla. Ensimmäisessä näistä kerrotaan ympäristöjärjestöjen yhteistyössä tekemästä onnettomuutta käsittelevästä kirjasta.

Greenpeace, Bellona ja Ecodefense ovat yhdessä koonneet koululaisille kirjan, jossa käydään Tšernobylin onnettomuuden tapahtumat ja seuraukset läpi, kerrotaan säteilyn vaaroista ja mietitään mitä olisi voitu tehdä toisin. Bellonan Alimov kertoo kirjan saaneen innostuneen vastaanoton opettajilta. Hänen mielestään sen pitäisi saada erityinen huomio juuri Pietarissa LAESin läheisyyden takia, voimalan reaktorityyppi nousee esille tässäkin jutussa. Alimov huomauttaa, ettei mikään muu taho nähtävästi ole halukas kertomaan asiasta ihmisille kuin ympäristöjärjestöt. Ecodefensen Ožarovski kommentoi jutussa, että koulussa asia kerrotaan teknisenä ongelmana, jos siitä yleensä ottaen puhutaan lainkaan. Hän käyttää myös jutuissa harvoin näkyvää sanaa ”riski”; hänen mielestään onnettomuutta ei laiteta kouluissa kontekstiin ydinvoiman tuottamien riskien kanssa.

Valtion ydinvoimavalvoja Rosatomin tiedottaja pääsee ääneen kirjan tekijöiden jälkeen. Hän näkee kirjan ydinvoiman vastaisena propagandana.

”Mutta ydinvoima on maailman ainoa tulevaisuus.”²⁵

18.4.2006

Rosatomin edustajana hän on vaihtoehtoton:

”Ei ole vaihtoehtoja sille (ydinvoimalle) ja (ydinvoiman) kriitikoilla ei ole mitään tehtävissä.”²⁶

18.4.2006

Ja kuten LAESin tiedotuksessa nähdään, myös Rosatomin tiedottaja on sitä mieltä, että tavallisia ihmisiä on turha pelotella:

”Kirjoittajat olisivat voineet toimia paremmin kuin pelotella näin tavallisia ihmisiä.”²⁷

18.4.2006

Sekä tässä, että Tšernobylin veteraanien nälkälakkoa (25.4.2006) käsittelevässä uutisessa käsitellään IAEA:n raporttia, jossa Tšernobylin uhreiksi lasketaan vain 50 siivoustöihin osallistunutta, eikä

huomioda vaikutuksia laajan alueen asukkaisiin. Juttu lopetetaan koskettavaan esimerkkiin, kirjassa äiti kertoo, ettei hänen tyttärensä voi saada lasta:

Vei neljä vuotta viimein saada lääketieteellinen todistus vahvistamaan yhteys tyttäreni tilan ja hänen radioaktiiviselle säteilylle altistumisensa välillä.²⁸

18.4.2006

Tšernobylin onnettomuuden vuosipäivät eivät näy aineistossa erityisesti. Tosin 20-vuotispäivän tienoille osuu kaksi juttua, joista toinen käsittelee Tšernobyl-veteraanien syömälakkoa, johon he ryhtyvät vuosipäivän aikaan parantaakseen omia surkeita olojaan (*Survivors Begin Hunger Strike* 25.4.2006). Juttu sivuaa myös LAESia. Pietaria se koskettaa, sillä kaupungissa asuu jutun mukaan 5 000 entistä Tšernobylin työntekijää.

Jutun toimittaja on nähnyt tarpeelliseksi mainita paikallisen Greenpeacen järjestävän vuosipäivänä onnettomuuden uhrien muistotilaisuuden. Vakiolähde Greenpeacen Artamonov kommentoi tärkeintä olevan, että ”näytämme, että muistamme”. Ja he muistavat myös LAESin. Jutussakin muistetaan mainita LAESin RBMK-reaktoreista.

4.2.2 Länsimaiden dilemma, onko edullista energiaa olemassa?

Itämeren maat suunnittelevat venäläisen ydinvoiman käytön jatkamista (20.5.2005). *The St. Petersburg Times* on kirjoittanut aiheesta jutun diskurssissa, jossa länsimaat ovat huolissaan ydinvoiman turvallisuudesta, mutta silti katsovat toiveikkaina Venäjälle. Tšernobyl on vahvasti läsnä.

Venäjän entinen ydinvoimaministeri Jevgeni Adamov on jutun mukaan sitä mieltä, että ydinvoimaloiden, kuten Liettuan EU-jäsenyyden myötä Ignalinan reaktoreiden, sulkemispäätökset ovat ”vain” poliittisia. Jutussa mainitaan, että Adamov on juuri pidätetty Sveitsissä, mutta asia jää maininnan tasolle. Kolmen vuoden pallottelun jälkeen hän tuomittiin viiden ja puolen vuoden vankeuteen Venäjän ydinturvallisuuteen tarkoitettujen rahojen kavaltamisesta ja virka-aseman väärinkäytöstä (Helsingin Sanomat).

Venäläinen ympäristöväki saa sanansa jutussa Adamovin jälkeen. He nostavat esille ydinvoiman myymisen eettisen puolen.

”Ei ole oikein, että Venäjä myy ydinenergiaa muille maille. Myynti on kaupallinen asia, mutta muille maille tuotetun energian ydinjäte pysyy Venäjällä. Se tarkoittaa myös riskiä väestölle”, Bellonan Alexander Nikitin sanoo.²⁹

20.5.2005

LAESin tiedottaja Sergei Averjanov kuuluu vakiolähteisiin. Jutussa hän pohtii, että Suomi ei ole kiinnostunut venäläisestä energiasta sen takia, ettei sillä olisi omaa energiaa riittävästi. Averjanov näkee, että Suomi toivoo ostavansa energiaa Venäjältä kannattavampaan hintaan, kuin tuottavansa sitä itse.

Länsimaat syövät siis omaa uskottavuuttaan esittämällä vaatimuksia Venäjälle mutta toimimalla sitten itse vaatimustensa vastaisesti. Lehti lainaa *Helsingin Sanomia* joka sanoo ”suomalaisten” olleen jo pitkään huolissaan Sosnovyi Borin ydinvoimalasta. Lainauksesta ei tosin käy ilmi ketä ”suomalaisilla” tarkoitetaan, suomalaisia poliitikkoja vai kenties suomalaisia kansana.

Jutun lopussa käydään läpi voimalan kansainvälistä rahoitusta. Säteilyturvakeskus on avustanut voimalaa vuosien varrella 7 miljoonalla eurolla turvallisuuden parantamiseksi. STUKin Heikki Reposen kommentit on lainattu *Helsingin Sanomista*. Voimalaan on rakennettu esimerkiksi säteilyhavaintoverkosto, jonka tulokset ovat luettavissa Suomessa. Tämä fakta vain mainitaan, vaikka se, että Venäjän federaation ydinvoimalaa tutkaillaan Suomessa, olisi voinut olla suurempikin uutinen. Toisaalta lehden kriteerit näyttävät vuosien myötä muuttuneen. Tämä näkyy myös juuri siinä, että usein tietoja vain siteerataan toisista lehdistä tai uutistoimistoista. Aiempina vuosina oli yleisempää kertoa esimerkiksi toimittajan soittaneen henkilölle ja kysyneen lisätietoja.

Ydinjäte on esillä myös Nobelin rauhanpalkinnon yhteydessä. Kansainvälinen uutinen siitä, että Nobelin rauhan palkinnon sai IAEA ja johtajansa Mohammed ElBaradei, on paikallistettu jututtamalla Greenpeacen ja Ecodefence-järjestön paikallisia edustajia venäläisaktivistien pettymyksestä palkinnon jakoon (11.10.2005). Heidän mukaansa palkinto ei ole koskaan mennyt näin kompromissia edustavalle taholle: IAEA kannattaa kansainvälisen ydinjätteen säilömistä Siperiaan, mutta sai palkinnon työstään ydinaseita vastaan. Greenpeacen mukaan IAEA toimii ”ydinpoliisina ja myyntimiehenä yhtä aikaa”.

Juttu kääntyykin uutiseksi Venäjän kyvyttömyydestä huolehtia omista ydinjätteistään, saati sitten ulkomaisista, esimerkkinä tästä ovat LAESin ongelmat. Juttu on osa laillisuusdiskurssia: ”Venäjä

on ainoa maa maailmassa, jonka lainsäädäntö mahdollistaa globaalin ydinjätevaraston rakentamisen”. Taustalla on muun muassa entisen ydinvoimaministerin Jevgeni Adamovin mielipiteet; duuma mahdollisti ulkomaisen ydinjätteen vastaanoton tekemällä lisäyksiä lakiin vuonna 2001.

4.2.3 Sähköä teille, rahaa meille

2000-luvulla jutuissa ei enää näe suoria lauseita silmänsä sulkevista suomalaisista. Mutta eettiset kysymykset ovat esillä. Jutut mahdollisesta merikaapelista hallitsevat vuoden 2005 uutisointia ja niissä on päällimmäisenä talouslehden diskurssi. LAESin ongelmat ja ydinenergian myymisen eettiset ongelmat näkyvät unohtuneen jonnekin kaapelihuumassa. Jutussa *LAES Plans Exports to Finland* (23.8.2005) päällimmäisenä on se, mitä 150 kilometriä pitkä kaapeli Sosnovyi Borin ja Mussalon välille kustantaisi, ja se, kuinka paljon energiaa sen kautta olisi mahdollista siirtää tunnissa.

Sitaatiksi on nostettu uutistoimisto Interfaxin haastattelema ministeriön henkilö, joka kommentoi, että projekti ”laajentaa venäläisen energian markkinoita ja houkuttelee investoijia”. Juttu on ennakoiva, sillä neuvottelut mahdollisesta kaapelista maiden välille ovat vasta alkamassa. Niinpä toimittajan omat haastattelut eivät ole tuottaneet tulosta: hän on ottanut yhteyttä Baltenergoon, joka tulisi hoitamaan käytännön toimet, mutta ei ole saanut kommentteja, koska ministerit eivät ole vielä tehneet asiasta päätöstä.

LAESin tiedottaja sen sijaan on antanut lausunnon, niinpä juttua hallitsee toisaalta informoiva, toisaalta positiivisesti hankkeeseen suhtautuva diskurssi. Tämä on pitkstä aikaa uutinen, jossa suunvuoroa ei saa minkään ympäristöjärjestön edustaja. Projektin mahdollisuudet esitetään haastateltavan sanomina, eikä haittapuolia tuoda esille millään tavalla.

Suomi on artikkelissa maa, joka tahtoo halpaa energiaa, eikä välitä mistään muusta. Tosin esimerkiksi suomalaisia lähteitä ei tällä kertaa ole käytetty. Jutun lopussa päästään myös ympäristönäkökulmiin. Toimittaja on haastatellut uutta lähettä, konsulttia, joka toteaa projektin olevan taloudelliselta kannalta järkevä, mutta hän nostaa esille myös ympäristönäkökulman ja moraalisen puolen:

”Mutta ympäristön, ja jopa moraalin kannalta, suunnitelma ei ole tasapuolinen. Ruotsi haluaa sulkea ydinvoimalansa, mikä tarkoittaa sitä, että myös heistä tulee venäläisen energian ostajia pohjoismaisten energiamarkkinoiden kautta.”³⁰

23.8.2005

Jutun lopuksi kerrotaan, että vastaavat kaapelit ovat yleisiä Länsi-Euroopassa ja näin suostutellaan lukijaa projektin kannalle.

Aiheen käsittely jatkuu lehden seuraavassa numerossa (26.8.2005) ensimmäiseen juttuun verrattuna vielä positiivisemmassa sävyssä. Kärjeksi toimittaja on nostanut, että kaapelin kautta vietävästä sähköstä saaduilla rahoilla parannettaisiin venäläisten voimaloiden turvallisuutta.

Suomessa mahdollinen merikaapeli Kernovon ja Mussalon välillä herätti esimerkiksi keskustelua kauhukaapelista (Leino). *The St Petersburg Timesin* uutisointi katsoo asiaa aivan toisesta näkökulmasta. Elokuaisessa jutussa kärkeen on nostettu, että ”sähkön viennistä saaduilla voitoilla Venäjä parantaa vanhenevaa sähköntuotantoverkostoaan”, kuten esimerkiksi Sosnovyi Borin ydinvoimalaa. Jutussa puhutaan kaapelin rakennusaikataulusta tavalla, josta voisi päätellä asian olevan jo varma ja päätetty. Suomen silloinen kauppa- ja teollisuusministeriö hylkäsi hakemuksen kuitenkin vasta joulukuussa 2006.

Baltenergon johtaja kommentoi jutussa suoraan sanoin kaapelin päätarkoituksena olevan ”houkutella ulkomaalaisia sijoittajia parantamaan Venäjän energialaitoksia”. Hän perustelee tätä sillä, että myymällä sähköä ulkomaille, välttyttäisiin Venäjällä esimerkiksi sähkön hinnan nostolta, jotta varaa laitosten modernisoimiseen olisi. Jutussa käydään läpi projektin kustannuksia ja arvioita siitä kuinka pian sijoituksille saadaan tuottoa. Välytelläänpä, että myös Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki EBRD tulisi projektiin mukaan.

Jutussa on käytetty myös nimetöntä lähdettä, ”an energy expert, who asked not to be identified, energia-asiantuntija, joka pysyttelee nimettömänä”. Tämä lähde pohdiskelee, että eurooppalaiset pankit lienevät kiinnostuneita sijoittamaan kaapeliin, mutta pysyttelevät nimettöminä, sillä ne yrittävät suojella ympäristöystävällistä imagoaan, vaikka ovat mukana ydinvoimaprojekteissa. Länsimaat esitetään edelleen kaksinaamaisina yhtä puhuvina ja toista tekevinä.

Jutussa tilanteesta annetaan kuva, jossa naapurimaat olisivat riemusta kiljhdellen ottamassa vastaan venäläistä ydinsähköä:

(Energia-analyitikko Dmitri) Skrjabin on samaa mieltä, että luoteinen alue on ”hyvin kiinnostava energian viennin mahdollisuuksien kannalta”, mutta koska samankaltaisia projekteja on ehdotettu Kuolan, Murmanskin ja Karjalan alueilla, tulee kilpailu ulkomaisista sijoittajista olemaan todennäköisesti kovaa.³¹

26.8.2005

Skrjabinin mielestä molemmat osapuolet voittavat: ”Venäjä kasvattaisi sähköntuotantoa ja Suomi saisi halvempaa energiaa”.

Aiemmassa jutussa haastateltu konsultti on tässäkin jutussa hyödynnetty. Hän nostaa esille Kioton sopimuksen:

Venäjän sähkönvienti on kiinnostavaa suhteessa Kioton sopimukseen.

Kasvihuonekaasujen päästörajoitukset lasketaan paikkaan, jossa ne on tuotettu, ei sinne, missä sähkö kulutetaan.

Sähkövienneillä, jopa ydinsähkön, voidaan välttää EU:n sisäisten päästörajoitusten rikkomisen korkeat rangaistukset, tämä voi vaikuttaa myös kaapelin taloudelliseen kannattavuuteen.³²

26.8.2005

Vaatimukset LAESin sulkemisesta ovat nähtävästi unohtuneet – kaikilta osapuolilta. Ennen ydinvoimasta kirjoitettiin esimerkiksi lehden uutissivuilla, tai siitä oli pitkiä artikkeleita osiossa *Top Story*. Lehti näyttäisi kallistuvan talouden suuntaan, jolloin ydinvoimakin näyttäytyy taloudellisena mahdollisuutena taloussivujen uutisissa. Toisaalta nämä artikkelit ovat esimerkki yksittäisen toimittajan vallasta: sama kirjoittaja on tehnyt jutut ja valinnut lähteet, ja lopputulos on yksiääninen.

4.2.4 Tšernobyl mielessä, mutta usko teknologiaan vahva

Tšernobyl-diskurssi, maininta siitä, että Sosnovyi Borin ydinvoimalan reaktorit ovat samaa epävarmaa tyyppiä kuin Tšernobylissä oli, on löydettävissä lähes jokaisesta artikkelista samalla tapaa kuin maininta voimalan sijainnista Pietarin ja Suomenlahden läheisyydessä. Keväällä 2004 aiheesta on kirjoitettu, sillä ykkösreaktoria, vanhinta reaktoreista, ollaan ottamassa uudestaan

käyttöön (21.5.2004). Se on ollut pois käytöstä vuodesta 1999 ja sitä ollaan käynnistämässä uudelleen siitä huolimatta, että sen käyttöikä on jo kulunut umpeen.

Jutussa mainitun Federal Nuclear Power Agencyn eli ydinvoimaa valvovan valtion elimen Rosatomin tekninen johtaja perustelee jutussa, että ”teknologian kehitys varmistaa turvallisuuden, ja korjausten ansiosta onnettomuuden mahdollisuus on hänen mukaansa puolitettu”. Toimittaja tuo läpinäkyvyyttä jutulleen mainitsemalla sen syntyneen lehdistötilaisuudessa, jossa ydinvoimalobbarit esittelivät näkökantojaan.

Tämän tietäen seuraavia lauseita lukee etsien ironiaa rivien välistä. Toimittaja siteeraa johtajaa, joka kommentoi, että ”samoja keinoja reaktorien iän pidentämiseksi käytetään Yhdysvalloissa ja Ranskassa, ja että Venäjällä halutaan täyttää eurooppalaiset turvallisuusvaatimukset”. Jutussa luodaan vastakkainasettelua kertomalla, että Saksa aikoo pysäyttää reaktorinsa vuoteen 2020 mennessä. Tosin ydinvoimalobbareiden mainitaan toivovan, että lopettamispäätös voitaisiin pyörtää, kun hallitus Saksassa vaihtuu.

Saksalaisen lobbaajan suuhun pistetään ehdottomia lauseita. Hänen mukaansa

ydinvoiman on oltava osa energiajärjestelmää. ...tällä hetkellä ei ole vaihtoehtoisia energiamuotoja.³³

21.5.2004

Jutussa jatkuu myös riitely Sergei Haritonovin ja voimalan välillä. Voimalan johtaja epäilee suorassa lainauksessa Haritonovin tekevän syytöksiä voimalaa kohtaan rahasta. Hän kääntää siis asetelman toisin päin. Tosin jatkamalla hän syö oman uskottavuutensa:

”Hän (Haritonov) on jälkeenjäänyt henkilö, joka kärsii mielenterveysongelmista keväisin ja syksyisin.”³⁴

21.5.2004

Lehti seuraa reaktorin uudelleenkäynnistysprosessia tarkasti. Lokakuussa saatavilla on taas raportti (8.10.2004), jossa voimalaa syytetään hätiköinnistä. Lukijan huoli herätetään kuvailemalla kiirehtimistä ”Tšernobyl-tyypin reaktorin” korjauksessa. Asialla on Sergei Haritonov. Hänen mukaansa voimala kannustaa työntekijöitä nopeuteen kaikin puolin. Haritonov pelkää tällaisen hätiköinnin johtavan Tšernobylin kaltaiseen katastrofiin. Voimalan tiedottaja Averjanov sen sijaan

ihmettelee, mistä Haritonov on saanut tietonsa. Hän ei ole enää vuonna 1999 tapahtuneen irtisanomisensa jälkeen työskennellyt voimalassa.

Viikkoa myöhemmin (15.10.2004) aiheeseen on perehdytty lehdessä syvemmin. Nyt ympäristöihmisiä kutsutaan termeillä *Greens, environmentalists ja ecologists*. Uutisen kärki on heidän vuosikausia jatkuneessa argumentissaan, että voimala on vaarallinen. Suomenlahti nousee tällä kertaa tärkeään osaan jutussa. Green World –järjestö on nostanut voimalan esille juuri sen merelle tuottaman vaaran takia.

Varsinainen uutinen kätkeytyy epämääräisen termin *ecologists* taakse: he ovat tehneet kokeita ja havainneet solumuutoksia Sosnovyi Borin männyissä.

Ajankohtaisen jutusta tekee lähestyvä ykkösreaktorin uudelleen käynnistys. Uutinen muodostuu ydinvoiman vastustajien ja puolustajien argumenteista ja vasta-argumenteista. Osapuolet ovat saaneet tasapuolisesti suun vuoron. Ydinvoimalan tiedottaja ei kuitenkaan pääse esiintymään vakuuttavasti. Hän on täysin puolustusasemissa vastaamassa ympäristönsuojelijoiden väitteisiin eli käytännössä torjumassa niitä. Hän puolustautuu, ettei ole kuullut solumuutoksista. Hän epäilee, että voimalan vesijärjestelmä tappaisi miljoonia kaloja. Voimalan lämmittävä vaikutus rannikkovesiin johtaa syvällisiin kommentteihin:

ei (se) ole niin vaarallista, ja se on hinta, joka ihmisten on maksettava sähköstä.³⁵

15.10.2004

Hänet esitetään vaihtoehdottomana, jutun pahana osapuolena, onhan hän ydinvoimalan tiedottaja. Hänen kauttaan Suomenlahti kuvataan mereksi, jonka menettäminen nyt vain on hinta, joka hyvinvoinnista on maksettava. Sitaatit ovat suorastaan yleviä:

“Ihmiskunnan olisi ymmärrettävä, että sen on tehtävä tietoinen valinta ottamalla tietynasteinen riski käyttäessään sähköä”, hän sanoi. ”Viimeisten 30 vuoden aikana LAES on tuottanut 660 miljardia kilowattituntia sähköä. Laskekaapa kuinka paljon kaasua ja hiiltä näin säästettiin, ja kuinka paljon hiilen polttamisesta aiheutuvaa saastetta näin estettiin.”³⁶

15.10.2004

Tiedottaja pääsee siis myös puolustautumaan. Mutta ympäristöväki puhuu toisaalta eri asiasta kuin voimalan tiedottaja: Reaktori on nyt toiminut 30 vuotta, johon se oli suunniteltu, ja tämä on tällä

kertaa ympäristöjärjestön pääsanoma. Sen sijaan tiedottaja käyttää tilaisuuden osoittaa ydinvoiman ”vihreys” verrattuna fossiilisten polttoaineiden kasvihuonepäästöihin.

Juttu on osa laillisuusdiskurssia: ympäristönsuojelijat voivat tässä tapauksessa vedota siihen, että perustuslakia rikotaan, sillä voimalalla ei ole valtion ympäristövaikutusten arviointia reaktorin uudelleenkäynnistämiseksi. Tämä tosin mainitaan vasta jutun loppupuolella. Lukija voi ajatella, että laki ei Venäjällä ole asia, joka nousisi esimerkiksi otsikkoon.

Lainausmerkkien käytöllä ilmaistaan asioita 2000-luvullakin: Jutussa ”*Critical Levels of Nuclear Waste Need Storage Facilities* (14.3.2006) pohditaan vaihtoehtoja uudelle jätteiden säilytystilalle.

Ydinvoima tai ydinjättekään ei esiinny jutussa vaaratekijänä tai riskinä vaan neutraalimmin ongelmana, *problem*. Jutussa siteerataan kyllä uutistoimisto Interfaxin siteeraamaa Rosatomin turvallisuusjohtajaa, joka kommentoi, että Venäjän ydinjätteen aktiivisuus on 30 kertaa suurempi kuin Tšernobylin.

Jutussa käydään läpi vaihtoehtoja Sosnovyi Borin lähettyville tarvittavalle ydinjätteesiointipaikalle. Asiaa tosin käydään läpi kustannusten ja aikataulun kannalta. Ympäristöjärjestö Bellonan Nikitinkin kommentoi asiaa vain taloudelliselta kannalta ja näkee paremmaksi maanpäällisen kuin maanalaisen varaston. Hän mainitsee molemmat ratkaisut turvallisiksi. Toimittaja on siis laittanut ympäristöjärjestön ihmisen puhumaan suorastaan samassa diskurssissa voimalan väen kanssa.

Uuden lähteen, jota kutsutaan ”itsenäiseksi ydinasantuntijaksi”, suuhun laitetaan kuitenkin toteamus, että ”ainoa vaihtoehto radioaktiivisen jätteen varastolle olisi, ettei jätettä tuotettaisi laisin”. Hän vetoaa myös muiden energiamuotojen tuottavan jätettä. Silmiinpistävää on, vaikkakin asiantuntijan sitaatissa, tapa kutsua ydinvoimalaa suorastaan tuttavallisella lyhenteellä NPP.

Jutun loppupuolella toimittaja käyttää sanaa riski: ”Under-funding causes some serious risks”. Huomio kiinnittyy sanaan *some*, lauseen merkitys olisi erilainen, jos sanan jättäisi pois, nyt se pehmentää tilannetta.

Pienen pieni uutinen leikittelevällä otsikolla (Nuclear Building 30.5.2006) kertoo lyhyesti, että Sosnovyi Boriin aletaan rakentaa toista ydinvoimalaa vuonna 2007. Tiedot ovat peräisin

Interfaxilta. Toisessa kappaleessa kerrotaan kustannusarvio vanhaa voimalaa korvaavalle uudelle voimalalle sekä nykyisen voimalan tuotantokapasiteetti. Kiintoisaa aiempiin juttuihin verrattuna on, että tässä ei käytetä enää sanaa reaktori vaan yksikkö, eikä mainita sanallakaan samankaltaisuudesta Tšernobylin kanssa. Mainitaan kyllä koska ”yksiköt” on käynnistetty, muttei sanakaan siitä, että niiden oletettu käyttöikä umpeutui jo ajat sitten. Jutun lopuksi mainitaan, että uuden voimalan on tarkoitus tulla käyttöön 2012–2013 puolen kilometrin päähän nykyisestä voimalasta. Tarkkaavainen lukija kenties muistaa nykyisen voimalan sijaitsevan vain sadan metrin päässä Suomenlahden rannasta. Pienellä In Brief – Lyhyesti-pätkällä lehti on käsitellyt suuren asian ikään kuin se olisi täysin itsestään selvää ja varmaa, eikä millään tavalla kyseenalaistettavaa tai muutettavissa olevaa. Uutinen jättää olon, että 90-luvulla tällainen teksti olisi tehty laajemmin ja haastateltu useita eri tahoja heidän näkemyksistään asiasta.

Aineiston ajallisesti viimeinen uutinen jatkaa samaa linjaa (Nuclear Power Plant Shuts Down 31.10.2006). Juttu ei ole toimituksen omaa tuotantoa, vaan peräisin uutistoimisto The Associated Pressiltä. Vaikka kyse on Sosnovyi Borin ydinvoimalasta, on lehti julkaissut Moskovassa tehdyn jutun. Jutun ensimmäinen lause on tehty moskovalaiselle lukijalle, ei pietarilaiselle, mutta sitä ei *The St. Petersburg Timesin* toimituksessa ole muutettu:

Automaattinen turvallisuusjärjestelmä sulki reaktorin ydinvoimalassa Pietarin ulkopuolella lauantaina oikosulun takia, valtion ydinvoimaloita tarkkaileva yhtiö sanoi.³⁷

31.10.2006

Lieneekö tämä sitten merkki pyrkimyksistä vain vahvistaa Moskovaan keskitettyä valtaa? Toisessa kappaleessa vakuutetaan, ettei ”suunnittelematon pysäytys aiheuttanut radioaktiivista vuotoa”. Sivulauseessa mainitaan, että pysäytys oli jo toinen viikon sisällä. Lehti ilmestyy vain kahdesti viikossa. Tässä tiistain numerossa kerrotaan ensimmäisen pysäytyksen tapahtuneen perjantaina, jolloin myös edellinen lehti ilmestyi.

Juttu luo kuitenkin rauhoittavilla lauseillaan kuvaa, että automaattinen turvajärjestelmä toimii, sillä molemmissa tapauksissa sen mainitaan pysäyttäneen reaktorin. Tosin syytä pysäytyksille ei tiedetä. Jutussa mainitaan myös reaktorien tyyppi ja Tšernobyl. Sivulauseessa selvitetään myös Tšernobylin olevan tähän mennessä pahin ydinonnettomuus maailmassa.

Vuodelta 2007 hakusanoilla löytyi enää kaksi uutista: lyhyt uutinen uusista reaktoreista ja juttu Pietarin seudun ympäristöongelmista yleensä, joihin luonnonsuojelijat tahtovat kiinnittää huomiota tekemällä pyöräretken.

4.3 Kaksinaamainen länsi ja vahvistuva Venäjä

Tämän luvun lopuksi teen yhteenvedon eli tarkastelen kuinka uutiset sijoittuvat nelikentälle ja miten ne siellä eri vuosina liikkuvat.

90-luvun anarkiasta yhteiskunnassa ja myös tiedotusvälineissä siirryttiin 2000-luvun järjestäytyneempään mutta eri tavalla kovaan yhteiskuntaan. 90-luvun uutisointia leimasivat rahanpuute ja sen myötä voimalan vaarallisuus. Maksamattomat palkat, velat, ydinjätteen puutteellinen sijoittaminen, työntekijöiden syömälakko tekevät uutisista varsin negatiivisia. Vastauksena ongelmiin seurasi verohelpotuksia ja lahjoituksia voimalalle ulkomailta. 90-lukua leimaavat myös raportit, joista seurasi aktiivisesti voimalaa arvostelleen työntekijän Sergei Haritonovin erottaminen työstään.

90-luvun uutisissa esillä on rahan puute ja voimalan turvallisuuden heikkeneminen sen takia. Turvallisuus tarkoittaa jutuissa ennen kaikkea työntekijöiden oloja. Luonto ja ympäristö eivät ole esillä arvona itsessään, vaan ihmisten elinolojen vuoksi.

90-luvun uutisoinnissa korostuvat länsimaat ja edullinen energia. Nationalismi on esillä jutuissa ainakin rivien välissä; asia esitetään siten, että länsimaat ostaisivat mielellään edullista energiaa, mutta jätteet jäävät sinne missä sähkö tuotetaan, Venäjälle. Laaja ydinkatastrofi on mahdollinen, mutta kaikkein eniten se vaikuttaisi Venäjään.

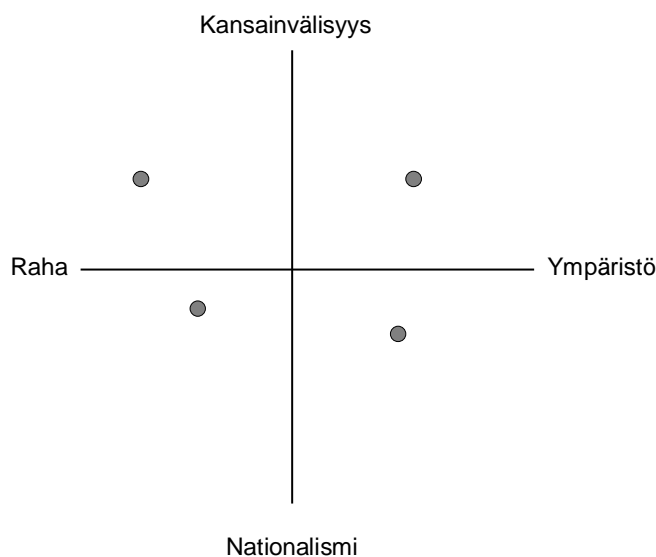
Länsimaat ovat esillä myös kansainvälisten yritysten kuten Siemensin kautta, joilla on eri toimintatavat eri maissa. Lännessä yritykset koettavat pitää yllä kuvaa itsestään ympäristöystävällisinä, vaikka idässä ne ovat mukana vastuuttomissa hankkeissa.

Yritysten lisäksi kansainvälisyys näkyy valtioiden välisinä toimina. Tosin 90-luvulla Suomi on keskeisimmässä asemassa: se on sekä sähkönostaja että voimalan turvallisuuden valvoja voimalan ja Säteilyturvakeskuksen pitkäaikaisen yhteistyön takia. IAEA:n Nobel-palkinnon kritiikkiä käsitelleessä jutussa (11.10.2005) organisaation kuvailtiin toimivan yhtä aikaa ydinpoliisin ja

myyntimiehenä, sama allegoria sopii kuvaamaan Suomen roolia: se ostaa sähköä paikasta, jonka käytäntöjä sen myös olisi valvottava.

Toinen keskeisesti esillä oleva maa on Norja, sillä norjalainen ympäristöjärjestö Bellona on ollut hyvin aktiivinen Venäjän ydinvoiman kritisoimisessa, mikä kertoo paljon myös Suomen ja Venäjän erityisistä suhteista: suomalaiset ympäristöjärjestöt eivät ole tehneet vastaavaa kuin Bellona.

Ympäristöjärjestö on osa kansalaisyhteiskuntaa, kun taas Säteilyturvakeskus näyttäytyy enemmän Suomen valtion alaisena toimijana. Kuten kuviossa 3 esitän, 90-luvulla teemat ovat lehdessä esillä monipuolisesti: Raha on esillä niin kansainvälisinä lahjoituksina kuin Venäjän federaation taholta verohelpotuksina. Työntekijöiden maksamattomat palkat heijastuvat myös huoleen ympäristöstä, joka näkyy sekä ulkomaiden tekopyhyyden esittämisenä että huolena esimerkiksi ydinjätteiden vaikutuksista venäläisten elämään.

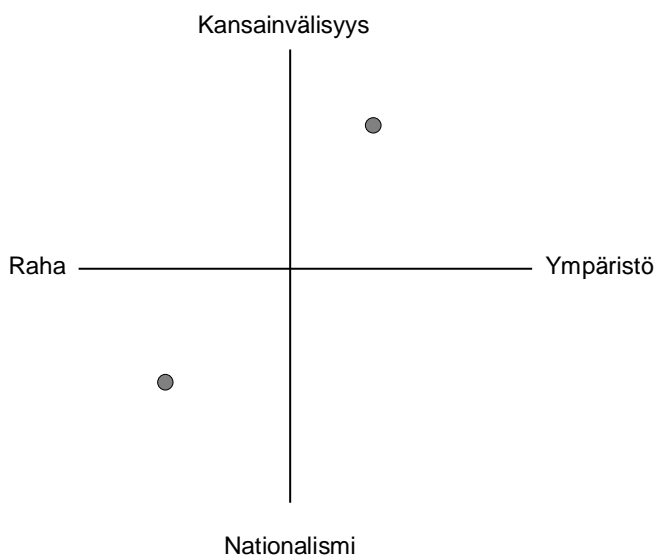

kuvio 3 *Uutisten sijoittuminen nelikentälle 1996–98*

2000-luvun uutisissa ympäristöjärjestöt ovat usein uutisen ensisijaisia määrittelijöitä, kunnes voimalan entinen työntekijä ja ympäristöaktivisti Sergei Haritonov hiljenee vuonna 2005. Samana vuonna Independent Media myytiin Sanomalle. Vuotta 2005 dominoivat uutiset mahdollisesta merikaapelista Suomen ja Venäjän välille. Vaikeista taloudellisista ajoista kertoo uutistoimistomateriaalin runsas käyttäminen. 2000-lukua kuvaa myös se, ettei toimitus enää kirjoita

omia mielipidekirjoituksia kuten pääkirjoituksia. *Opinion*-sivulla julkaistaan ulkopuolisten asiantuntijoiden tekstejä vaihtelevista aiheista.

Kuten kuviossa 4 esitän 2000-luvun jutuissa talouskasvu ja ympäristö ovat jyrkemmin vastakkain verrattaessa 90-luvun juttuihin ja kuvioon 3. Kun 90-luvulla uutisissa painottuivat ympäristö ja tavallisten ihmisten arki, 2000-luvulla puhuvat raha ja sijoittajien etu. Lähteet eivät pidä länsimaiden huolta ympäristöstä aitona, vaan Venäjän talouskasvun hidastamisena, eikä lehti ota näihin näkemyksiin kantaa, toisin kuin se 90-luvulla saattoi tehdä. Tämä lienee merkki myös lehden länsimaistumisesta ja pyrkimyksestä uutisoinnin objektiivisuuteen.

kuvio 4 Uutisten sijoittuminen nelikentälle 2004–06

2000-luvun uutisissa ei niinkään enää puhuta rahan puutteesta, vaan esimerkiksi mahdollisuuksista, joita valtio 90-luvulla on pedannut: mitä uusi kansallinen tulonlähde, ydinenergia ja sen vienti, tuo tullessaan. Kuten kuviosta 4 näkyy, tulkitsen 2000-luvun uutiset yksiäänisemmiksi verrattuna 90-luvun uutisiin. *The St. Petersburg Timesin* jutuissa tämä näkyy siten, että jutuissa esimerkiksi mahdollisesta kaapelista Kernovosta Mussaloon ei enää pohdita hankkeen ympäristövaikutuksia kuten samankaltaisissa jutuissa 90-luvulla tehtiin, vaan lähinnä taloudellista hyötyä, jota hanke toisi Venäjän federaatiolle, yrityksille ja asukkaille. Nationalismi näkyy uutisissa uuden rahanlähteen, energiateollisuuden, kautta. Huoli oman maan ympäristöstä on jäänyt piiloon. Ympäristö on esillä

kansainvälisissä teemoissa, kuten syytöksinä ympäristöjärjestöjä kohtaan ja vakuutteluna, että nykytekniikan ansiosta vanhastakin ydinvoimalasta saadaan turvallinen.

5 Loppua kohden

Tšernobylin haamu kummittelee uutisissa niin kauan kuin samantyyppisiä reaktoreita on toiminnassa. Harvassa olivat aineistossani jutut, joissa ei olisi muistutettu lukijaa Tšernobylin kaltaisen onnettomuuden mahdollisuudesta Suomenlahden rannalla, josta on 80 kilometriä Pietariin ja vain hiukan enemmän esimerkiksi Helsinkiin. Mielenkiintoista on se, ettei esimerkiksi Tallinnan läheisyydestä kirjoitettu jutuissa mitään. Venäjän suhde Viroon on erilainen kuin suhde Suomeen, ja Suomi lienee Viroa merkityksellisempi maa Sosnovyi Borin ydinvoimalan suhteen esimerkiksi Säteilyturvakeskuksen valvojan roolin takia, mutta verrattaessa esimerkiksi asukasluja ja kaupunkien läheisyyttä Sosnovyi Boriin, ne ovat aivan yhtä alttiita onnettomuuden sattuessa.

Seuraavassa käyn läpi syitä siihen, miksi *The St. Petersburg Timesin* uutiset Sosnovyi Borin ydinvoimalasta olivat 90-luvulla niinkin erilaisia verrattuna 2000-luvulla kirjoitettuihin juttuihin.

Haastattelin syksyllä 2008 *The St. Petersburg Timesin* toimittajaa, jonka juttuja on myös aineistossani. Hän on työskennellyt lehdessä vuodesta 1999 alkaen ja on ollut jo jonkin aikaa lehden ympäristöasioihin keskittynyt toimittaja. Seuraavissa alaluvuissa lainaukset hänen haastattelustaan ovat kääntämiäni ja sisennetty.

5.1 Toimittajien mielenkiinnon kohteet ja ammatillistuminen

Lehden sisällölle on suuri merkitys sillä, ketä lehdessä on töissä. On vaikea korvata toimittajaa, joka on jonkin aiheen asiantuntija ja joka jaksaa väsymättömästi penkoa uutista. Toisaalta yhden toimittajan tavalla tehdä työnsä voi olla suuri merkitys myös juttujen sisällön suhteen. Tästä hyvä esimerkki ovat uutiset mahdollisesta merikaapelista, jotka olivat kaikki yhden toimittajan tekemiä.

Oma merkityksensä on myös sillä, että lehti ilmestyy vain kahdesti viikossa. Eilisen uutiset ovat tänään auttamattomasti vanhoja. Tällöin lehdessä, joka ei ilmesty päivittäin on mietittävä tarkasti julkaisuperiaatteita. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* uutisoi 2005 ja 2006 sattuneista ydinvoimalan työntekijöiden kuolemista. *The St. Petersburg Timesista* tällaisia uutisia ei löydy.

”Teen saman määrän juttuja viikossa kuin toimittajat päivälehdissä päivässä. Pidän kahdesti viikossa ilmestyvästä lehdestä enemmän. Täällä on joustavaa ja on aikaa tehdä syvempiä artikkeleja ja analysoida.”

Toimittajalle lehden kielellä ei ole merkitystä. Hänen äidinkiелensä on venäjä, mutta hän on sitä mieltä, että lehden kielentarkastajat pitävät huolen juttujen oikeakielisyydestä. Hänelle tärkein syy hakea *The St. Petersburg Timesiin* töihin oli sen itsenäisyys.

“Tulin tänne, sillä tämä on itsenäinen lehti. Kun olin valmistunut yliopistosta, ensimmäinen työni oli paikallislehdessä. En pitänyt työstä siellä. Kirjoitin artikkelin, sitten editoijat poistivat siitä olennaiset kohdat. Kun valitin tästä, minulle sanottiin vain, että työni on kirjoittaa juttuja ja heidän työnsä editoida niitä. Silloin on oltava samaa mieltä poliittisista aiheista. Se on turhauttavaa.”

Uutisgenre on vuosien varrella muuttunut. Toimittajien ammatillistumisesta kielii pyrkimys objektiivisuuteen ja kannanottojen katoaminen lehdestä, mutta yhtä lailla esimerkiksi faktojen tarkistaminen: Pääkirjoituksessa maaliskuussa 1998 (30.3.1998) väitetään Suomen suunnittelevan ydinvoimasta luopumista. Miten lukija lie suhtautunut Suomeen ja sen tahtoon ostaa energiaa Venäjältä tällaisten tietojen jälkeen. Lehti on antanut ristiriitaisia tietoja myös Suomen riippuvuudesta venäläisestä sähköstä: eräässä artikkelissa Suomen kuvataan saavan puolet sähköstään Venäjältä (3.2.1997), toisessa uutisessa saman haastateltavan, Green Worldin Oleg Bodrovin, siteerataan sanoneen, että 40–50 prosenttia Suomen sähköstä tulisi Sosnovyi Borin ydinvoimalasta. Suomen energiahuolto on kyllä yli 50 prosenttisesti riippuvainen muun muassa venäläisistä raaka-aineista, mutta kulutetusta sähköstä on peräisin Venäjältä toistakymmentä prosenttia.

Onko se sitten ammatillistumista, että 90-luvulla lehti kritisoi länsimaisia yrityksiä kaksoisstandardeista, mutta 2000-luvulla se kirjoittaa positiiviseen sävyyn taloudentoimijoiden suunnitelmista? Tämä herättää jatkotutkimuksen aihioita: Kenen puolella talousjournalismi on? Onko sen oltava jonkun puolella? Menettääkö se heti jonkinlaista uskottavuutta genressään, jos se puolustaa tavallisen ihmisen oikeuksia eikä suuryrityksen etuja ja muuttuu näin ”human interest-taloudeksi”, jolla lehdet houkuttelevat esimerkiksi nuoria ja naisia taloussivujensa lukijoiksi?

Jutut mahdollisesta merikaapelista Suomen ja Venäjän välille on kirjoittanut yksi toimittaja. Juttu elokuulta 2005 (23.8.2005) on hyvä yritys ennakoida, eikä tehdä juttuja vasta sitten, kun asia on jo päätetty. Mutta lopputulos on kuitenkin juttu, jossa kerrotaan mitkä tahot eivät suostunut vielä kommentoimaan asiaa. Toimittaja ei ole syystä tai toisesta jatkanut tutkimuksia itse, vaan tyytynyt LAESin tiedottajan lausuntoihin, jotka tulevat kuin automaattista. Uutisgenreen kuuluu

vakiintuneiden, kuten helposti tavoitettavien, lähteiden käyttäminen ja näin niiden asemaa pidetään yllä.

5.2 Vakiolähteiden merkitys

Julkisuutta ei saa ellei sitä hae. Toisaalta tiedotusvälineet ovat riippuvaisia lähteistään. On tärkeää luoda hyvät suhteet lähteisiin, jotka antavat hyviä uutisaiheita. Esimerkiksi luotettavaksi koetun lähteen tekemät raportit koetaan yleismaailmallisesti uutisarvoisiksi ja luotettaviksi tosiasioiksi.

Sergei Haritonovin kaltaisilla ihmisillä on vastavuoroinen suhde tiedotusvälineisiin. He parantavat maailmaa omalta osaltaan tuomalla epäkohtia esille, ja heiltä lehti saa materiaalia sivuilleen. *The St. Petersburg Timesille* ympäristöjärjestöt, kuten sosnovyi borilainen Green World, ydinvoimaan ja ydinaseisiin keskittynyt norjalainen Bellona ja kansainvälinen Greenpeace Pietarin toimistonsa kautta, tarjoavat arvokkaan toisen näkökulman esimerkiksi ydinvoimalan tiedottajan ja oblastin hallinnon näkemysten rinnalle.

“Ympäristöjärjestöjä on useita, Greenpeace, Green World, Bellona. Voimme siteerata heitä, ainakin se tekee jutuista tasapainoisempia. Ihmiset täällä eivät luota ympäristöjärjestöihin. Valtamedia ei siteeraa heitä koskaan, vain me, *Novaja gazeta* ja *Eho Moskvyy*. Televisio on tärkein tiedotusväline, mutta sieltä ihmiset eivät saa tietoa. Kun ympäristöjärjestö järjestää tapaamisen, ja tavallinen ohikulkija sattuu tulemaan paikalle, hän on hämmästynyt siitä, että lähellä on ydinvoimala, joka on yli-ikäinen, vuotava ja täynnä ydinjätettä. Mielestäni meidän roolimme on tiedottaa ihmisille asiasta, sillä mitä enemmän ihmiset tietävät, sitä paremmassa turvassa he ovat.”

Toimittaja näkee lehdellä olevan tärkeän roolin järjestöjen ja ihmisten välissä, vaikka lehden lukijat ovat kielitaitoisia ihmisiä ja esimerkiksi kykeneviä ainakin periaatteessa etsimään tietoa itse esimerkiksi internetistä. Hän on ollut lehden toimittaja lähes vuosikymmenen ja nähnyt työssään valtion ja yhteiskunnan asenteiden koventumisen ympäristöjärjestöjä kohtaan.

“Ympäristöjärjestöt järjestävät tapaamisia, mutta yleisöt ovat pieniä kuten myös budjetit. Me olemme yhdistävä tekijä järjestöjen ja ihmisten välillä. Järjestöt saavat rahoitusta ulkomailta ja kaikki muistavat esimerkiksi Hodorkovskin tapauksen. Paine kasvaa koko ajan. Mutta järjestöt eivät voi toimia ilman rahoitusta. Vaikea sanoa millainen tulevaisuus tulee olemaan. Todennäköisesti nykyistä huonompi.”

Hän ei näe ongelmaa esimerkiksi itsensä ja lähteiden läheisissä suhteissa.

“Lähteet ovat samat vuodesta toiseen. Täällä ympäristöjärjestöissä on mukana niin vähän ihmisiä. Esimerkiksi Bellonalla on yksi puhemies. Greenpeaceella on täällä 5-7 aktiivista toimijaa. Ihmiset muuttavat maasta, ja mikään ei muutu. Ennen oli enemmän toivoa. Oli uudistuksia. Nyt kontrolli on tiukka. Tämä näyttää uudelta Neuvostoliitolta. Silloin kun on vastustusta, on toivoa. Nyt ihmiset ovat poliittisesti ja sosiaalisesti apaattisia. Kansalaisyhteiskunta muotoutuu, mutta ihmiset eivät välitä, tunne vastuuta. On kyllä esimerkiksi kaupungin puistoja puolustava, uusia rakennuksia vastustava liike, mutta sen tapaamisissa käy 10–20 ihmistä, jotka asuvat puiston läheisissä taloissa. He eivät tee mitään puistojen hyväksi yleensä, pääongelmalle, vain sille ongelmalle, joka on lähellä heitä itseään.”

Vakiolähteen menettäminen näkyy ainakin hetkellisesti. Ympäristöihmisiä pidettiin jo 90-luvun Venäjällä vähintäänkin vakoilijoina, joiden kuuluisi olla vankilassa, kuten kävi esimerkiksi Alexander Nikitinille, joka joutui vankilaan julkaistuaan tietoja Kuolan ydinsukellusveneistä. 2000-luvulla ydinenergiaministeriössä syytettiin Sergei Haritonovia valehtelijaksi. Häntä myös uhkailtiin ja hän haki turvapaikkaa Suomesta, eikä ollut enää entiseen tahtiin julkisuudessa. Tämä näkyy myös *The St. Petersburg Timesin* uutisissa vuonna 2005.

Lähteiden valinta on esimerkki siitä, kenet toimittaja kulloinkin näkee luotettavaksi lähteeksi. Karrikoiden voi todeta, että ympäristöjärjestöt edustavat 90-lukua ja konsultti-lähde 2000-lukua *The St. Petersburg Timesissa* (26.8.2005). Jos toimittajat Venäjällä ovat ammatillistuneet, niin ovat myös tiedottajat ja PR-ihmiset. Tuskinpa enää esimerkiksi ydinvoimalan tiedottaja päästää suustaan sen kaltaisia sammakoita kuin esimerkiksi 1998 (30.3.1998), sanoessaan, ettei tiedä oliko ydinvoimalasta päässyt vuoto radioaktiivinen, ja ettei tämä seikka vain ole ollut puheenaiheena. Järjestöt ovat saaneet tukea länsimaista ja myös niiden tiedotus lienee vuosien varrella tehostunut entisestään ja joissakin artikkeleissa heidät esitetään suorastaan asiantuntevampina kuin voimalan asiantuntijat (esimerkiksi 15.10.2004).

5.3 Omistajan vaihdos

Alankomaalaisten perustaman yhtiön myyminen ympäri Eurooppaa toimivalle suomalaiselle mediakonsernille ei ollut kovin suuri asia lehden työntekijöille, tai ainakaan se ei tuonut odotettua positiivista käännettä esimerkiksi lehden talouteen.

”Kun omistaja vaihtui, toivoimme, että he sijoittaisivat meihin lisää. Näin ei tapahtunut. Meillä oli ennen seitsemän toimittajaa, nyt on kolme. Oli kolme

valokuvaajaa, nyt yksi. Omistajan muutos ei vaikuttanut toimituksellisiin käytäntöihin. He ostivat yhtiön eli tukun lehtiä, Moskovan lehdet tuovat rahat. Näyttää siltä, että olemme heille merkityksettömiä, vain osa isompaa lehtien nippua.”

Toimittaja myöntää kaikkien venäläisten itsenäisten tiedotusvälineiden ongelmat mutta harmittelee ennen kaikkea *The St. Petersburg Timesin* mahdollisuuksien alihyödyntämistä, ettei kaikelle potentiaalille anneta taloudellista mahdollisuutta.

“Meillä pitäisi olla enemmän toimittajia. Kun vertaa esimerkiksi amerikkalaisiin lehtiin, Chicagossa, Bostonissa, ne ovat kansainvälisiä lehtiä. Esimerkiksi ihmisoikeusasioissa, ja kulttuurin saralla myös, meidän potentiaalimme on alikäytettyä. Myös taloudessa ja poliittisissa aiheissa meillä olisi mahdollisuuksia. Mutta mainostajien kanssa on vaikeaa.”

Näissä olosuhteissa transnationaalisuus jää haaveeksi.

5.4 Yhteiskunnalliset muutokset Venäjällä

Neuvostoliiton hajoamisesta ei ole vielä kahta vuosikymmentä. Tuolloin perustetut lehdet ovat olleet todistamassa suuria muutoksia ja siirtymäajan vaikeuksia. *The St. Petersburg Times* vietti 2008 15-vuotisjuhlavuottaan.

Aineistoni ensimmäinen jakso sijoittuu aikaan, jolloin Jeltsin oli Venäjän presidentti, toinen jakso Putinin toiseen presidenttikauteen. Vuoden 1998 talouskriisistä noustiin Venäjällä 2000-luvulla kaikin puolin. Vuodesta 1996 Pietarin kuvernöörinä toiminutta Vladimir Jakovlevia seurasi vuonna 2003 Valentina Matvijenko. Häneen henkilöityy Uusi Venäjä. Matvijenkon toimia kuvernöörinä on syytetty yritysten eikä kaupunkilaisten etujen ajamiseksi. Pietariin on muun muassa suunniteltu valtavasti uusia korkeita rakennuksia yritysten käyttöön, mikä on herättänyt myös vastarintaa kaupunkilaisten keskuudessa, esimerkiksi juuri puistoja puolustavan kansanliikkeen muodossa.

Uusi Venäjä, joka on kiinnostunut laajentamaan ”venäläisen energian markkinoita ja houkuttelemaan investoijia” (23.8.2005) katsoo kuten ydinvoimalan edustaja, että Sergei Haritonov tekee työtä nimeämättömille länsimaisille intresseille, jotka vastustavat Venäjän kansallista energiapolitiikkaa (30.1.2004). Anarkistisesta Jeltsinin ajasta siirryttiin autoritaariseen Putiniin.

Keväällä 2004 (27.4.2004) lehti kirjoitti ydinvoiman vastaisen mielenosoituksen kieltämisestä. Syksyn 2008 aikana, jolloin seurasin lehteä Pietarissa, se uutisoi ainakin Anna Politkovskajan muistotilaisuuden ja homoelokuva festivaalin kieltämisestä sekä ongelmista kutsuntakäytäntöjä vastustaneiden nuorten ja miliisin välillä. Myös kaupungin rakennuspolitiikkaa vastustaneet kohtasivat häirintää. Vain yksi virallinen, julkinen näkökanta sallitaan edelleen.

Viranomaisten avoimuus vaikuttaa muuttuvan sykleissä: välillä he ovat avoimempia, välillä sulkeutuvat vuosikausiksi, toimittaja kertoo:

“Ennen emme saaneet tiedotteita. Parin viime vuoden aikana ydinvoimalasta on tullut avoimempi. Nyt heitä on vaikeampi syyttää tiedon puutteesta. Viranomaisilla on nyt verkkosivut, he antavat tiedotteita ja niin edelleen. Mutta se on pinnallista. Tiedot turvallisuudesta puuttuvat yhä. Niistä meidän on kysyttävä ympäristöjärjestöiltä ja viranomaisilta. Viranomaiset sanovat aina, etteivät tahdo herättää paniikkia. Mielestäni juuri voimalan kuitenkin kuuluisi tiedottaa, selittää ja auttaa ihmisiä valmistautumaan, jos onnettomuus tapahtuu. Viranomaiset ovat vaaroista hiljaa. Vain vähän on muuttunut tiedottamisesta huolimatta. Ennen meillä oli enemmän perusteita kritiikille, sillä he eivät tiedottaneet, nyt he antavat pinnallisia tiedotteitaan, joten emme voi sanoa, ettemme saisi tietoa.”

Jonkinasteinen anarkia on muuttunut jonkinasteiseksi järjestykseksi. Toimittajat ovat muuttuneet median kultaisista vuosista. Kyynisyys valtaa alaa, ja moni näkee useita syitä, riittävän monta, jättää koko ala.

”Toimittajat ovat pettyneitä. Moni on jättänyt journalismin. Vakavasti otettava journalismi ei tuo rahaa. Jos toimittaja kirjoittaa ja kirjoittaa juttuja, mutta mikään ei näytä kuitenkaan muuttuvan, se masentaa. Sanomalehti ei ole vahva väline, sillä on vaikutuksensa mutta se ei ole vahva. Jutut eivät saa aikaan tutkimuksia. Lukijat saavat hiukan lisää tietoa, mutta siinä kaikki. Esimerkiksi korruptio, siitä kirjoitetaan, mutta syyllisiä ei rangaista, joten mikä järki on koko touhussa? Monet toimittajat lähtevät Venäjältä, useimmiten se tarkoittaa myös alanvaihtoa. PR ja talouselämä vetävät puoleensa. Meillä on pula ammattijournalisteista. Oikeita toimittajia, jotka toimivat itsenäisessä mediassa, on vähän.”

Huomattava on myös nykyinen toimittajien koulutus Venäjällä. Esimerkiksi Pietarin valtionyliopiston journalistisessa tiedekunnassa voi opiskella journalismia, pr-työtä ja mainontaa.

Jossain määrin on myös havaittavissa paluuta Neuvostoliiton aikoihin; toimittajan työ saattaa olla vain astinkivi esimerkiksi työhön talouselämässä.

Tavoite on muuttunut lyhyen aikavälin selviytymisestä pitkän aikavälin voitonteoksi. 90-luvun rahapula on unohtunut 2000-luvun energianmyyntihuumassa. Muutos on ollut nopea. 90-luvulla (30.3.1998) toimittaja otti vielä jutussa kantaa: ”Mikään ei ole muuttunut sitten Tšernobylin”. 2000-luvulla tällaista kannanottamista tahi kritiikkiä ei uutisissa enää näy. Toisaalta aikaa on kulunut, 90-luvun lopulla Tšernobylin onnettomuudesta oli kulunut vasta reilu vuosikymmen, 2000-luvulla Neuvostoliiton hajoamisestakin on jo yli kymmenen vuotta.

Myös ulkomaalaisten rooli on muuttunut. Toki esimerkiksi keskeinen ulkomaalainen toimija, Suomi, on itsessään muuttunut. Suomalainen yhteiskunta oli 90-luvulla lamasta toipuva, 2000-luvulla jo vakaa EU-maa. Suhde Venäjään on kuitenkin vaikea.

Glasnostia seurasi järjestäytymätön aika, sitten Putin ja tiukentuvat säännöt. Lisäksi tiedotusvälineet kohtasivat myös taloudellisia ongelmia, jotka vaikuttavat journalismin laatuun. 90-luvulla lehti toi esille jonkinlaista kritiikkiä neuvostokäytäntöjä kohtaan. Esimerkiksi voimalan tiedottaja, joka ei näe tarvetta ”säilytellä ihmisiä turhan takia” (30.3.1998) luo puheillaan mahdollisista aktiivisista kansalaisista passiivisia alamaisia. Sama kehitys jatkuu 2000-luvulla: Rosatomin tiedottaja näkee Tšernobyliä käsittelevän kirjan koululaisille ”turhana pelotteluna” (18.4.2006).

90-luvulla (esimerkiksi 20.1.1997) voimala vetoaa ongelmiansa johtuvan siitä, etteivät anarkistisen yhteiskunnan asukkaat maksa laskujaan. Voimalan saadessa verohelpotuksen heräävät kuitenkin epäilykset, käyttääkö se rahat siihen mihin ne on tarkoitettu eli turvallisuuden parantamiseen vai tapahtuuko järjestäytymättömässä yhteiskunnassa mahdollinen rahojen katoaminen jonnekin muualle. 2000-luvun jutuissa tällaiset ongelmat eivät ole esillä. Tiedä sitten järjestäytyikö yhteiskunta, ja asiakkaat alkoivat maksaa laskunsa. Artikkeleissa on vähemmän anarkiaa ja enemmän esimerkiksi kansainvälistä taloutta ja energian myyntiä länteen.

Anarkia ilmenee myös dagestanilaisyhtiön yrityksenä viedä LAES konkurssiin (16.10.1998, 20.10.1998). 90-luvulla Venäjä näyttäytyy kehitysmaana, joka ei selviä ilman lännen apua asiassa jos toisessakin. 2000-luvulla roolit ovat suorastaan kääntyneet toisinpäin; länsi ei selviä ilman Venäjältä saatavaa energiaa.

Kuinka nopeasti vapaille markkinoille voi sopeutua, ilman aiempaa kokemusta? Pääministeri vakuuttaa (20.1.1997) energiateollisuuden, myös ydinvoiman, sopeutuneen jo kuudessa vuodessa. Bellonan Nilsenin mukaan voimalat eivät huomioi ympäristö- ja turvallisuuskuluja, eikä niillä siksi ole rahaa ydinjätteen säilytykseen ja käsittelyyn.

Merikaapelijutuissa Venäjä esiintyy edelleen kehittyvänä maana, joka ei selviä omin voimin, vaan ”houkuttelee ulkomaalaisia sijoittajia parantamaan Venäjän energialaitoksia” (26.8.2005). Juttujen paino ei ole siinä, että Venäjä myy energiaa länteen, vaan siinä, että länsi tuo rahaa Venäjälle – tavalla tai toisella.

Rahaa odotetaan uudelle Venäjälle. Lehtijutuissakaan ei enää puhuta reaktoreista vaan yksiköistä, NPP:sta eikä ydinvoimaloista, vaikka nuo samaiset voimalat olivat olemassa jo Neuvostoliitossa. Haastatteleman toimittaja mainitsee ydinvoimalan avoimuuden olevan pinnallista ja näennäistä. 90-luvulla (23.6.1997) toimittaja kommentoi jutussaan Gosatomnadzorin johtajan puhuvan ”pelottavan vilpittömästi”, kun tämä mainitsi, ettei valvovan organisaation ole rahan puutteen takia mahdollista huolehtia vastuustaan eli tarkkailla maan 29 ikääntyvää ydinreaktoria. Johtaja perustelee avoimuuttaan sillä, että pienet budjetit ovat hänen mielestään suurin uhka venäläisille ydinvoimaloille. 2000-luvulla (esim. 14.3.2006) lehti tyytyy rahapulassaan siteeraaman Interfaxin tietoja, joka on kirjoittanut Rosatomin turvallisuusjohtajan sanoneen, että Venäjän ydinjätteen aktiivisuus on 30 kertaa suurempi kuin Tšernobylin.

Suuntaus on kohti kevyempää, viihteellisempää ja pinnallisempaa journalismia. Tiedonvälityksen nopeus on noussut arvoon arvaamattomaan. Toisaalta maailma on koko ajan entistä pirstoutuneempi, ja pienetkin yleisön osat voivat halutessaan löytää haluamansa internetistä. Painetun julkaisun vahvuudeksi jää sen mahdollisuus syvyyteen ja analyttisyyteen.

”Kaikilla itsenäisillä medioilla on ongelmansa. Markkinat ovat pienet ja on vaikea houkutella mainostajia. He haluavat hienoihin aikakauslehtiin, jotka ovat värikkäitä ja painettu hyvälaatuiselle paperille. Sanomalehdille tämä on vaikeaa. (Esittelee ohutta mustavalkoista *Delo*-lehteä.) Tämä on hyvä lehti, mutta katso, vain artikkeleita, ei lainkaan mainoksia.”

Toimittajan asema on muuttunut. Ennen moni pystyi keskittymään journalistiseen työhönsä, nykyään suuren osan työajasta vie kaikenlainen järjestely ja arjen pyörittäminen. Aikaa varsinaiselle

journalismille jää vähemmän kuin ennen ja uutistoimistojen rooli kasvaa. Samat uutiset ovat löydettävissä kaikkialta.

90-luvulla lehdessä oli yleistä soittaa esimerkiksi ympäristöjärjestöön ja varmistaa, että kyseessä on tosiaan reaktorin huolto kuten voimalan johto vakuuttaa, eikä reaktorin hajoaminen, kuten toimittaja epäilee (7.7.1998). 2000-luvulla aikaa on vähemmän, sillä toimituksessa on vähemmän toimittajia, joten jäljelle jääneet eivät välttämättä ehdi hankkia yhtä paljon lähteitä juttuihin kuin ennen.

Yksityisomistuksessa oleva Interfax on yksi Venäjän kolmesta suuresta uutistoimistosta (Rantanen, 2000, 256). Valtion omistamat ITAR-TASS ja RIA ovat kaksi muuta suurta. Interfax perustettiin kertomaan perestroikasta ulkomaalaisille (Rantanen, 257). Siksi on loogista, että esimerkiksi *The St. Petersburg Times* nojautuu Interfaxin tietoihin eikä valtiollisiin uutistoimistoihin.

“Tällä hetkellä minä olen ympäristöasioihin keskittynyt toimittaja täällä, toinen toimittajamme on erikoistunut talouteen. Kolmannen toimittajan menetimme, emmekä ole vielä palkanneet uutta hänen tilalleen, teoriassa meillä on siis kolme toimittajaa, käytännössä kaksi. Ennen meillä oli sihteeri ja jopa autonkuljettaja. Nyt mahdollisuuksia on vähemmän. Sen takia lehdessä on entistä vähemmän omaa sisältöä, sillä meillä ei ole rahaa. Jos voisin muuttaa lehdessä jotakin, toivoisin lisää sijoituksia. Niin voisimme tehdä enemmän juttuja ja tutkia, ja näin ihmiset tietäisivät enemmän.”

Huomioiden Anthony Downsin (1972) teorian huomiosykleistä, 90-luvun uutiset ovat osa toista vaihetta, jolloin ongelmasta tulee yleisesti havaittava kansalaisliikkeen huomion vuoksi, ja tässä tapauksessa *The St. Petersburg Timesin* uutisoidessa siitä. 2000-luvun uutiset näyttäytyvät neljännen vaiheen valossa: yleisö ahdistuu ja alkaa torjua aiheesta saamaansa informaatiota. Näin huomiosykli on ohi, mutta se on jättänyt jälkensä yleisön ja julkisuuden mieliin.

Yearleyn (1993) toimijanäkökulma, ympäristöryhmien, -järjestöjen ja uusien yhteiskunnallisten liikkeiden aktiivisuus ympäristökysymysten nostamisessa julkisuuden agendalle, on selvästi nähtävissä *The St. Petersburg Timesissa*. Vastaavasti yhteiskunnassa on tapahtunut rakenteellisen näkökulman korostamia taloudellisyhteiskunnallisia muutoksia. Energiapolitiikan muutoksia valmisteltiin 90-luvulla ja 2000-luvulla ne pantiin käytäntöön. Ydinkatastrofin mahdollisuus, joka aiemmin pidettiin esillä, on painettu piiloon sitä mukaa kuin ydinenergian vienti on nostettu Venäjän uudeksi tulonlähteeksi.

Viitteet

1. "Another Chernobyl could happen. We have already come close to this," said Maxim Katayev, a Smolensk station engineer, referring to the catastrophic 1986 explosion at the Chernobyl nuclear plant in Ukraine.
2. "Nuclear energy is not an area to play games in and the government has to realize that," Interfax quoted (union spokesman of LAES Mikhail) Vivsyany as saying.
3. "The money exists but is not being distributed, so we decided to march to the White House," (Vjacheslav) Vorobyev (from Smolensk trade union) said. "A nuclear station is a very dangerous thing. It should be a priority."
4. "Crowds of agitated and stressed people who will be having battles over the money, because they understand that there will not be enough cash for everyone."
5. "We have already been paid for July, and we will be paid for August on October 5," Randel said. "We are used to being paid a little bit late. It is not a big deal."
6. But while LAES officials immediately called the Finnish authorities, they felt no such urgency about informing their countrymen.
7. Indeed, little seems to have changed since the Soviet era: Chernobyl was the world's worst nuclear catastrophe, but the Russian government denied it for an entire week.
8. Some days later, Vestnik-LAES finally and vaguely reported there had been a "minor leak", but then devoted its coverage to a reported loss in utility revenues of \$6 million.
9. Yelena Antonenko, of LAES's press office, confirmed there had been a break in reactor No. 2's cooling pipe, but said that "everything had passed without excesses." She said, however, that she did not know if radiation had escaped. "It just hasn't been a topic of discussion," she said. It rarely is. The dangers lurking in Russia's nine aging nuclear power plants - more than half of which rely on the RBMK-1000 - are not a common topic of public debate, and problems at LAES are no exception, said Igor Kudrik of the Norwegian environmental group Bellona.

10. In an interview last year, Sergei Avaryanov, LAES's chief press spokesman, said he saw little point in warning the public about the 1992 spill. "We have experts here and the experts saw no cause for alarm," he said. "The average man on the street doesn't understand what is dangerous about [radioactivity] and what is not, so why panic them for no reason?" LAES's pattern of secrecy has deepened since that interview.

11. Bellona's Kudrik sees the intensified secrecy as a national effort to protect what could become Russia's newest cash crop - nuclear reactors and exported nuclear power.

12. "That way, Scandinavia gets the power and Russia gets the waste," Kudrik said. "It's a cheap deal [Russia] is bound to regret."

13. At the time, Bodrov said that the Finns were intentionally averting their eyes. "Finland depends on LAES for 40 to 50 percent of their electricity and they need Russia for their own nuclear fuel at the Lovissa [Finnish nuclear power] plant," Bodrov said then.

14. "It is serfdom, what is happening now at the station."

15. "Care for the employees is well down the list of (Yeperin's) priorities, which are equipment, construction and polishing the station's image."

16. It is unclear what bankrupting a state-owned power plant would mean in Russia.

17. "(An RBMK) could explode tomorrow or in ten years – but the design is so flawed that, regardless of upgrades, it is only a matter of time", said Tomas Nilsen of the Norwegian environmental group Bellona, which has written several reports critical of the Russian nuclear industry.

18. One improvement for St. Petersburg in 1997 will be the absence of trains filled with nuclear waste from Finland trundling through the city's north-western train yards on their way to the Ural Mountains.

19. Environmentalists say this reveals a special relationship between Russian and Finnish nuclear authorities in which both sides agree to ignore safety hazards.

20. LAES needs all the international support that it can get, said Bodrov. But only if those organizations know the full picture - and the Finns are not interested in knowing all they should.

21. "Siemens has double standards," said Vladimir Slivjak, an international nuclear campaigner and lawyer for the Socio-Ecological Union. "Although they are trying to be viewed as an environmentally friendly company in Western Europe, they are engaged in the dirty and dangerous business of building nuclear reactors in Russia and Eastern Europe."

22. "It won't be the first good idea to get lost on some bureaucrat's desk", said Greenpeace's Matullin. "But it's worth a try."

23. "[Russia's nuclear industry] is a beast struggling against its own extinction - it has outlived its usefulness and the report illustrates that there is no financial or energy-related reason to maintain it," he said.

24. LAES management said Kharitonov is acting for unnamed western interests that oppose Russia's national energy policy.

25. "This book is blatant anti-nuclear propaganda, but nuclear energy is the world's only future", Lebedev said.

26. "There is no alternative on a par with it and there is nothing its critics can do."

27. "The authors could have done better than scaring ordinary people."

28. "It took me four years to finally obtain a medical certificate confirming the connection between my daughter's condition and her exposure to radiation."

29. "Such sales are a commercial matter, but when nuclear waste from producing energy for other countries remains in the country where it's produced, it also means additional risk for our population," Alexander Nikitin, an ecologist for the St. Petersburg branch of Norwegian-based ecological organization Bellona.

30. “But from an environmental and even moral consideration the idea is not sound. Finland’s neighbour Sweden wants to switch off its nuclear power plants, which means they will also become buyers of Russia’s nuclear power via the Nordic power market.”

31. (Energy analyst Dmitry) Skryabin agreed that the Northwest region was “very interesting for energy export possibilities,” but with a number of similar projects proposed in the Kola Peninsular, the Murmansk and Karelia regions, the competition for foreign investors is likely to be tough.

32. “The export of Russian nuclear power is interesting with reference to the Kyoto protocol. Greenhouse gas emissions are counted at the place where they are generated, not where the electricity is consumed.”

“With power imports, even of nuclear-generated power, the high penalties for non-compliance with emissions limitations within the EU can be avoided, which may also contribute to the economic viability of the cable project”, Piani said.

33. “Nuclear energy has to be a part of the energy system. ...” “... there are no alternative sources at the moment.”

34. “He is a retarded person with a mind that faces complications during springs and autumns”, Lebedev said.

35. ... but said it was not that dangerous, and said it was the price people had to pay for having an electricity supply.

36. “Mankind should realize that it has to make a conscious choice for taking certain extent of risk for using electric energy,” he said. “In the last 30 years LAES produced 660 billion kilowatt hours of electric energy. Just count how much gas and coal it saved, and how much pollution from burning coal that prevented.”

37. An automatic safety system shut down a reactor at a nuclear power plant just outside St. Petersburg on Saturday after a short circuit, the state-run company overseeing Russia’s nuclear power plants said.

Lähteet

Ahmavaara, Yrjö. (1975) *Informaatio*. Tapiola.

Arrese, Ángel. (2001) *Economic and financial press. From the beginnings of the first oil crisis*. Pamplona : Ediciones Universidad de Navarra.

Carey, J.W. (1975) *A Cultural Approach to Communication*. Julkaisussa *Communication*. 2:1, 1-22.

Connell, I. (1980) *Television News and the Social Contract*. Teoksessa Hall, S. et al. (eds.) *Culture, Media, Language*. London: Hutchinson. 139-156.

van Dijk, Teun A. (1988) *News As Discourse*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.

Downs, Anthony. (1972) *Up and down with ecology – the issue attention cycle*. Julkaisussa *The Public Interest*. 28.

Ekecrantz, Jan. (2000) *Introduction: Post-communism and global culture*. Teoksessa Ekecrantz, Jan & Olofsson Kerstin (eds.) *Russian Reports. Studies in post-communist transformation of media and journalism*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International. 1-30.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha. (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, Norman. (1997) *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Fiske, J. (1987) *Television Culture*. London: Methuen.

Fowler, R. (1991) *Language in the News*. London: Routledge.

Genette, G. (1980) *Narrative Discourse*. Oxford.

Hagström, Martin. (2000) *Control over the media in post-Soviet Russia*. Teoksessa Ekecranz, Jan & Olofsson Kerstin (eds.) *Russian Reports. Studies in post-communist transformation of media and journalism*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International. 197–246.

Hall, Stuart. (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino.

Hansen, Anders. (1991) *The Media and the social construction of the environment*. Julkaisussa *Media, Culture and Society*. Vol. 13, 443-458.

Hartley John. (1982) *Understanding News*. London: Methuen.

Helsingin Sanomat. (2008) Ulkomaat. B1. *Venäjän entinen atomiministeri sai vankeutta*. 21.2.2008

Hopkins, Mark W. (1970) *Mass Media in the Soviet Union*. New York: Pegasus.

Karjalainen, Timo P. (2006) *Arkielämän ympäristöt ja ympäristöpoliittinen toiminta Venäjällä*. Teoksessa Nikula, Jouko (toim.) *Katse Venäjään. Suomalaisen Venäjä-tutkimuksen antologia*. Aleksanteri-sarja 3: Helsingin yliopisto. 344–378.

Koikkalainen, Katja. (2009) *Talousjournalismin tiennäyttäjät Venäjällä: Kansainväliset vaikutteet ja paikalliset erityispiirteet Kommersant- ja Vedomosti-sanomalehdissä*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Väitöskirjan käsikirjoitus.

Krekola, Tamara. (2000) *The Alternative press in St. Petersburg, 1987-1991*. Teoksessa Ekecranz, Jan & Olofsson Kerstin (eds.) *Russian Reports. Studies in post-communist transformation of media and journalism*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International. 71-104.

Latour, Bruno. (1993) *We Have Never Been Modern*. New York: Harvester.

Lehtinen, Jukka. (2005) *SanomaWSOY ostaa lehtitalon Venäjältä*. Julkaisussa *Arvopaperi*. 19.1.2005

Leino, Raili. (2006) *Raha painostaa kohti kauhukaapelia*. Julkaisussa *Tekniikka ja Talous*. 18.4.2006

Luhmann, Niklas. (1993) *Die Moral des Risikos und das Risiko des Morals*. Teoksessa Bechmann, Gotthard (toim.) *Risiko und Gesellschaft*. Opladen: Westdeutscher Verlag. 327-338.

Luke, Timothy W. (1987) *Chernobyl: The Packaging of Transnational Ecological Disaster*. Julkaisussa *Critical Studies in Mass Communication*. 4. 351-375.

Majapuro, Marketta. (1998) *Talousjournalismi. Historiaa, teoriaa ja käytäntöä*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja. Opetusmonisteita O-219.

Massey, Doreen. (2008) *Samanaikainen tila*. Tampere: Vastapaino.

McReynolds, Louise. (1991) *The News Under Russia's Old Regime*. Princeton: Princeton University Press.

Mickiewicz, Ellen. (2008) *Television, Power and the Public in Russia*. Cambridge: Cambridge University Press.

Mikkonen, Antti. (1998) *Rahavallan rakkikoirat*. Porvoo: WSOY.

Mironenko, N.N. (2005) *Vhodnoj билет na rossijskij rynek SMI*. Teoksessa Vartanova E.L. ja Tkatcheva N.V. (toim.) *Ekonomika i menedžment SMI*. Fakultet žurnalistiki MGU. 34–39.

Möra, Tuomo. (1996) *Journalistit rutiinien verkossa*. Teoksessa Luostarinen, Heikki; Kivikuru, Ullamaija & Ukkola, Merja (toim.) *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 105–116.

Pasti, Svetlana. (2007) *The Changing Profession of a Journalist in Russia*. Tampereen yliopisto.

Peterson, D.J. and Bielke, E.K. (2001) *The Reorganization of Russia's Environmental Bureaucracy: Implications and Prospects*. Julkaisussa *Post-Soviet Geography and Economics* 42:1. 65-76.

Pietilä, Veikko. (1995) *Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista*. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos.

Pietiläinen, Jukka. (2002) *The Regional Newspaper in Post-Soviet Russia. Society, Press and Journalism in the Republic of Karelia 1985-2001*. Tampereen yliopisto.

Pietiläinen, Jukka. (2006) *Tiedotusvälineet ja sananvapaus Venäjällä*. Teoksessa Nikula, Jouko (toim.) *Katse Venäjään. Suomalaisen Venäjä-tutkimuksen antologia*. Aleksanteri-sarja 3. Helsingin yliopisto. 93–113.

Rantanen, Esko ja Rainisto Sami. (2005) *Sanoma-WSOY loikkaa Venäjälle*. Julkaisussa *Talouselämä*. 21.1.2005.

Rantanen, Terhi. (2000) *The old meets the new: news agencies in post-Soviet Russia*. Teoksessa Ekecranz, Jan & Olofsson Kerstin (eds.) *Russian Reporsts. Studies in post-communist transformation of media and journalism*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International. 247–267

Ridell, Seija. (1992) *Journalismi ja genre*. Teoksessa Malmberg, T. & Mehtonen, L. (toim.) *Kanssakäymisiä: juhla kirja Veikko Pietilälle*. Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja. 129–152.

Ridell, Seija. (1993) *Kommunikaation ihmeelliset seikkailut*. Julkaisussa *Tiedotustutkimus* 16(1), 9–21.

Saukko Paula. (1994) *The Vyborg bang 2. Study of a rumour in Vyborg, Russia about a nuclear accident in Finland*. Tampere: University of Tampere.

Schoenfeld, Clay A. & Meier, Robert F. & Griffin, Robert J. (1979) *Constructing a social problem: The press and the environment*. Julkaisussa *Social Problems*. 27 (1).

Skön, Kirsi ja Torkkola, Sinikka. (1997) *”Täällä Petroskoi”*. *Omakielisten radio- ja televisio-ohjelmien merkitys Venäjän Karjalan kansallisille vähemmistöille*. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Sosnovskaya, Anna. (2000) *Social portrait and identity of today’s journalist: St. Petersburg, a case study*. Teoksessa Ekecranz, Jan & Olofsson Kerstin (eds.) *Russian Reporsts. Studies in post-*

communist transformation of media and journalism. Stockholm: Almqvist & Wiksell International. 139–196.

Susiluoto, Ilmari. (2007) *Voimaministeriöiden Venäjä*. Teoksessa Kuorsalo, Anne; Susiluoto, Ilmari ja Valkonen, Martti. *Venäjä - Kovan linjan energiajätti*. Helsinki: Edita. 185–266.

Tuchman, Gaye. (1978) *Making News*. New York: The Free Press.

Tykkyläinen, Markku. (2006) *Venäjän energia*. Teoksessa Nikula, Jouko (toim.) *Katse Venäjään. Suomalaisen Venäjä-tutkimuksen antologia*. Aleksanteri-sarja. Helsingin yliopisto. 144–188.

Väliaverron, Esa. (1994) *Tiede ja ympäristöongelmat julkisuudessa*. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja. Sarja A 83.

Väliaverron, Esa. (1996) *Ympäristöuhkan anatomia*. Tampere: Vastapaino.

Yearley, Steven. (1993) *Environmental Challenges*. Teoksessa Hall, Stuart, David Held & Tony McGrew (eds.) *Modernity and Its Future*. Cambridge: Polity Press. 117–153.

Verkkolähteet

Salmi, Matti. *SanomaWSOY ostaa Venäjän johtavan aikakauslehtikustantajan, Independent Median*. 19.1.2005. <http://www.sanomawsoy.fi/News.aspx?f=2113&d=5711&site=1>

The St. Petersburg Times www.sptimes.ru luettu 10.3.2008

Luento

Gavra, Dmitri. Luento Pietarin valtionyliopistossa 14.10.2008. Russian media: Business journalism.

Tutkimusaineiston artikkelit

Sosnovy Bor Sit-In over Wage Shortage; 1.7.1996; Borisova, Jevgenija
Nuclear Plant Director Resigns as Strike Resumes; 29.7.1996; Borisova, Jevgenija; Business
Nuclear Workers Stop Sit-In; 4.8.1996; Borisova, Jevgenija; Business
Lenenergo Sued for Plant Debts; 2.9.1996; Schreck, Heidi; Business
Nuke Plant's Hiccup Hint of Dangers; 4.11.1996; Borisova, Jevgenija
Nuclear Waste Warehouse Full, Crumbling; 18.11.1996; Borisova, Jevgenija
Greens: Nuke Plant In Campaign of Lies; 18.11.1996; Borisova, Jevgenija; News
Greens: LAES Dumbed Radioactive Water in Sea; 2.12.1996; Borisova, Jevgenija
Nuke Plant in Crisis, 100s Refuse to Eat; 9.12.1996; Digges, Charles
Hunger Strikers Monitor Reactors; 9.12.1996; Digges, Charles
LAES Protest Ends, But Allegations Fly; 16.12.1996; Digges, Charles
LAES Rescue Plan Seeking Private Cash to Pay Wages; 23.12.1996; Digges, Charles

LAES Gets Tax Relief To Fix Safety Problems; 20.1.1997; Whitmore, Brian
LAES gets \$37.2 Million From West For Safety; 20.1.1997; Digges, Charles
LAES Selling Finland Nuke Fuel; 3.2.1997; Digges, Charles; News
'St. Petersburg' Pipeline To Pump Oil to Europe; 10.2.1997; Borisova, Jevgenija
Siemens' Nuclear Contracts Under Fire; 31.3.1997; McLaren, Bronwyn
Report: Nuclear Power a Dirty Money Loser; 9.6.1997; Digges, Charles
Reactors Ignored, Says Top Regulator; 23.6.1997; Digges, Charles
Nuclear Cleanup Crews Demand Pay; 14.7.1997; Kovalev, Vladimir; Special
Smolensk Nuclear Workers March to Moscow; 21.7.1997; McLaren, Bronwyn
LAES Fires Environmentalist; 1.12.1997; Borisova, Jevgenija

Nuke Plant Admits to 'Minor' Radiation Leak; 30.3.1998; Digges, Charles; News and Business
Power Plant Radiation Leak Denied; 30.3.1998; Badhen, Anna
LAES' Reactor No. 4 Shut Down for Repair; 7.7.1998; Badhen, Anna; News
Money Shortages Hint at Lights Out; 15.9.1998; Badhen, Anna; Top Story
Nuke Plant Faces Cash Meltdown; 16.10.1998; Borisova, Jevgenija; Top Story
Nuke Plant Creditors' Meeting Postponed; 20.10.1998; SPT

Bellona Says Watchdog Ignoring Dangers at LAES; 23.1.2004; Kovalev, Vladimir; Top Story
Bellona LAES Report Worries Finnish MPs; 30.1.2004; Kovalev, Vladimir; News
City Bans Peaceful Anti-Nuke Protest; 27.4.2004; Kovalev, Vladimir; News
Reactor at LAES to Restart in August; 21.5.2004; Kovalev, Vladimir; Top Story
Greenpeace Files Suit Over LAES' Action; 23.7.2004; Kovalev, Vladimir; News
Report Says Renovation of Chernobyl-Type Reactor Rushed; 8.10.2004; Kovalev, Vladimir; Top Story
Greens Warn LAES Reactor is Dangerous; 15.10.2004; Titova, Irina; News
Agency: LAES Reactor Stopped by False Alarm; 10.12.2004; Kovalev, Vladimir; News

Cable to Link Finland to Baltic Power Grid; 11.3.2005; Reuters; Business
Nations on Baltic Extend Nuclear Power Plans; 20.5.2005; Titova, Irina; Etusivu/News
Report Says Nuclear Accident Possible; 14.6.2005; Agence France Presse; News
LAES Reactor to Stop; 24.6.2005; SPT; News
LAES Plans Exports to Finland; 23.8.2005; Dranitsina, Jekaterina; Business
Exported Energy to Fund New Utilities; 26.8.2005; Dranitsina, Jekaterina; Business
Ecologists Mock Nobel Peace Prize Decision; 11.10.2005; Stoljarova, Galina; Etusivu/News

'Critical' Levels of Nuclear Waste Need Storage Facilities; 14.3.2006; Dranitsina, Jekaterina; Business
Nuclear Textbook Provokes Debate; 18.4.2006; Stoljarova, Galina; Etusivu/News
Survivors Begin Hunger Strike; 25.4.2006; Stoljarova, Galina; News
Nuclear Building; 30.5.2006; Business/In Brief
Nuclear Power Plant Shuts Down; 31.10.2006; The Associated Press; Etusivu

Editorials

Sosnovy Bor Fate Too Critical To Be Left in Moscow's Hands; 18.11.1996
From Ground Zero: Close LAES!; 9.12.1996
Is Wrigley's Worth Yakovlev's Time?; 28.4.1997
Shooting Dogs Without Paperwork? Impossible!; 26.5.1997
Losing Face Is Bigger Danger Than Losing Millions of Lives; 1.12.1997
Dear Europe! Thanks for the Nuclear Waste!; 30.3.1998